O'zingni angla!

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

Газетамизга 2008 йил учун обуна давом этади. **Муштарийларимиз сафида бўлинг!** Нашр кўрсаткичи — 233.

1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan * Chorshanba kunlari chiqadi * **2008-yil 4-iyun, №25 (582)** * E-mail: hurriyat@mail.ru * http://**www.hurriyat.uz**

ҲОКИМНИНГ КЎЛАНКАСИ МАЙДОНМИ?

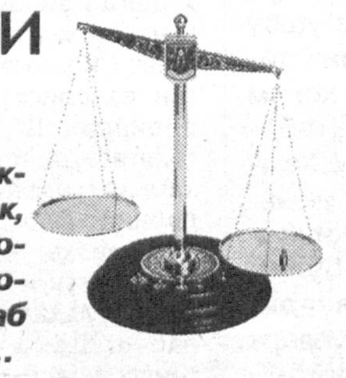

Тўғри, ҳокимлик кишига катта масъулият юклайди. Туманни бир оилага қиёс қиладиган бўлсак, ҳоким шу оиланинг бошлиғи — етакчисидир. Турли тоифадаги одамлар билан суҳбатлашиб, уларнинг кўнглига йўл топиш, ечимини кутаётган ўнлаб муаммоларни бартараф этиш осон эмас. Аммо...

➪ 2-бет

ЖОРЖ САНД — ЖУРНАЛИСТ

Орадан бир ой ўтгач, Санднинг яна бир публицистик чиқиши бутун Францияни оёққа турғизади. "Эклерёр де л'Эндр" газетаси адибанинг шарҳи остида парижлик бир новвой мактубини эълон қилади. Бу ишчининг дарду аламга тўла қайғу дафтари эди.

➪ 4-бет

ЗАМОННИНГ ЎЗИ ЎЗ ҚАҲРАМОНИНИ ЯРАТАДИ

Президентимиз Ислом Каримов Амир Темур тарихига бағишланган маъруза ва мақолаларида тўртта нарсага диққатни қаратадилар. Биринчи, Амир Темур буюк давлат арбоби; иккинчи, Амир Темур буюк бунёдкор; учинчиси, илм-фан ҳомийси; тўртинчиси, буюк саркардалик фаолияти.

➪ 7-бет

ЧОРШАНБАДАН ЧОРШАНБАГАЧА

- Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 2 июнь куни Оқсаройда АҚШ Давлат котибининг Жанубий ва Марказий Осиё мамлакатлари бўйича ёрдамчиси Ричард Баучерни қабул қилди.
- **2 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ф.Ш.Акбаровани Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари — Ўзбекистон хотин-қизлар қўмитасининг раиси этиб тайинлаш тўғрисида"ги фармони эълон қилинди.**
- Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасида 3 июнь куни "Фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича Омбудсман ҳамда унинг минтақавий вакиллари фаолияти: Франция ва Ўзбекистон тажрибаси" мавзусида халқаро конференция бўлиб ўтди.
- **Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги қошидаги Тошкент юридик коллежида "Жамият аъзоларининг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда ОАВнинг ўрни ва аҳамияти" мавзусида ўқув семинари бўлиб ўтди. Анжуманда Олий Мажлис Сенати аъзолари, марказий ОАВ вакиллари ва ташкилотлар ахборот хизматлари ходимлари ҳамда коллеж талабалари иштирок этишди.**
- Тошкентда 29-30 май кунлари «Сиёсий ва иқтисодий модернизация шароитида Марказий Осиёда хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш» мавзусида халқаро конференция бўлиб ўтди.
- **Республика ихтисослаштирилган кардиология марказида Марказий Осиёда биринчи бўлиб юрак аритмия хасталигини жарроҳлик йўли билан даволашнинг ноёб усули жорий этилди.**

РАҒБАТ

Бўлажак журналистларга эътибор

Ёшларга алоҳида эътибор кўрсатиш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш халқимиз менталитетига азал-азалдан сингиб кетган. Айниқса, мустақилликка эришганимиздан сўнг бу масала давлат сиёсати даражасига кўтарилди.

Соғлом авлодни вояга етказиш, эртанги кун эгалари бўлган ёшлар камолоти йўлида барча зарур ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, уларнинг билими, ҳеч кимдан кам бўлмаган инсонлар бўлиб етишишлари учун дунё талабларига жавоб берадиган қанчадан-қанча мактаб, академик лицей ва касб-ҳунар коллежларининг қисқа вақт ичида қурилиб фойдаланишга топширилганини бир ўйлаб кўрайлик. Бу улкан, кенг миқёсли бунёдкорлик ишлари нима учун, ким учун яратилмоқда?! Албатта, ёшлар учун. Ёки спорт соҳасига эътиборни олинг. Мактаб ўқувчиларидан тортиб, ўрта махсус касб-ҳунар коллежлари ва олий таълим даргоҳлари талаба-ёшлари иштирок этаётган тадбирлар, анжуманларни ўтказишдан мақсад не? Албатта, ёшларимизнинг келажаги буюк бўлсин.

Жорий йилнинг «Ёшлар йили» деб эълон қилиниши, шу муносабат билан Давлат дастурининг қабул қилиниши ҳам бежиз эмас. Албатта, бу ишлар ҳақида узоқ тўхталиш мумкин.

Хусусан, мамлакатимиздаги тижорат банклари ҳам хайрли ишларга кўплаб қўл уришаётгани ғоятда қувончлидир.

Айниқса, банклар томонидан ёш оилалар учун имтиёзли ипотека кредитлари ажратилаётгани нур устига нур бўлди. Бугун юртимиздаги юзлаб ёш оилалар банклар кўмагида уй-жойли бўлиш бахтига эришмоқда.

Жорий йилда очиқ акциядорлик-тижорат "Турон банк" яна бир хайрли лойиҳани амалга оширди. Банк жамоаси мамлакатимизда ёш журналист кадрларни тайёрлашда ўзларининг беғараз кўмагини беришга аҳд қилишди. Шу мақсадда мамлакатимиздаги икки нуфузли олий ўқув даргоҳи — Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети ва Ўзбекистон давлат жаҳон тиллар университетининг журналистика факультетларида шартнома асосида таҳсил олаётган кам таъминланган оилаларда улғайган иқтидорли талабалардан 10 нафарига 2007-2008 ўқув йили бўйича шартнома тўловлари ўтказиб берилди. Энг қувонарлиси, бугун ижод оламига эндигина кириб келаётган ёшлар — эртага жамият учун хизмат қила оладиган етук журналистлар бўлиб етишишларини ҳисобга олсак, оммавий ахборот воситалари тизимининг келгуси ривожида очиқ акциядорлик-тижорат «Турон банк»нинг бундай кўмагини юқори баҳолаш мумкин. Зотан, ОАВнинг ривожи бошқа соҳалар тараққиётига-да таъсир этиши шубҳасиз.

Лойиҳа соҳиби бўлган талабаларнинг дил сўзларини айнан келтириб ўтмоқчимиз:

Нафиса РУСТАМОВА,
ЎзМУ журналистика факультети 4-босқич талабаси:

— Тўғрисини айтсам, университетни битиришимга бир йил қолганда, шартнома пулини тўлай олмасам-а, деган ташвиш билан ҳаловатим йўқолган эди. Ҳатто дарслар давомида ҳам шу фикр хаёлимни банд этарди. Раҳмат, «Турон банк»нинг ушбу саховатидан жуда миннатдорман. Айни кунларда эса «Сарлавҳа танлашда илм ва маҳорат» мавзусида илмий тадқиқот ишларини олиб боряпман. Худо хоҳласа, ўз йўналишим бўйича магистратура босқичига ҳам ҳужжат топшириб, илмий изланишларимни чуқурлаштириш ниятим бор.

Жалолиддин ЭШНИЁЗОВ,
ЎзДЖТУ журналистика факультети талабаси:

— Шу лойиҳанинг ташаббускорларига миннатдорчилик билдирмоқчиман. Биз — ёшлар учун бу юксак рағбат намунаси деб ўйлайман. Кўрсатилган эътибор ва ишончни оқлашга қўлимдан келганча ҳаракат қиламан.

Феруза БЕРДИЕВА,
ЎзМУ журналистика факультети 1-босқич талабаси:

— Болалигимдан журналист бўлишни орзу қилардим. Университетга ҳужжат топшириб, ўз орзум сари илк қадам ташлаганимда тўлов-шартномаси асосида ўқишга қабул қилинганимни билиб бироз ташвишда эдим. Оилавий шароитимизни ҳисобга олиб бу муаммонинг ечимини ўйлаб юргандим. Аммо «Турон банк»нинг беғараз кўмагини қўлга киритганимдан бошим кўкка етди. Мен буни қарз деб биламан. Насиб этса, журналистика майдонида айтмоқчи бўлган сўзларим билан бу қарзимни узишга астойдил ҳаракат қиламан.

Сарвар ТЎРАЕВ,
ЎзДЖТУ журналистика факультети 1-босқич талабаси:

— Олий таълим даргоҳига ўқишга кирганимда қанчалар севинган бўлсам, юртимизда ана шундай эътиборли, ёшларни қўллаб-қувватлайдиган тижорат банклари борлигидан шунча фахрландим. Мен келажакда қалами ўткир журналист бўлиш орзусидаман. Насиб бўлса, орзум қанот бўлса, юртимиздаги банклар соҳасидаги хайрли ишлар ҳақида ҳам катта-катта очерклар ёзаман, деб дилимга тугиб қўйдим.

Ҳа, лойиҳа совриндорлари бўлган талаба-ёшлар республика "Турон банк"нинг кўмагидан жуда миннатдор.

Қолаверса, бу хайрли ташаббусни нафақат талаба-ёшларга, балки миллий журналистикамизга ҳам бўлган ҳурмат деб баҳоласак янглишмаймиз. Негаки, бугун бундай моддий ва маънавий рағбатдан мамнун талабалар эртанги журналистикамиз вакилларидир.

Ислом СУЛТОНОВ

Газета «Ўзбекистон ҳаво йўллари» миллий авиакомпанияси самолётларида ҳам тарқатилади.

ТАФАККУР

Стратегема

фикрлаш ва енгиш илми

Жаҳонда кечаётган глобаллашув жараёнларига бугун ижобий ҳодиса сифатида қаралаётган бўлса-да, уларнинг миллий ва индивидуал онгнинг ўз "мен"ини эркин намоён этишига халақит берадиган воқелик эканини сезиш қийин эмас. Ҳаёт тарзини, маданий ранг-барангликни, тафаккурни ва қонунларни унификациялаш орқали умумсайёравий бошқаришни (айрим сиёсатчилар ва тадқиқотчилар умумсайёравий ҳукумат, давлат тузиш ғоясини илгари сурадилар) шакллантириш инсон ақлу идроки, онги, руҳи мудом истайдиган турфа хилликнинг, плюрализмнинг ҳам унификациялашишига олиб келиши мумкин. Шунинг учун бугун илм аҳли глобаллашув жараёнларини қўллаб-қувватлаган ҳолда маданиятлар хилма-хиллигини, ҳар бир инсонга хос турлича фикрлашни, бетакрор изланишларга мойилликни, плюрализмни асраб қолиш муаммосига дуч келмоқда. Кейинги йилларда хитой стратегемаларига бўлган қизиқиш бу борадаги изланишлардан биридир.

Стратегемаларнинг айрим кўринишларини Қадимги Хитой мутафаккирлари Лао-цзи, Конфуций, Мэн-цзи асарларидаёқ учратамиз. Лао-цзи қарашлари асосида шаклланган дао фалсафаси стратегемли фикрлашнинг ёрқин намунасидир. Унга кўра дао инсон умр бўйи излайдиган йўлдир. Шу нуқтаи назардан у жамиятни эмас – шахсни, жамоавийликни эмас – индивидуалликни, анъанавийликни эмас – бетакрорликни, конформизмни эмас – эгоизмни эъзозлайди. Ўзининг нимага қодирлигини билмаган шахс ҳаёт нима учун берилганини билмаган кишидир. Ўзини билиш мудом эгоизмдан бошланади, аммо у билан якунланмайди. Дао фалсафасидан бехабар киши унинг "Такаббур бўлинг!" даъватини бир томонлама тушунади, ваҳоланки, такаббурлик, эгоизм реал борлиқдаги зиддиятларнинг инъикосидир. "Майли, — дейди Лао-цзи, — қарама-қаршиликлар бирлашсин. Майли, парадокслар учрашсин. Бетакрор бўлинг, чунки ҳаёт бетакрордир. Яшанг, аммо шундай яшангки, гўё сиз ўлгансиз. Кейин, сиз ўлганингизда, шундай ўлингки, сиз бошқа ҳаётга, олий ҳаётга, буюк ҳаётга киргандек бўлинг. Майли, парадокслар учрашсин, қўшилсин ва бирга жо бўлсин". Фақат индивидуаллигини, эгоизмини англаган киши "ўлингки" деган сўз бошқалар ҳаётига, маҳдудотга, кенгроқ оламга қўшилиб, улар билан бир бўлиб яшашга чақирилган даъват эканини туяди. Лао-цзи содда алфозда жамият билан бирга бўлинг дейиши ҳам мумкин эди, лекин у ақлнинг бетакрорлиги, қувлиги, шу тариқа ўзининг бошқачароқ фикрлашга мойиллигидан келиб чиққан.

Манбаларга кўра, Қадимги Хитойда стратегемаларга оид тўрт мингдан зиёд трактат битилган. Бу шунчаки қизиқиш натижаси эмас эди, албатта. Хитой тарихи кўрсатадики, ўлкада ўзаро низолар, урушлар, тож-тахт учун кураш, князликларнинг бир-бирини талаши бир кун ҳам тўхтамаган. "Ҳаёт — курашдир" деган машҳур иборани хитойликлар тарқатган бўлса ажаб эмас. Улар ушбу курашда ҳар доим куч, қурол эмас, балки қувлик, ҳийла, найранг, алдаш — стратегемалар билан ғолиб чиқиш мумкинлигини яхши билганлар.

3»

ДУНЁ СИЁСАТИ

Қирол саройидан маҳрум этилди

Непал давлатининг собиқ қироли Гьянендра икки ҳафта муддат ичида ҳозирга қадар яшаб келган саройини тарк этиш тўғрисида расмий огоҳлантириш хати олди. Бир ҳафта бурун ҳам мамлакатда биринчи шахс бўлган, бугун эса мамлакатнинг оддий фуқаросига айланган Гьянендра ҳозирда саройини бўшатиб, ўзига қарашли уйлардан бирига кўчишга киришган.

Бундан икки минг йил муқаддам қурилган сарой давлат фойдасига мусодара қилинади ва у ерда музей ташкил этилади. Гьянендра мансуб бўлган Шах сулоласи Непалда 240 йил давомида ҳукмронлик қилди. Жорий йилнинг 28 майида Непал конституциявий ассамблеяси мамлакатда монархия тузумини бекор қилиш ва қиролликни республикага айлантириш хусусида қарор қабул қилди. Гьянендра ва унинг яқинларига Непалда қолишга рухсат этилди. Бироқ, уларнинг давлат бошқарувига аралашиши мумкин эмас.

5»

ХУШХАБАР

Термиз кўчаларида янги автобуслар

Куни кеча Термиз шаҳрига Самарқандда ишлаб чиқарилган 30 дона ISUZU русумли янги автобуслар олиб келинди. Шаҳар кўркига кўрк бағишлаган янги автобуслар аҳоли учун ўзига хос қувончли воқеа бўлди.

— Шаҳримизда автотранспорт хизмати асосан енгил автомашиналар воситаси ёрдамида амалга ошириларди, — дейди йўловчи Дилбар Холлиева. — Барча қулайликларга эга бўлган янги замонавий автобуслар Сурхон халқига намунали хизмат кўрсатишига ишонаман.

Айни кунларда янги автобуслар учта йўналишда йўловчиларга хизмат кўрсата бошлади. Бу эса мазкур йўналишларда фаолият юритаётган корхоналар ўртасида ўзаро рақобат муҳитини яратиб, хизмат кўрсатиш даражасини янада яхшилаши табиий. Бинобарин, хусусий автокорхоналардан фарқли ўлароқ, "Шаҳарйўловчитранс" корхонаси ногиронлар, меҳнат фахрийлари ҳамда талабаларга имтиёзли хизмат кўрсатишни мақсад қилиб олганидан шаҳар аҳолиси мамнун бўлмоқда.

Шаҳар ҳудудининг тобора кенгайиб ва аҳоли сонининг ортиб бориши инобатга олиниб яқин кунларда яна 20 та автобус олиб келиниши режалаштирилмоқда.

Шерали ҚОДИРОВ,
"Ҳуррият" мухбири.

ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ҲАЁТ

Бугуннинг нафаси

- Пойтахтимизда умумтаълим фанлари бўйича республика олимпиадаси якунланди. Умумжамоа ҳисобида Тошкент шаҳри ўқувчилари биринчи ўринни эгаллади. Бухоро вилояти жамоаси иккинчи ўринга, Қорақалпоғистон Республикаси жамоаси эса учинчи ўринга лойиқ топилди.

- **Мамлакатимизда меҳмон бўлиб турган Франция Медиатори (Омбудсман) Жан Пол Делевуа бошчилигидаги делегация Самарқандга ташриф буюрди — Ўзбекистонда, жумладан, Самарқандда биринчи марта бўлишим. Амир Темур, Мирзо Улуғбек ҳақида кўп эшитганман ва биламан. Аждодларингиз қолдирган бой маданий меросни кўриб, тўғриси ҳайратим ошди. Бу чинакам санъат, бу маданият, бу миллат тарихи, — дейди Жан Пол Делевуа.**

- "Экосан" экология ва саломатлик халқаро ташкилотининг Тошкентда бўлиб ўтган фаоллари йиғилишида Жаҳон атроф-муҳитни муҳофаза қилиш кунига бағишланган Экология ва саломатлик кунларининг биринчи босқичи якунлари ва ёзда ўтказиладиган иккинчи босқичида амалга ошириладиган вазифалар муҳокама этилди.

- **Ургут туманида йилнинг ўтган даври мобайнида 30 дан зиёд корхоналарда касаначилик асосида салкам 500 иш ўринлари ташкил этилди.**

- Мирзаобод туманида Сирдарё вилояти ҳокими Абдураҳмон Жалолов бир гуруҳ аҳоли вакиллари билан учрашди. Ҳоким фуқароларни шахсий масалалари бўйича қабул қилди.

- **Иқтисодий ночор аҳволга тушиб қолган "Нукус нон комбинати" тажрибали тадбиркор Байрам Халиллаевнинг ҳаракатлари туфайли қайта ишга тушди. Ҳозир 25 киши меҳнат қилаётган корхонада тўрт-беш хилдаги сифатли нон маҳсулотлари ишлаб чиқарилмоқда. Тез орада янги ишлаб чиқариш линияларини ишга солиш, қандолатчилик цехини ишга туширш режалаштирилмоқда. Шунда яна ўн киши иш билан таъминланади.**

- Тошкент вилояти божхона мажмуаларидан бирида катта миқдордаги валюта контрабандасининг олди олинди.
Давлат божхона қўмитаси ахборот хизмати тарқатган хабарга кўра, қўшни давлатлардан бирининг фуқароси бўлган аёл текширилганда, унинг ёнида божхона декларациясида кўрсатилмаган 83 минг АҚШ доллари, 2800 Россия рубли, 2700 қозоқ тенгеси ва 220 евро борлиги аниқланган. Бошқа бир йўловчининг юклари ичидан эса ноқонуний тарзда олиб ўтилаётган 20600 АҚШ доллари ва 7 минг Россия рубли чиққан.

- **«Ёшлар йили» Давлат дастури доирасида «Ўзмет-комбинат» акциядорлик ишлаб чиқариш бирлашмаси томонидан Бекободда 32 хонали иккита кўп қаватли уй қурилиши бошланди. Олмалиқ кон-металлургия комбинатида эса кўп қаватли умумий ётоқхона қайта реконструкция қилиниб, 32 ёш оилага янги квартира калитлари топширилди. Бу борадаги ишлар изчил давом этмоқда.**

- Жиззах вилоятида «Ёшлар йили» Давлат дастурида белгиланган тадбирлар режасига мувофиқ сўнгги тўрт ойда умумтаълим мактабларида спорт заллари ва майдончалари қурилиши бўйича 950 миллион сўмликдан зиёд иш бажарилди.

- **Мамлакатимизда айни кунларда болажонларнинг ёзги таътил кунларини мароқли ўтказиш, оромгоҳларда улар учун зарур шарт-шароитлар яратишга катта эътибор қаратилаётир. Бу йил Қорақалпоғистон Республикасидаги оромгоҳларда салкам етти минг ўғил-қиз ҳордиқ чиқариб, ўз саломатлигини мустаҳкамлайди.**

Шерзод РАҲМАТОВ
тайёрлади.

■ **ҚОНУН БАРЧАГА БАРОБАР**

Ҳокимнинг кўланкаси майдонми?

Бу сарлавҳа кимгадир эриш туюлиши табиий. Биров билмадим, дея елка қисади, яна биров эса "Ҳа, энди ҳоким бўлгач, ўзига - ўзи хон" дея гапни қисқа қилади. Кўпчилик эса қонун устувор бўлган бугунги ҳуқуқий демократик жамиятда, у ким бўлишидан қатъи назар, қонун олдида баробарлигини айтиб, масалага холисона баҳо беради. Аслида ҳам шундай. Аммо Бўз ва Марҳамат туманларининг собиқ ҳокимлари Бахтиёр Абдуллаев ва Козим Мадраҳимовлар ана шу оддийгина ҳаётий ҳақиқатни англаб етганида, бугун инсон қадр-қиммати, ҳуқуқи ҳар нарсадан юксак бўлган жамиятда яшаётганлигини ҳис қилганида, ўзини хон, кўланкасини майдон санамас, суднинг темир панжараси ортидан жой олмаган бўларди. Дарвоқе, уларни суднинг қора курсисига қандай қора қилмишлари етаклаб келди?

Бўз туманидаги М.Жалолов номли ширкат хўжалигининг бир чеккасида, экин майдонларига кирмайдиган, қаровсиз ётган 4 гектар ер бўлиб, фуқаро А.Набижонов ўша ерда кўчат экиб, боғ барпо этиш ҳаракатига тушади. 2000 йилда у ширкат хўжалиги билан 10 йил муддатга шартнома ҳам тузади. У оиласи, қариндош уруғлари ва четдан ишчи кучи ёллаб ўша қаровсиз жойларни секин-аста обод қила бошлайди. Тозаланиб, текисланган ерларга бозордан кўчат сотиб олиб ўтқазади. 2004 йилда ширкат хўжалиги тугатилиб, унинг ўрнига фермер хўжалиги ташкил этилгач, А.Набижонов экин майдонига кирмайдиган бу жойларда боғ барпо этаётгани, ўтган вақт ичида 2 минг туп кўчат ўтқазгани, шу сабаб бу жойларни унга ижрага беришларини сўраб Бўз туман ҳокимига ариза киритади. Туман ҳокимининг биринчи ўринбосари Қ.Йўлдошев аризани ўрганиб, А.Набижоновнинг талабини қондиради. Туман ҳокимлиги билан А.Набижонов ўртасида ушбу 4 гектар ерга 4 минг туп терак ўтқазиш ва тераклар вояга етганда уни сотиб, 50 фоизини ҳокимият ҳисобига ўтказиш юзасидан 2005 йилнинг 24 март куни 10 йил муддатга шартнома имзоланади.

А.Набижонов деҳқон фарзанди эмасми, туну кун боғда меҳнат қилади, бир пайтлар ташландиқ бўлиб ётган ерлар обод бўла борди. Аммо 2006 йилнинг июль ойида "Бурхонов Турсунбой боғи" фермер хўжалиги бошлиғи Т.Бурхонов келиб унинг тинчини бузди. Қанча кучу ғайрат, тинимсиз меҳнат эвазига обод бўла бошлаган ерга энди у эга чиқмоқчи бўлди. А.Набижонов бу жойлар унга 10 йилга ижрага берилганини айтиб, туман ҳокими ўринбосарининг қарорини ҳам кўрсатади. Бироқ, Бурхонов қўлида ҳам туман ҳокими Б.Абдуллаевнинг 2006 йил 5 июндаги имзоси билан чиқарилган қарор бор эди. Унда М. Жалолов номли қишлоқ фуқаролар йиғини ҳудудидан 7 гектар ерни (А.Набижоновга бириктирилган 4 гектар ерни қўшган ҳолда) "Бурхонов Турсунбой боғи" фермер хўжалигига бериш кўрсатиб ўтилган эди. Ҳатто туман ҳокими Б.Абдуллаев А.Набижонов билан тузилган шартномани бекор қилиб, 6 йил мобайнида барпо этилган боғни дов-дарахтлардан тозалаш ва унинг ўрнига мевали боғ ташкил этиш тўғрисидаги 02-24-535-сонли қарорни ҳам чиқаради. Б.Абдуллаевнинг Ўзбекистон Республикаси "Ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида"ги Қонун талабларига зид равишда, туман табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси билан келишмаган ҳолда чиқарган қарорини асос қилиб олган Бурхонов А.Набижонов экиб парваришлаган 3 минг тупдан ортиқ ихота ҳимоя теракларининг бир минг беш юзтасини кесиб юборади. Вилоят табиатни муҳофаза қилиш қўмитасининг 2007 йил 26 мартдаги далолатномасида қайд этилишича, Б.Абдуллаевнинг ўзбошимчалиги оқибатида ўсимлик дунёсига 8 миллион сўмдан ортиқ зарар келтирилган. Ҳоким олдида ўзини ҳақ эканлигини исботлашга уриниш фойдасизлигини билган А.Набижоновнинг тақдирга тан беришдан ўзга чораси қолмайди. Халқимизнинг "Яхшидан боғ, ёмондан доғ қолади" деган нақли бежиз айтилмаган.

Б.Абдуллаевга нисбатан эълон қилинган айбловларнинг бирига кўра, у кишиларни лавозимга тайинлашда таъмагирликка қўл урган. 2006 йилнинг май ойида Б.Абдуллаевнинг яқин ўртоғи, синфдоши Б.Эгамбердиев уни М.Ҳамроқулова исмли бир аёл билан учраштиради. Б.Эгамбердиев бу аёлнинг Шаҳрихон туманида турли раҳбарлик лавозимларда ишлагани, тиришқоқ аёл эканлигини айтиб, баъзи сабабларга кўра ишсиз қолгани, уни Бўз туман почта алоқаси боғламаси бошлиғи лавозимига тайинлашни маслаҳат беради. М.Ҳамроқулова билан суҳбатлашган ҳоким уни бир йилдан буён бўш турган мазкур лавозимга тайинлашга қарор қилади. Орадан бир неча кун ўтгач, Б.Эгамбердиев М.Ҳамроқулова билан учрашиб, айтилган лавозимга тайинлашда Б.Абдуллаев унинг учун ижобий тавсиянома бергани, яқин кунлар ичида ушбу лавозимга тайинланишини айтиб, бунинг эвазига ҳоким учун 2 минг АҚШ доллари беришни талаб қилади. М.Ҳамроқулова 2006 йилнинг июнь-июль ойларида талаб қилинган пулларни бўлиб-бўлиб Б.Эгамбердиевга етказади. Б.Эгамбердиев эса у пулларни ҳокимга берганини айтиб, тез кунда лавозимга тайинланишини яна ваъда беради. Аммо у лавозимга бошқа одам тайинланади. Умиди пучга чиққан М.Ҳамроқулова Б.Эгамбердиевдан пулларни қайтаришни талаб қилади. 2000 АҚШ долларини қайтариш эса ҳокимга малол келади. Шу сабаб уни бошқа бир лавозимга - туман маънавият-тарғибот марказига раҳбар этиб тайинлайди. М.Ҳамроқулова бу лавозимда бор-йўғи бир ҳафтагина ишлаб, ўз хоҳиши билан ишдан бўшайди. М.Ҳамроқулова ҳуқуқни муҳофаза этиш идораларига ариза ёзади ва вилоят прокуратураси томонидан Б.Абдуллаевга нисбатан жиноят иши қўзғатилади.

Ишда тўпланган далилларга кўра, туман фермер хўжаликларидан 21 таси турли сабабларга кўра 2007 йил ҳосили учун буғдой экмайди. Б.Абдуллаев эса вилоят ҳокимлигига 21 та фермер хўжалиги томонидан 227 гектар ерга буғдой экилгани ва бундан 700 тонна ҳосил олиш режалаштирилаётгани тўғрисида ёлғон маълумот беради. Ҳосил йиғим-терими бошланганда эса вилоят ҳокими олдида юзи шувут бўлишни истамаган Б.Абдуллаев тумандаги 397 та фермер хўжалигини режадан ташқари умумий миқдорда қўшимча 700 тонна буғдой топширишга мажбур қилади.

(Давоми 4-бетда.)

■ **МАТБУОТ**

«Туман газетасида ишламоқчиман...»

Матбуот майдонида миллий, ҳудудий газеталар билан бирга туман аҳолиси учун аҳамиятли бўлган маҳаллий матбуотнинг ҳам ўз ўрни бор.

Юртимиздаги олий ўқув даргоҳларининг журналистика факультетларида маҳаллий матбуот алоҳида фан сифатида ўтилади. Курсдошларимнинг кўпчилиги ўз туман газеталарида қаламларини чархлашган ва бу майдонга илк қадамларини айнан ўша ерда қўйишган, шу жумладан, мен ҳам. Аммо яқинда домлаларимиздан бирининг: "Келажакда ким туман газетасида ишламоқчи?" — дея берган саволига 98 нафар талабадан 5-6 тасигина "биз" дея жавоб беришди. Шунда домламиз: "Аҳвол озгина яхшиланибди, туман газетасида ишлашни хоҳловчилар ҳар ҳолда йўқ эмас экан. Маҳаллий газеталар тараққиётига ҳисса қўшиш истагидаги талабаларнинг борлигидан хурсандман", — дедилар.

Дарвоқе, курсдошларимнинг аксарияти вилоятлардан. Лекин... нега бугунги ёшлар туман газетасига бориб ишлашни хоҳлашмаяпти? Маҳаллий газеталарнинг бугунги аҳволига малакали кадрлар етишмовчилиги сабаб эканлигини ҳисобга оладиган бўлсак, тенгдошларимнинг ўз туманларига бориб ишлашга хоҳиши йўқлигига ўша нашрларда ходимларнинг малакасини доимий ошириб боришга кўмаклашиш, етарлича моддий ва маънавий рағбатлантириш масалаларининг ёмон эканлиги эмасмикин? Қолаверса, яширишга не ҳожат, бундай газеталарда журналистика соҳасидаги назарий билим ва кўникмаларга эга бўлмаган ходимлар кўпчиликни ташкил қилади.

Газеталар сарғайиб ётиш учун яратилган, истеъмолга яроқсиз бир парча қоғоз эмас. У муштарийга маънавий озуқа бериши, фикрларини ҳаракатга келтириши зарур.

Аммо айрим маҳаллий газеталарда муштарийлар билан мустаҳкам алоқа ипларининг мавжуд эмаслиги ҳам — бор муаммо.

Иккинчидан, туман газеталаридаги техникаларнинг ҳам давр талабларига жавоб бермаслиги, моддий имкониятларнинг чекланганлиги ҳам унинг ривожига тўсиқ бўлаётган асосий муаммолардандир.

Бундан икки йил олдин ёзги ўқув амалиётни "Шовот истиқболи" газетасида ўтадим. Амалиёт даврида кундалик дафтаримга ёзилган сатрларни айнан келтирмоқчиман:

"Газетага шеърларимни бердим. Муҳаррир кейинги сонда чоп этилишини айтиб, олиб қолди. Аммо амалиёт учун белгиланган вақт тугади ҳамки шеърларим, тўғрироғи, газета чиқмади. Қизиқ-а, 20 кундан буён газетанинг янги сони чиқмаса?! Сабабини сўраганимда, "қоғоз йўқлиги учун", дейишди.

Ва ниҳоят, бир ой деганда аранг газета нашрдан чиқди. Уни варақлай бошладим. Деярли барча мақолалар тиббиётга оид ва жуда зерикарли эди. Газетанинг охирги саҳифасида туман аҳолисининг уй телефон рақамлари алифбо тарзида бошланган.

Шеърларим қани экан? Ҳа, мана улар! Хурсанд бўлиб кетдим. Аммо қувончим узоққа чўзилмади. Сабаби, техник қолоқлик, ёзувлар хиралиги сабабли, уларни ўқий олмадим."

Айрим туман газеталарида юқоридагига ўхшаш ҳолатларнинг кузатилиши нашр савиясининг ва ададининг кескин равишда тушиб кетишига олиб келмаяптими?

Албатта, республикамизда ўз муштарийларига эга, нусхаси ўн мингдан зиёд маҳаллий нашрлар ҳам йўқ эмас. Аммо, улар саноқли. Ачинарлиси, аксарият туман ҳокимликлари ўз нашрларига негадир беписанд қарашмоқда.

Шундай бўлгач, туман газеталари "нега ундоқ, нега бундоқ", дейиш тўғри бўлармикан? Ўз мулоҳазаларим билан туман, шаҳар газеталарида ишлаётган заҳматкаш қаламкашларга беписандларча муносабатда бўлмоқчи эмасман. Асло! Улар сафида неча йилларки шу соҳанинг нонини еб, фидокорона меҳнат қилаётган тажрибали, ўз сўзига эга бўлган журналистлар кўплигини жуда яхши биламан. Фақатгина бугунги ёшлар ҳам туман газетасига бориб ишлашни фахр билишлари мумкин бўлган даражада ҳар бир ҳудудий нашрларнинг савияси, нуфузи ошиб, халқ ичига кириб боришини чин дилдан исташимни баён этмоқчиман, холос.

Васила СОБИРОВА,
ЎзМУ журналистика факультети 4-курс талабаси.

■ **ФАОЛИЯТ**

IPOTEKA BANK

ИПОТЕКА БАНК:
ИМКОНИЯТЛАР КЕНГАЙМОҚДА

Ипотека кредитлари тизимини ривожлантириш асосида аҳолининг уй-жойга бўлган эҳтиёжини таъминлаш, уй-жой қурилиши ва қурилиш материаллари ишлаб чиқаришни ривожлантиришга кўмаклашиш мақсадида ташкил қилинган Ипотека-банк аҳоли, хўжалик юритувчи субъектлар ва кичик бизнес вакилларига тўлақонли банк хизматлари кўрсатиб, хизматлар ҳажмини ошириб бормоқда. 2008 йил биринчи чорак якунлари Ипотека-банк фаолиятидаги ижобий ўзгаришларни мустаҳкамлади.

Ипотека-банкнинг 39 та филиалида аҳоли ва юридик шахсларга хизмат кўрсатиш борасида барча шароитлар яратилган. 2008 йилнинг биринчи чорагида 2 та янги мини-банк очилиб, уларнинг умумий сони 160 тага етказилди. 2008 йил 1 апрелга қадар банкнинг жами активлари 547,8 млрд. сўмга етказилди, бу йил бошига нисбатан 5,8 фоизга ёки 29,9 млрд. сўмга кўпдир. Банк умумий капитали 79,1 млрд. сўмга етиб, йил бошига нисбатан 32,5 фоизга ёки 19,4 млрд.сўмга, шу жумладан устав капитали 41,0 млрд. сўмга етиб, йил бошига нисбатан 15,2 млрд. сўм ёки 58,7 фоизга кўпайди. Банк депозитлари 313,4 млрд. сўмни, шундан жисмоний шахслар маблағлари 65,9 млрд. сўмни ташкил этди. Бугунги кунда банк мижозлар базаси қарийб 200 мингга етди.

Республикамиз иқтисодий тараққиётида банк секторининг роли кундан-кунга ошиб бормоқда. Бу бежиз эмас, чунки банк тизими ва молиявий институтлар фаолиятини такомиллаштирмасдан туриб мамлакатни янада равнақ топтириш мумкин эмас. Бунда эса мижозлар билан банк ўртасидаги ҳамкорлик жуда муҳим ўрин тутади. Президентимизнинг бозор ислоҳотларини чуқурлаштириш, банк тизимини янада ривожлантиришга қаратилган Фармон ва қарорлари мамлакатимизда банк билан мижозлар ўртасидаги ҳамкорликни яхшилаш ва сифатини оширишга асос бўлмоқда.

Кейинги йилларда Банк корпоратив мижозлар билан муносабатларни ривожлантиришнинг янги босқичига ўтди. Бу борадаги иш принципи ҳар бир мижозга индивидуал ёндашув ҳамда структураланган банк маҳсулотларини таклиф этишдан иборатдир. Бугунги кунга келиб, халқ хўжалигининг турли соҳаларида фаолият кўрсатувчи корпоратив ташкилотлар, банк билан ҳамкорлик қилишмоқда.

Юртимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотлар самараси ўлароқ, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш, уни ҳар томонлама ривожлантириш ҳамда шу орқали мамлакат иқтисодиётидаги мазкур соҳани янада кенгайтириш устувор вазифалардан бири ҳисобланади. Хусусий секторни, шу жумладан кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни шакллантириш, уни бозор муносабатларининг тўлақонли ва тенг ҳуқуқли субъекти бўлишини таъминлаш, унинг мақоми ва мавқеини аниқлаш ҳамда манфаатларини кафолатлаш борасида давлатимиз томонидан ҳуқуқий, ижтимоий ва иқтисодий асослар яратилган.

Бундан ташқари, кичик бизнес субъектларига молиявий кўмаклашишда тижорат банкларининг ўрни беқиёс. Республикада бандлик даражасини яхшилаш масалаларини ҳал қилиш, аҳоли даромадларини ошириш орқали фаровонлигини таъминлаш вазифалари ҳам муҳим йўналишлар ҳисобланади. Бу борада, шубҳасиз, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ўрни алоҳида аҳамият касб этади. Ана шу хўжалик юритувчи субъект-

лар сонини кўпайтириш, уларнинг молиявий-иқтисодий аҳволини яхшилаш республикамизда фаолият юритаётган тижорат банкларининг асосий вазифаларидан бири ҳисобланади. Жумладан, Ипотека-банкнинг кичик бизнес субъектларини молиявий қўллаб-қувватлаш борасида олиб бораётган ишлари таҳсинга сазовор.

Ипотека-банк томонидан ишлаб чиқилган ва кўрилган аниқ чора-тадбирлар натижасида барча манбалар ҳисобидан 2007 йил давомида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига 5835 та мижозга жами 81,78 млрд.сўм миқдорида кредитлар ажратилди, бунинг натижасида 6789 та янги ишчи ўринлари яратилди.

Ипотека-банк тизимида жами 50643 та кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари ўз ҳисоб рақамларини очиб банк хизматларидан фойдаланаётган бўлса, 2008 йилнинг дастлабки чораги давомида 1277 та кичик бизнес субъектларига жами 23,12 млрд.сўм кредитлар ажратилди, бунинг натижасида 1223 та янги ишчи ўринлари яратилди, шу жумладан банк ўз маблағлари ҳисобидан 756 та кичик бизнес субъектига 18,6 млрд.сўм, бюджетдан ташқари жамғармалар кредит линиялари ҳисобидан 23 та субъектда 171,4 млн. сўм, хорижий кредит линиялари ҳисобидан 498 та субъектга 4,34 млрд. сўм миқдорида кредитлар ажратилди.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, мамлакатимиз ҳукумати томонидан кичик бизнес субъектларига кредит бериш механизмининг ривожлантирилиши туфайли кредит ресурслари дастлабки сармоя сифатида жалб этилишидир. Бугунги кунда тижорат банклари олдига қўйилган энг асосий вазифа мамлакатимиз тараққиётини белгиловчи сектор — кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини етарлича молиявий ресурслар ва хизматлар билан таъминлашдир.

Президентимизнинг "Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги Фармони талабларини бажариш мақсадида эса, тадбиркор аёллар томонидан таклиф этилган лойиҳаларни молиялаштириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш орқали уларнинг иқтисодий ва ижтимоий соҳалардаги мавқеини кўтариш учун банк ўз маблағлари ҳисобидан турли хил кўриниш ва шартларда жами 7,74 млрд. сўм миқдорида имтиёзли кредитлар ажратди ва 1396 та ишчи ўрни яратилишига эришилди. Бу эса республикамизда кичик бизнес субъектлари ривожланиши ҳамда шу билан бир қаторда аёлларнинг тадбиркорлик фаолиятига қанчалик аҳамият берилаётганлигининг амалий тасдиғи сифатида намоён бўлади.

Шу билан бирга, Ипотека-банк томонидан "Истеъмол кредити тўғрисида"ги ва "Ипотека тўғрисида"ги қонунлар ҳамда "Ёш оилаларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"-ги Фармон талабларидан келиб чиққан ҳолда, аҳолини, хусусан, ёш оилаларни молиявий қўллаб-қувватлаш ишлари изчил амалга оширилмоқда. Чунончи, 2008 йилнинг биринчи чораги давомида 686 та ёш оилаларга 7,3 млрд. сўмдан зиёд кредитлар, жумладан, 461 та ёш оилаларга 6,93 млрд. сўм миқдорида узоқ муддатли имтиёзли ипотека кредитлари ажратилди. Тадбиркорлик билан шуғулланишга иштиёқи бор ёш оилаларни ўз бизнесларини бошлашга имтиёзли шартлар билан микрокредитлар ажратишга ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ёш оилаларга имтиёзли шартларда микрокредит бериш асосида Ипотека-банк томонидан жорий йилнинг биринчи чораги давомида 225 та ёш оилага 368,3 млн.сўм миқдорида микрокредитлар берилди.

Бундан ташқари, Ипотека-банк тизимида Германиянинг "Landes bank Berlin AG", "Ҳипо-Фейранс банк, КФВ, Коммерцбанк кредит линияларини очган. 2007 йилда Германиянинг "Landes bank Berlin AG" кредит линиясининг 1,2 млн. евро кредити ўзлаштирилган бўлса, 2008 йилнинг биринчи чорагида 2 та лойиҳа бўйича 530,9 минг АҚШ доллари миқдорида Ислом тараққиёт банкининг молиявий маблағлари ўзлаштирилди.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, Ипотека-банк томонидан йирик, ўрта корпоратив, кичик бизнес субъектларини молиялаштириш борасида олиб борилаётган тадбирлар мамлакатимизда иқтисодиётнинг тобора ривожланиши, экспортбоп товарлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш, ички бозорни товарлар ва хизматлар билан тўлдиришда муҳим омил бўлиб, мамлакатимизнинг халқаро майдондаги нуфузи ортиб боришига хизмат қилмоқда.

Нормўмин ДЎСАНОВ,
Республика Ипотека банкининг иқтисодиёт тармоқларини кредитлаш бошқармаси бошлиғи ўринбосари. ®

САНОАТ

Шаҳрисабз мебелининг довруғи

Бир вақтлар Шаҳрисабз шаҳрида ҳам мебель фабрикаси бўлиб, ташкилотлар ва аҳоли эҳтиёжи учун турли хил мебеллар ишлаб чиқариларди. Мустақиллик йилларида мебелсозларга ҳам талаб кучайди, рақобат юзага келди. Натижада, Шаҳрисабз мебель фабрикасида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларга эҳтиёж кескин камайди. Бундан корхона жиддий иқтисодий зарар кўрди ва ўз фаолиятини тўхтатишга мажбур бўлди. Мебелсоз усталар кун кўриш илинжида турли юмушларнинг бошини тутиб кетишди...

Тажрибали раҳбар Фозилжон Аҳмедов етакчилигида бир гуруҳ ташаббускор ёшлар мебель фабрикаси ишини қайтадан оёққа қўйиш ҳаракатига тушиб қолдилар. Бунинг учун изланишлар олиб борилди. Улар 2007 йили Россиянинг "Сити гранд" ҳамда "РосУзкапитал" қўшма корхоналари таъсисчилигида "Шаҳрисабз мебели" масъулияти чекланган жамиятини ташкил этишга муваффақ бўлишди. Россиялик ҳамкорлар 150 минг АҚШ доллари миқдорида инвестиция киритди. Ана шу маблағ эвазига Россия, Германия, Хитой, Туркия ва Украинадан мебель ишлаб чиқаришга мўлжалланган замонавий асбоб-ускунлар, жиҳозлар келтирилди. Корхонанинг мебель ишлаб чиқариш цехи, металл цехи қайтадан жиҳозланди. Пайвандлаш ишлари, мебелларга буёқ бериш такомиллашди. Корхонанинг ҳам ички, ҳам ташқи томони таъмирдан чиқарилиб, ҳашаматли тус берилди. Мебель тайёрлаш тўла компьютерлаштирилди.

Шаҳрисабз ҳунармандлар юрти эмасми, мебель ишлаб чиқаришнинг янгича усуллари бу ерда тез ўзлаштириб олинди. Мебель фабрикасида илгаридан фаолият кўрсатиб келган усталар яна корхонага қайтди.

Мебель цехи бошлиғи Тўра Амирқуловнинг айтишича, айни пайтда корхона усталарига буюртмалар кўп тушаётир. Айниқса, мактаб ва коллежлар, мактабгача тарбия муассасалари учун парта, доска, стол-стул, кийим-кечак жавонлари, юмшоқ мебелларга буюртмалар бисёр. Мебелсозлар буюртмачиларнинг талаб ва истакларини инобатга олган ҳолда, бежирим ва айни пайтда мустаҳкам мебеллар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиб олдилар. Мебелсоз усталар ўтган йили бор-йўғи 5,5 миллион сўм фойда билан йилни якунлаган бўлса, шу йилнинг фақат тўрт ойи мобайнида корхона жамоаси ишлаб чиқаришдан 5 миллион сўмдан ортиқ фойда олишга муваффақ бўлди.

Шаҳрисабз мебелининг довруғи кун сайин ортиб, аҳоли ҳам корхонада ишлаб чиқарилаётган мебелларга буюртма бермоқда. Бундан руҳланган корхона усталари кундан-кунга маҳсулот турини кўпайтириб, сифатини ошириш устида изланиб, меҳнат қилаяптилар.

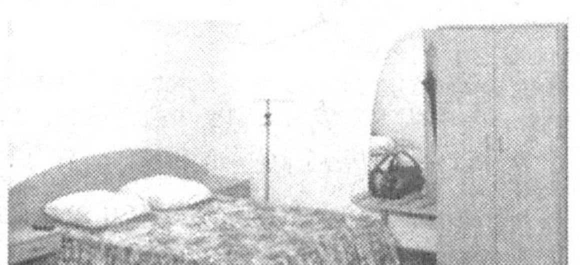

Корхона раҳбари Ф.Аҳмедовнинг гапига қараганда, яқин келажакда бу ерда спорт заллари учун зарур бўладиган мебеллар, турли жиҳозлар ишлаб чиқариш ҳам тўла йўлга қўйилади.

Пўлат ГАДОЕВ,
"Ҳуррият" мухбири.

Стратегема

фикрлаш ва енгиш илми

(Бошланиши 1-бетда.)

Зўравонлик билан итоат эттирилган юрт, вилоят бир кунмас бир кун бош кўтаришини, ёвузлик, даҳшатга солиш ёки ўзига бўйсундириш мақсадида алдаш узоқ давом этиши мумкин эмаслигини англаб етганлар. Шу тариқа стратегемаларга баъзи ҳолларда ҳийла, найранг, алдаш йўллари билан зўравонликдан халос бўлиш, бошқа бир ҳолларда эса улар ёрдамида бошқаларни ўз мақсадига хизмат қилдириш, бўйсундириш усуллари сифатида қараш шаклланган.

"Стратегия" сўзи юнонча бўлиб, "stratos" — лашкар, қўшин, "ago" етаклайман, бошқараман, эргаштираман деган маъноларни англатади. Демак, стратегема қўшинни, лашкарни бошқаришга оид билимлар, ҳарбий илм соҳасидир. Аммо ушбу илк этимологик маъно ҳозир трансформацияга учраган, яъни стратегемага инсон ақлу идроки, фаолияти билан боғлиқ барча соҳаларга таааллуқли воқелик сифатида қаралмоқда. Шунинг учун ҳам бизнес, иқтисод, савдо-сотиқ, спорт, ижтимоий бошқарув, таълим-тарбияга оид стратегемалар тўпламлари Хитойда ҳам, Европада ҳам юз минглаб нусхаларда чоп этилмоқда.

Хитой тилида нафақат "цзи" сўзи, худди шунингдек, "инь" сўзи ҳам қувлик, ақллилик, ҳийла маъноларини беради. Агар ақл ақлдан ўзишга, ўз "мен"ини намоён қилишга интилмаганида, инсоннинг хур фикрлилик, эркинлик, плюрализм, ҳатто ижод қилиш ҳақида ўйлашига ҳожат қолмасди. "Ақл ақлни чархлайди" деган ибора тагида аслида ақл қувлигини қўллаб-қувватлаш ётади.

Ақллилик қувликдадир. Хитой тафаккурида улар диахрон ва синхрон воқеликлар сифатида қаралади. Ҳаётнинг зиддиятларга, нотекис, синергетик ривожланишга хослиги ақлни қувликка ундайди. Оддий ақл эса ҳаётни соф тарзда, яъни ташқи кўриниши қандай намоён бўлса шундай идрок этади. Шунинг учун у ҳаётий муаммоларни ҳам ташқи белгиларга, оқ ёки қора, яхши ёки ёмон каби қолиплар, тушунчалар билан ҳал қилишга интилади.

Аммо стратегемаларни, ақл қувлигини қўллаб-қувватлашни салбий маънодаги ҳийла, найранг, соҳирлик, кишиларни лақиллатиш усуллари деб тушунмаслик лозим. Биринчидан, ҳамма нарса муваққат, ўткинчидир. 26 аср олдин Будда "ҳаммаси ўткинчи, ҳаммаси ўтар" деганида дунёнинг, ҳаётнинг ўткинчи эканини назарда тутган. Ўткинчи нарсанинг эса алдаши турган гап. Иккинчидан, онг, ақл, фикрлаш субъектив воқеликлар сифатида объектив борлиқни тўла идрок этолмайди. Уларнинг ҳар қандай ғояси, талқини ва таърифлари чекланган, ҳатто хатодир. Демак, адашиш ёки алданиш инсоннинг табиий ҳолатидир. Аммо стратегемани инсоннинг ушбу табиий ҳолати эмас, балки маълум бир мақсадларга кам куч ва кам харажат сарфлаб, осон, енгил ва тез етишнинг самарали йўлларини топиш қизиқтиради. Шу нуқтаи назардан стратегема бошқаларнинг хаёлига келмаган, ақли етмаган оптимал усуллардан фойдаланиш илмидир.

Очиқ айтиш зарурки, стратегема ҳар доим ҳам ахлоқ-одоб нормаларига амал қилавермайди, гоҳо уларни менсимайди, топтайди. Ахлоқ кишилараро муносабатларни мустаҳкамлашга қанчалик хизмат қилмасин у қувликни, ҳийлани, найрангни махинация, бад, фусунгар хатти-ҳаракатлар сифатида қоралайди. Ахлоқ яхшилик билан ёмонлик ўртасида нозик ўтишлар борлигини тан олмайди, у хатти-ҳаракатларни яхши ёки ёмонга гуруҳлашга ўрганган. Қувлик, ҳийла, найранг ақл учун зарур эканлигини, инсон ҳаётининг бирор қирраси уларсиз ривожланмаганини ахлоқ хаёлига келтирмайди. Стратегемалар ахлоқнинг тор, бир қолипдаги ўлчовларини бузади; аслида ҳаёт ахлоқ талабларига эмас, балки ахлоқ ҳаёт талабларига қурилади. Стратегемалар ахлоқ-одобнинг барча нормаларини эмас, балки ҳаёт талабларига мос келмайдиган шафиқликни рад этади, шу тариқа у ахлоқнинг ҳаёт талабларига яқинлашишини тезлаштиради.

Стратегемалар кишилараро муносабатларга таянгани учун улар ушбу муносабатларни тараққиёт мақсадларига йўналтирувчи юридик қонунларга бўйсунади. Шу нуқтаи назардан улар юридик қонунлар рухсат этган, тўғрироғи, юридик қонунлар тақиқламаган усуллардан, имкониятлардан тўла фойдаланиш санъатидир. Агар стратегемалар қонунларга зид келса, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини бузса, топтаса, улар салбий ҳодисалар, ғайриқонуний хатти-ҳаракатлар сифатида қораланади. Стратегемалар ушбу омилларга мувофиқ Хитойда алоҳида фан («моулюэсюэ») сифати ўрганилади.

Инглиз тадқиқотчиси Роберт Гриннинг фикрига кўра, дунё рақобатга, ким ўздига, беаёв курашга қурилган. Айниқса, мансаб, тахт учун кураш қувлик санъатини намойиш қилиш учун бебаҳо имкондир. Агар ҳаёт тўғриликка, эзгуликка, ахлоққа қурилганида эди, инсоният идеал борлиқда, ҳузурҳаловатда, роҳат-фароғатда яшаётган бўларди. Минг ваҳки, тарих бундай ҳаёт, идеал жамият қурилганини билмайди, бундай етук борлиқни келгусида яратиш ҳам амримаҳолдир. Шунинг учун «барча кишилараро муносабатлар у ёки бу даражада алдашга таянади, ҳатто айтиш мумкинки, инсон ҳайвонлардан алдаши ва макр ишлата олиши билан фарқ қилади... Алдаш цивилизация яратган санъатдир ва у ҳокимият ўйинларида ишлатиладиган ўта зарур қудратли қуролдир».

Немис тадқиқотчиси Харро Фон Зенгернинг ёзишича, қувлик, айёрлик хитойликларга, умуман, Шарққа хос хислат деган қараш Ғарбда қарор топган. «Шарқ — нозик нарса» («Восток дело тонкое») деган ибора тагида мазкур қараш ётади. Шунинг учун қувлик, айёрлик, найрангни Шарқ, Хитой ва Ғарб, Европа турлича баҳолашади. Масалан, хитой фалсафасида қувлик, айёрлик, ҳийла ақллилик кўриниши сифатида қабул қилинса, Ғарб уларни қоралайди, ҳатто махинация, цинизм сифатида жазолайди. «Дао дэ цзин» ва «Ўзгаришлар китоби»да қувлик яшаш, фикрлаш усули сифатида тан олинса, «Инжил»да уларни ишлатган ўлим жазосига тортилиши уқтирилади. Хитойда қувлик билан ақллилик яқин воқеликлар, Ғарбда эса улар ўт ва сув каби антипод нарсалар ҳисобланади. Бироқ, Х.Ф.Зенгернинг фикрига кўра, Ғарб қувликдан, ҳийла ишлатишдан кечган мутлақ мусаффо қутб эмас. «Қадимги замонлардан бери Ғарбда қувлик инстинктив қўлланилади, у вазиятларга мувофиқ зимдан ишлатилади, лекин хижолатомуз яширилади». «Инжил»даги «Илон каби оқил бўлинг» даъвати аслида илон каби ҳийлагар, айёр бўлинг демакдир. Роқийлик Ғарбда ҳам кенг тарқалган.

Дунё халқларининг оғзаки ижодида, томоша санъатида ўзини гўл, содда, ҳатто тентак кўрсатиб савол ва жавобларда, топқирликда ҳукмдорларни, амалдорларни кулги, масхара манбаига айлантирган, оддий кишилар тарафдори бўлган образларга дуч келамиз. Масалан, Насриддин Афанди, Алдар кўса, Бирбал ва сарой масхарабозлари, аскиячилар Шарқ халқлари фольклорида кенг тарқалган ана шундай образлардир. Ҳатто топишмоқ, бошқотирма, фразеологизм ва афоризмларда ҳам ақл қувлигининг таъсири мавжуддир. Юқоридагилардан келиб чиқиб айтиш мумкинки, қувлик, айёрлик, ҳийла, найранг, алдаш — стратегемалардан фойдаланиш барча халқларда, барча маданиятларда, инсоннинг барча ақлий фаолиятларида учрайди.

Хитойда стратегемалар 12, 36, 54, 68 ларга бўлинади, улар ичида кенг тарқалгани ва машҳури 36 стратегемалардир. Аслида эса, хитойликлар стратегемаларни кучи, қуввати бор пайтда ҳужумга, заиф, қувватсиз пайтда ҳимояга ўтишга ёрдам берадиган турларга классификация қиладилар. Шу билан бирга улар ушбу стратегемалар аралашиб келишини ҳам унутмайдилар, лекин хитойликлар учун энг муҳими стратегемалардан ўринли ва оқилона фойдаланишдир. Биз учун эса улар фикрлаш санъати ҳамдир, чунки осон, енгил, кам куч ва харажат сарфлаб мақсадга етиш усулларини тополган ақлгина ўз қувватидан ва имкониятларидан тўла фойдаланган ҳисобланади. Жангга, курашга, баҳсга очиқдан-очиқ, кўкрак кериб ташланган эмас, балки ўзини тарбия кўрган, демократик қадриятларни эъзозлайдиган қилиб кўрсатадиган, аммо ақл қувлигидан, топқирлигидан, ҳийладан моҳирона фойдаланадиган ақл ҳайрат ва ҳавас уйғотади. Ҳаёт тинч тараққий этаётганида, кўкрак кериб курашга отиладиганлар таажжуб уйғотади, холос.

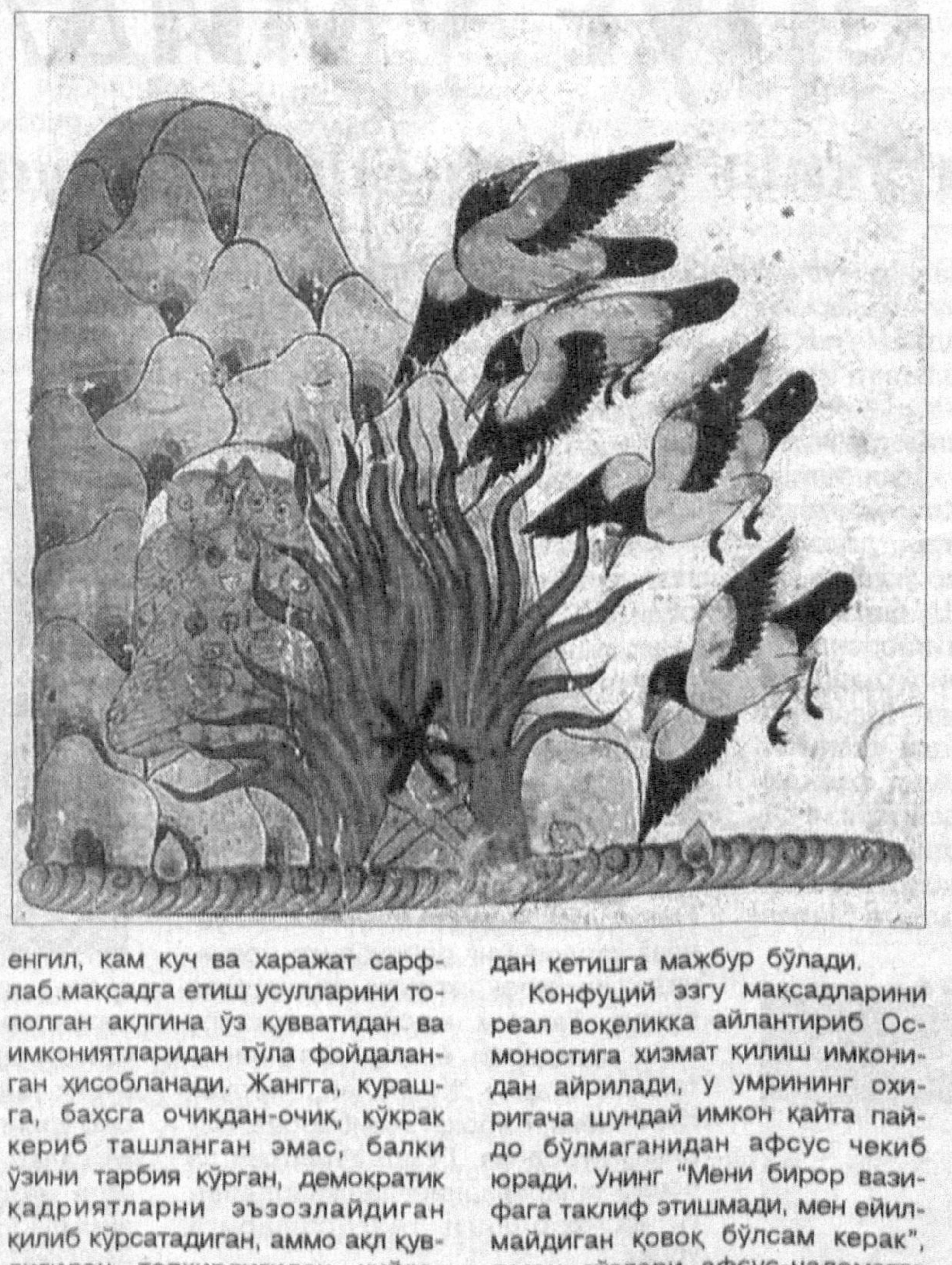

Стратегемадан бехабарлик, уни менсимаслик баъзан кишининг бошига нохуш ҳолларни солиши ёки мақсадларига етишига тўсиқ бўлиши мумкин.

Мисол: эр. авв. 501 йили Конфуций Лу вилоятининг ҳукмдори Дин Гу томонидан аввал ижтимоий вазифаларни ташкил этувчи, кейин эса суд ишларини юргизувчи лавозимларига тайинланади. Мутафаккир тарғиб этиб юрган ахлоқий ғояларини, эзгу мақсадларини реал воқеликка айлантириш имкони юзага келганидан шод эди; у саройга сидқидилдан хизмат қилади — бошқариш ишларида тартиб ўрнатади, аждодлар анъаналарига амал қилишни одатга айлантиради, кишиларнинг Осмонни ва Осмон ўғлини эъзозлашига, улар ўрнатган тартибларга бўйсунишига ва шу тариқа элюртда обрў топади. Конфуцийнинг ислоҳотлари ижобий самаралар беради ва унинг шуҳрати ён-атрофдаги вилоятларга тарқалади. Ци вилояти ҳукмдори ташвишга ботади, агар Конфуций ислоҳотларини давом эттирса унинг аҳолиси, фуқаролари Лу вилоятига ўтиб кетиши мумкин. Бу Ци вилоятининг Лу ҳукмдори қўлига ўтишига олиб келади. Ци ҳукмдори қандай бўлмасин Конфуцийни сарой хизматидан йироқлаштириш режасини тузади. У Дин Гуга ҳар қандай эркак ўйю хаёлини ўғирлайдиган саксонта гўзал қизларни ва бир юз йигирмата безатилган тулпорларни совға қилиб юборади. Дин Гу дилжў қизларга ҳирс билан тикилади. Махсус топшириқлар билан жўнатилган қизлар Дин Гуни тинмай айш-ишратга, кўнгил очиш базмларига тортишади, натижада у давлатни бошқариш ишларини ташлаб қўяди. Конфуцийнинг даъватлари, илтижолари унга таъсир қилмайди; эзгу ниятлари беэътибор қолаётганини кўрган мутафаккир саройдан кетишга мажбур бўлади.

Конфуций эзгу мақсадларини реал воқеликка айлантириб Осмоностига хизмат қилиш имконидан айрилади, у умрининг охиригача шундай имкон қайта пайдо бўлмаганидан афсус чекиб юради. Унинг "Мени бирор вазифага таклиф этишмади, мен ейилмайдиган қовоқ бўлсам керак", деган сўзлари афсус-надоматга тўла. Конфуций Ци ҳукмдори уюштирган ҳийлани сезмайди, айбни Дин Гу ва қизлардан излайди. Муваффақият қанча кўп, мартаба қанча юқори бўлса, уларга ҳасад қилувчилар ҳам шунча кўп топилишини у хаёлига келтирмайди. Х.Ф.Зенгер хулоса чиқаради: "Бу дунёда эзгу амалларнинг билимдони бўлиш етарли эмас; ҳеч бўлмаганда зарарли стратегемаларни кўра билиш ва уларнинг олдини олиш ҳам муҳимдир".

"Лойқа сувда балиқ ушлаш", Х.Ф.Зенгер китобида у 20 стратегема сифатида қайд этилади. Ўзбек тилидаги "кўзни шамғалат қилиш", "устаси фаранг", "тўрга тушириш", "қармоққа илинтириш" каби иборалар унинг мазмунига яқиндир.

Балиқни қўл билан ушлаш қийин, шунинг учун одам қармоқ, тўр деган нарсаларни ўйлаб топган. Лойқаланган сувда балиқ ён-атрофини кўролмайди, ҳаво ололмайди, натижада, у ёруғликка, ҳаво олиш учун тепага интилади. Бу эса балиқчи учун айни муддаодир. Демак, стратегема чалғитиш, сохта информациялар тарқатиш, кўзни шамғалат қилиб тўрга тушириш усулидир.

Кўпчилик кимда куч, орқасида мадад, зарур имкониятлар бўлса у жангда ҳам, ҳаётда ҳам ғолиб яшайди, барча мақсадларига эришади деб ҳисоблайди. Аммо ҳарбий юришлар тарихи ва кундалик ҳаёт кўрсатадики, куч эмас — ақл, имкониятлар эмас, қувлик, ҳийла ишлата олган ютади. Қув ақл, ҳийла билан энг кучли рақибни мот этиш, энг мураккаб вазиятдан қутилиш мумкин. Халқ беҳуда "Чораси йўқ нарса йўқ", демайди.

Мисол: Эр.авв. 480 йили даҳшатли флоти билан Ксеркс Юнонистон устига юриш қилади. Юнон флоти форсларга қарши туриши қийин эди. Фемистокл, юнон лашкарбошиси ҳийла ишлатади, яъни улкан Ксеркс флотини Саламин ороли ёнидаги тор бўғозга жалб қилади. Натижада, жанг пайтида форслар улкан флотини қайси томонга буришини билмай ўз кемаларини ўзлари ғарқ қиладилар. Заиф ва оз сонли қўшини билан Фемистокл форсларни тор-мор қилади ва Юнонистонни душмандан тозалайди. Саламин жанги эса ҳарбий юришлар тарихида энг шонли ва ибратли ғалаба ҳисобланади.

Яна бир мисол: эр.авв. III асрда Ци вилоятининг ҳукмдори Тань Дань устига бостириб киради ва унинг кўп шаҳарларини ишғол этади. Тань Дань Цзимо шаҳрига чекинишга мажбур бўлади. Деярли қўшини ва шаҳарларидан айрилган Тань Дань ҳийла, яъни "сохта вазият" яратиб қўрқувга солиш усулидан фойдаланади. У Ци ҳукмдорининг юришидан Осмон қаҳр-ғазабга келмоқда, у ўч олиш учун аждаҳоларини юбормоқчи деган сохта шов-шувларни, мишмишларни тарқатади ва зимдан мингта буқа топишни буюради. Буқалар аждаҳолар кўринишида безатилади, уларнинг шохларига ўткир қиличлар боғланади ва кечаси қуйруғига ўт ёқиб душман томон ҳайдаб юборилади. Аждаҳо шаклида чопиб келаётган оловлардан Ци лашкари даҳшатга тушади ва Осмон ўч олмоқда деган ўй билан тум-тарақай қоча бошлайди. Тань Дань саноқли аскарлари билан душманини енгади ва шаҳарларини қайтариб олади.

Чалғитувчи хабарлар тарқатиш стратегемасидан сиёсат, бизнес, савдо-сотиқ соҳаларида жуда кўп фойдаланишади. Арзимаган нарсани улкан ютуқлар даражасида мақташ, популистик ваъдалар бериш, реал ҳолатни, мавжуд муаммоларни кишилардан яшириш, аҳолини сиёсий жараёнларга аралашишдан чалғитиш кабилар ушбу стратегемага мисоллардир.

Одам зотига нафақат ҳамкорлик, эзгулик, қўллаб-қувватлаш, худди шунингдек, такаббурлик, зўравонлик, ҳасадгўйлик ҳам хос. Ушбу салбий хислатлар зарбасига аввало сирини яширолмайдиган, дилида бор гапларни ўйламай-нетмай тўкиб соладиган, барчани беқусур фаришта кўрадиган ақллар дуч келади. Аммо ҳақиқий соддалик, гўллик билан ўзини атайин содда, гўл кўрсатишни аралаштирмаслик керак. Аслида ҳам, қув ақл ўзини атайин содда, гўл кўрсатади. Бальтазар Грациан ҳақ: "Ким ўзини бефаҳм кўрсатса, у бефаҳм эмас. Барча билан яхши муносабатлар ўрнатишнинг энг яхши усули ўзини ўта гўл кўрсатишга интилишдир". Насриддин Афанди ва Алдар кўса ўзини содда, гўл, бефаҳм кўрсатиб рақибларини мот, мағлуб этадилар. Аслида гўллик, соддалик мақсадни макрона яшириш илмидир. Фақат қув ақлгина ушбу илмдан моҳирона фойдаланади.

Виктор АЛИМАСОВ,
фалсафа фанлари доктори.

ЎЙЛАБ КЎРИНГ

Бир ижодкор дўстим ўзининг кундаликларида нос чекадиганларнинг бефаросатларча, тўғри келган жойга тупуриб кетишлари ҳақида мулоҳаза юритар экан, бу ҳолатни ер юзига урилган "яшил шапалоқ"қа қиёслаган эди. Дарҳақиқат, кўча-кўйда бунга ўзимиз ҳам тез-тез гувоҳ бўлиб турамиз. Кўнглимиз айниб, асабимиз бузилган ҳолатлар ҳам бўлади.

Аслини олганда, нос ҳатто сигаретдан ҳам зарарлироқ. Биринчидан сигаретда фильтр бор, у махсус заводларда, маълум меъёрларга асосланган ҳолда ишлаб чиқарилади. Нос эса кимёвий аралашма бўлиб, одатда уйда, ҳеч қандай гигиена талабларига риоя қилинмаган шароитда тайёрланади. Буни нос чекадиган кашандалар билишмайдими? Бизнингча яхши билишади. Аммо...

"Яшил шапалоқ"

унинг таркибида оҳак, кул, елим, олтингугурт, аммиак, сирка бор

— Нос таркибининг асосини майдаланган тамаки ҳосил қилади, — дейди ўзини Дилшод деб таништирган йигит. — Уни ўзим уйда тайёрлайман. Рангини чиройли қилиш учун тут ёки бошқа дарахтнинг баргини қуритиб, янчиб аралаштираман. Бундан ташқари унга сўндирилган оҳак, кул, елим ва ўсимлик мойи қўшилади. Бир кунда ҳозир 10-15 килогача нос сотаяпман.

Энди ўзингиз ўйлаб кўринг, бу моддаларнинг ичида ўсимлик мойидан бошқа қайси модда заҳарли эмас?.. Айтиш жоизки, деярли ҳаммаси инсон саломатлигига салбий таъсир кўрсатади.

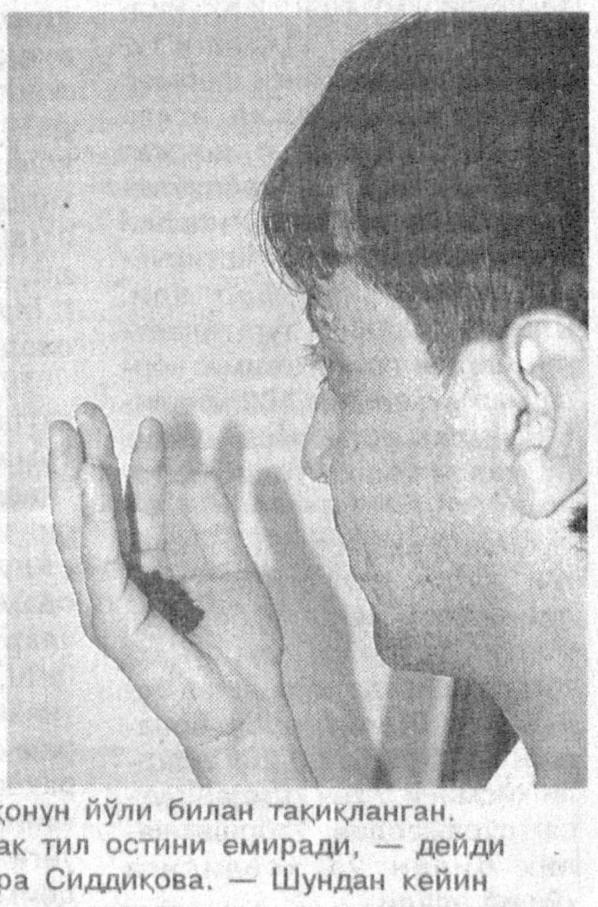

Мутахассисларнинг фикрича, чекиш натижасида инсон умри 12 йилгача қисқарар экан. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг маълумотига кўра, 2030 йилга келиб, тамаки маҳсулотларини истеъмол қилиш оқибатида дунё бўйича бир йилда 10 миллионга яқин одам ҳаётдан кўз юмиши мумкин. Яъни ҳар 10 ўлимдан 7 таси айнан тамаки маҳсулотларини мунтазам чекиш орқали юз бераркан. Шунинг учун ҳам баъзи давлатларда бу ёмон одатни чекловчи қонунлар эълон қилинмоқда. Жумладан, қўшни Туркманистонда нос тайёрлаш ва уни сотиш қонун йўли билан тақиқланган.

— Нос таркибидаги оҳак тил остини емиради, — дейди шифокор-терапевт Гулнора Сиддиқова. — Шундан кейин қолган заҳарли моддалар тил остидаги қон томирлари орқали осонгина қонга сўрилади. Маълумки, носнинг асосини ташкил қилувчи тамаки таркибида никотин бор. Никотиннинг ўзи эса олтингугурт, аммиак, ис гази, сирка, валерианка кислоталаридан ташкил топган. Нос таркибидаги заҳарли моддалардан энг аввало миянинг нерв ҳужайралари зарарланади. У кишига қўзғатувчи таъсир кўрсатиб, қон босимини оширади, майда томирларни кенгайтиради. Кейинчалик бутун ички аъзолар тизими издан чиқа бошлайди. Натижада, кашанданинг руҳияти бузилиб, жиззаки бўлиб қолади. Фикрлаши, ақлий меҳнат қилиш қобилияти пасаяди.

Маълумотларга кўра, оғиз бўшлиғи ва томоқ ракининг ҳам саксон фоизи узоқ вақт давомида нос чекиш оқибатидан келиб чиқади. Бундан ташқари, тишлар сарғайиб кўкимтир тус олади-да емирилади, оғиз бўшлиғининг сўлак қопламаси ва ошқозон-ичак тизими бузилиб, ошқозон яраси пайдо бўлади.

Интернет тармоғидан олинган маълумотларга қараганда, Тожикистон тиббиёт институти руҳий касалликлар кафедраси мудири, тиббиёт фанлари доктори, профессор М.Ғуломов раҳбарлигида жаҳон тиббиёт фанида биринчи бўлиб, инсон организмига носнинг зарарли таъсири илмий жиҳатдан ўрганилган.

Айтилишича, уни илк марта чекканда никотин, оҳак каби заҳарли моддалар таъсирига нисбатан одам организмининг ҳимоя реакцияси пайдо бўлади. Кўнгли айниб, қусади, боши айланади, юрак уруши тезлашади, совуқ тер босади. Маст одамдек гандираклайди. Бундай ёқимсиз ҳолатнинг юзага келиши туфайли, кўпчилик ўсмирлар бу зарарли одатдан воз кечади. Аммо кейинчалик ҳимоя реакцияси сустлашади. Организм нос таъсирига ўрганиб, унга руҳий қарам бўлиб қолади.

— Саккиз-тўққиз ёшимдан бери нос отаман, — дейди Қобил исмли ўртоғим. — Яқинда нос чекканимдан кейин бошим айланиб, ўзимни ёмон ҳис қила бошладим. Ҳайрон бўлиб, сабабини билиш учун нос сотган кишининг олдига бордим. Сотилаётган носнинг ичини текшириб кўрганимда, бир дона бутун анальгин таблеткаси чиқди. Маълум бўлишича, носкаш акамиз "зўр кашфиёт" қилибди. Одамларга шифо улашиш учун (заҳарлаш учун) носга муддати ўтиб кетган бош оғриғига қарши дориларни ҳам эзиб, қўшиб юборар экан.

Таъкидлаш жоиз, 8 фоизгача аҳоли тамаки маҳсулотларини 16 ёшга киргунча татиб кўради. Нос чекиш ҳолатлари одатда қишлоқ шароитида кўп учрайди. Аммо аҳолининг 15 фоизи носнинг зарари ҳақида ҳеч нарса билмайди. Кўпчилик ёшлар қизиқишдан, катталарга тақлиддан нос ота бошлаганларини таъкидлашади. Шубҳасиз, ҳар куни отаси нос капалайдиган болакай, албатта уни нима эканига қизиқиб, "таъми"ни кўради.

Ҳақли савол туғилади. Хўш, зарарли бўлса, унда одамлар нега нос отади? Унинг ёмон оқибатларга олиб келишини билишмайдими ёки билишни исташмайдими?

Носнинг зарари ҳақида гап кетганда айримлар: "Менинг бобом умрининг охиригача - 80 ёшгача нос отганлар. Соғлиқларидан сира шикоят қилмаган эдилар-ку", деб қолишади.

Бу эътирозга мутахассислар шундай жавоб беришади: "Саксон ёшгача нос чеккан ўша киши, агар шу одатни вақтида ташлаганида ёки умуман нос чекмаганида эҳтимол юз ёшдан ошиқ умр кўрган бўлар эди. Негаки, носга ўрганиб қолган инсон учун у гўё фойдалидек, ором бағишлайдигандек туюлади. Аммо нос аста-секин инсон организмини емириб боравера-ди."

Қолаверса, носнинг қўланса ҳидига ўрганиб, шуни ҳам доимий "бош оғриғи"га даъво деб биладиган кишиларга одамнинг раҳми келади. Жуда ёқимсиз ҳидли, нотоза жинслардан тайёрланадиган ушбу қоришма қандай қилиб фойдали бўлсин?

Ўйлаб кўринг, бир кунда битта одам 20 граммдан 50 граммгача нос чекаркан. Унинг таркибидаги заҳарли моддаларнинг қанчаси инсон организмига сўрилади, қанчаси атроф-муҳитни булғайди. Қолаверса, қанчадан-қанча кишилар энг бебаҳо неъмат — ўз соғликларини йўқотиб, касалхоналарда шифтга термулиб ётишга, топган-тутганларини шифокорларнинг чўнтагига солишга мажбур бўладилар. Аммо йўқотилган соғликни осонгина тиклашнинг ҳеч бир иложи йўқ. Яхшиси, бу аянчли ҳолатларнинг олдини олиш керак. Бунинг учун эса оила, мактаб ва маҳаллада фуқароларимиз соғлиги ҳамда атроф-муҳит тозалигига салбий таъсир кўрсатаётган зарарли одатга қарши кенг тушунтириш ишларини олиб бориш шартдир.

Иномжон АБДИЕВ

Ҳокимнинг кўланкаси майдонми?

(Бошланиши 2-бетда.)

Ҳар бир хўжалик имкониятига яраша қўшимча буғдой топширади: бири 10 тонна, яна бири 5 тонна. Бироқ, 500 тонна, яъни 71 миллион сўмлик қўшимча топширилган буғдой учун фермерлар ҳали ҳануз ҳақларини ололмай, овора-ю сарсон.

К.Мадраҳимов ҳам Марҳамат тумани ҳокими лавозимига ўтиргач, тезда ўзини унутди, босар-тусарини билмай қолди. Манманлик, ўзбошимчалик, нафсига эрк бериш иллати уни ҳам ўз гирдобига тортди. Мансаб ваколатидан келиб чиқиб, давлат мулкларини талон-торож қила бошлади. Моддий жавобгар шахсларга қонунга зид буйруқ ва топшириқлар берди. Буни тумандаги Й.Охунбобоев номли ширкат хўжалиги тугатилиши билан боғлиқ тафтиш жараёнида ҳам кўриш мумкин. 2005 йилда ушбу ширкат хўжалиги тугатилиб, ўрнига янги фермер хўжаликлари ташкил этила бошланади. Мазкур ширкат хўжалик ҳудудида республикада саноқли бўлган наслли чорва молларини етиштирувчи мажмуа ҳам бор эди. Ширкат хўжалиги тугатилаётган маҳали туман ҳокими чорва мажмуасининг 100 миллион сўмдан ортиқ мол-мулкини талон-торож қилиб юборади.

К.Мадраҳимов яшаб келган "Ҳакка" қишлоғидаги ҳовлининг бир чеккаси болалар боғчасига туташ эди. "Пахтакор" ширкат хўжалиги балансида бўлган ушбу болалар боғчасининг 0,26 гектарли қисмини у ҳеч кимдан рухсат сўрамасдан, ўзбошимчалик билан ўз ҳовлисига қўшиб олади.

К.Мадраҳимов тумандаги "Садоқат рамзи" фермер хўжалиги бошлиғи У.Ҳожиматовни хизмат хонасига чақиртириб, уни тажрибасизликда, шартнома режаларини уддалай олмаётганликда айблайди. Шўрлик фермерни куракда турмайдиган сўзлар билан ҳақоратлайди ва унга тегишли бўлган 60 гектар ернинг 20 гектарини М.Хўжамбердиевга беришни талаб қилади. У.Ҳожиматов ҳоким тилга олган шахсни танирди. М.Хўжамбердиев бундан бир неча йил аввал Марҳамат тумани ҳокими ўринбосари лавозимида ишлаган, К.Мадраҳимовнинг яқин оғайниси эди. Бироқ, шундай бўлса-да, У.Ҳожиматов ҳокимнинг бу талабини бажаришдан бош тортади.

Жиноят ишлари бўйича Андижон вилоят суди жабрланувчи ва гувоҳларнинг кўрсатмаларини тинглаб, ишни муҳокама қилиб, Б.Абдуллаевни Жиноят кодексида кўзда тутилган ўрмон ва бошқа дов-дарахтларга шикаст етказиш, уларни йўқ қилиш (198-модда), мансаб ваколатини суиистеъмол қилиш (205-модда), пора олиш (210-модда), К.Мадраҳимовни эса ўзлаштириш ёки растрата йўли билан талон-торож қилиш (167-модда), ҳокимият ва мансаб ваколатидан четга чиқиш (206-модда) жиноятларини содир этганликда айбдор деб топди. Б.Абдуллаев 11 йилга, К.Мадраҳимов эса 7 йилга озодликдан маҳрум қилинди.

Тўғри, ҳокимлик кишига катта масъулият юклайди. Туманни бир оилага қиёс қиладиган бўлсак, ҳоким шу оиланинг бошлиғи — етакчисидир. Турли тоифадаги одамлар билан суҳбатлашиб, уларнинг кўнглига йўл топиш, ечимини кутаётган ўнлаб муаммоларни бартараф этиш осон эмас. Аммо раҳбар одам ўзига ишониб топширилган лавозимни ва унга билдирилган ишончни доимо юракдан ҳис қилиб турса, ҳеч қандай қонун бузилишига йўл қўйилмайди. Аксинча, қонунни менсимаслик, манманлик, таъмагирлик, ўзбошимчалик каби салбий хислатлар охир-оқибат раҳбарни ҳалокатга етаклайди.

Шуҳрат ЖУМАЕВ

МАШҲУР КИШИЛАР ҲАЁТИДАН

ЖОРЖ САНД — ЖУРНАЛИСТ

Машҳур француз адибаси Жорж Санд адабиётга журналистика орқали кириб келди. "Консуэло" асари муаллифи бўлган адиба ижодининг ана шу қирралари ҳақида унинг биографи Жорж Санд қаламига мансуб мактублар ва публицистик мақолаларга суянган ҳолда ҳикоя қилади. ("Ви увриер" газетасидан олинди, Париж.)

Жорж Санд — журналист... Ҳозирги замон китобхонлари тасаввурида шаклланиб улгурган адиба тимсолига чизилган анчайин ғайритабиий чизги.

Албатта, унинг романлари алоҳида китобга айлангунга қадар турли газеталар ва журналларнинг қуйи қисмида босилгани, худди шу нашрлар билан қилинган ҳамкорлик беллетристикага (ўқилиши осон, енгил-елпи асар) асосланмаганлиги кўпчиликка қоронғу бўлиб келмоқда.

Адиба 1831 йил йигирма олти ёшида Парижга келади. У бир неча ой ичида қалам билан ҳам кун кечириш мумкинлигини исботлайди. Санд "Ревю де Пари" ҳамда бошқа салмоқли журналлар билан жадал ҳамкорлик қила бошлайди. Аммо бу нашрлар эшиги унинг қаршисида кейинроқ очилади. "Ахир нима қилиб бўлса ҳам кун кечириш керак-ку, — деб ёзади у 1831 йилнинг 15 мартида. — Ҳа мен "Фигаро" учун мақолалар ёзаяпман".

Газетада босилган бир устун учун Жорж Сандга етти франк тўлашарди. Аввалига иш унча силлиқ кетмайди. Газета ("Фигаро") ношири Анри де Латуш Санд топширган ўнлаб хабарлардан кўпинча биттасинигина олиб қолар, қолганларини каминга ирғитарди. "Бунинг устига, – деб ёзади Жорж Санд ўша 15 мартдаги мактубида, — журналистларда мен Парижга келгунимга қадар тасаввур қилган эркинлик йўқ экан. Де Латуш биздан кўзини узмайди, мақола ёзилган қоғозни бурда-бурда қилиб йиртади, қийқимлаб ташлайди, ғалати қилиқлари, турли хархашаларини кўтаришга, ўзининг янглиш фикрига кўнишга мажбур қилади. Биз ҳам у истагандай ёзамиз, чунки бу жой унга тегишли, биз эса унинг қўлидаги қўғирчоқлармиз, журналистикадаги қора ишчилармиз..."

Йиллар ўтади. Санднинг нафақат маҳорати ошади, балки маънавий камолоти юксалиб, тобора ўз ўрнини — адибалик, журналистлик, жамоат арбобилик масъулиятини равшанроқ ҳис этади.

1843 йилнинг кузида рўй берган бир можаро Сандга "Ревю индепандант" журнали (1841 йилда Санд томонидан асос солинган журнал. Бу даврга келиб, у Пьер Леру тахаллуси остида ёзувчи ва файласуфга айланган эди) саҳифаларида кимсасиз, ғариб-нотавон кишиларни ҳимоя қилиш компаниясини бошлаб юборишига туртки бўлади.

Бу воқеа мана бундай рўй берган эди. Етимхонадан (Эндр департаменти) ўн беш ёшли Фаншетта исмли соқов қиз йўқолади. Кейин аниқланишича, ювошгина, лекин дарди бедаво қизга бошқа қарагиси келмаган етимхона роҳибалари бир дилижон кондукторига пича чойчақа бериб, соқов қизни шаҳар ташқарисига олиб ташлашни тайинлайдилар. Кондуктор ҳам уларнинг айтганларини қилиб, қизни қоқ ярим тунда Обюссондан (Крёз департаманти) икки лье (узунлик ўлчов бирлиги, 4,5 километрга тенг) наридаги ўрмонга ташлаб кетади. Орадан бир ой ўтгач, қизни Риоме шаҳрида (Канталь департаменти) сайёр циркчилар труппаси орасидан топиб оладилар ва ортиқча шов-шув кўтармасдан яна етимхонага элтиб қўядилар.

Бу ишни шу билан тинчитмоқчи, айбдорларни эса жазосиз қолдирмоқчи бўладилар. Шунда ўртага Жорж Санд тушади. Фаншеттанинг "йўқолиб қолиши" тафсилотлари баён этилган Жорж Санд мақоласидан жамоатчилик қалқиб кетади. Адиба бу жиноятни яширган ҳукумат идораларини айблайди, айбдорларга кўрсатилган бундай "марҳамат" қизнинг келгуси ҳаётига кафолат бермайди, дейди. Айниқса, бу ишда Сандни ғазаблантиргани "Айтарли ҳеч нима бўлгани йўқ, Фаншетта шунчаки тўсатдан сирли равишда ғойиб бўлди", дея қироллик прокурорининг таъкидлаши бўлади.

Орадан бир ой ўтгач, Санднинг яна бир публицистик чиқиши бутун Францияни оёққа турғизади. "Эклерёр де л'Эндр" газетаси адибанинг шарҳи остида парижлик бир новвой мактубини эълон қилади. Бу ишчининг дарду аламга тўла қайғу дафтари эди.

"Биз ҳам у истагандай ёзамиз, чунки бу жой унга тегишли, биз эса унинг қўлидаги қўғирчоқлармиз, журналистикадаги қора ишчилармиз..."

Новвой мактубида бир йил мобайнида атиги уч ҳафтаю икки кун ишлаганини, Парижда унга ўхшаш икки мингдан ортиқ новвойлар ишсиз юрганини ёзади. Мактубда кишиларни ишга жойлаштириш бюроси ошкора айбланади. Муаллиф бюрога ўтириб олган мансабдорлар, ишга жойлаштириб қўйишни рўкач қилиб, одамлар иш ҳақларининг анчагинасини тортиб олишларини ва кимда-ким кам тўласа, ўша кишига ёрдам беришдан сурбетларча бош тортишини маълум қилади. Мактубда новвойларнинг кунига 16-18 соатлаб чироқсиз, шифт ва деворларидан қўланса ҳид анқиган, чирк боғлаган захх ертўлада машаққатли меҳнат қилиши, бу ер нақ "инсон кушхонаси" эканлиги айтилади. Нонвойлар тер тўкиб ишлаётган ушбу жаҳаннамга тушишга ҳазар қилган, тайёр маҳсулотга юқорида, бежирим пештахталарига мазали нон-булкалар тизилган кўркам дўконларда туриб баҳо беришни афзал кўрган назоратчи ходимлар айбланади.

Жорж Санд ушбу мактубга берган шарҳида парижликлар ҳар оқшом мана шу "тандир-қабр"дан чиқаётган, хамир қораётган новвойлар нолаларини эшитиши ҳақидаги ҳикояни келтиради. "Бу қандай бедодлик, дунёда энг муқаддас саналмиш, оппоқ, пок ундан ҳосил бўлган нон, ҳолдан тойган, оч-наҳор, совуқдан касал бўлган кишилар азоб-машаққатларидан бунёд бўлса?!", — дея хитоб қилади Жорж Санд. Санд новвой мактубида нафақат шикоятни, балки яқинлашиб келаётган бўрон нафасини ҳам туяди.

Инқилоб санаси бўлган 1848 йилда "Консуэло" муаллифининг сиёсий фаоллиги авж нуқтасига кўтарилади. Инқилобнинг февраль даврида (бу пайтга келиб, июль монархияси ағдарилган ва иккинчи республика ўрнатилиши учун замин ҳозирланаётган эди) Санд шунчалик кўп ёзадики, ҳатто жанрларни ажратиб бўлмай қолади. Унинг матбуотдаги бу чиқишларида газетага хос ахборот тезкорлиги ҳам, ҳақиқий публицистика полемизми (баҳс-мунозараси) ҳам, ўткир памфлет ҳам, сиёсий эссега хос ташвиқот ҳам уйғунлашиб кетганди.

Санднинг "Бюллетэн дю министер де л'энтёрьер"да (у бу расмий ахборотномани муваққат ҳукумат ички ишлар вазири Ледрю-Роллённинг топшириғига кўра чиқарарди) чоп этилган мақолалари асл сиёсий поэма каби янграйди. Жорж Санд апрелда ўз ҳисобидан Февраль инқилоби қаҳрамонлари шарафига "Коз дю пёпль" гимн-мадҳиясини чоп этади. Ушбу мадҳияда эзгулик, дўстлик-биродарлик туйғулари тараннум этилади.

Санд кескин, мунозарали "Халққа мактуб"ни чоп этади. Бироқ 30 апрелга келиб, олдиндан кўнгилсизликни ҳис қилгандай, қуйидаги қайғули сатрларни битади: "Мен юксак орзуларим рўёбга чиқишини кўра олмайман... Халқим ва мен, биз руҳан бирга яшаганимиз сингари энди жисман бирга ҳалок бўлгаймиз..."

Июнь қўзғолони қонли равишда бостирилади. Жорж Санд тирик қолади, бироқ унинг вужудидаги муҳим бир нарса ўлади. Ортиқ унинг овози халқ овози билан бирлашмай қўяди. Жорж Санд 1848 йилдан сўнг публицистика майдонида кўринмайди, ижоди эса бутунлай бошқа ўзанга, соф романтизм йўналишига ўтиб кетади.

Маъсума АҲМЕДОВА
тайёрлади.

ЎРТА МАХСУС КАСБ-ҲУНАР ТАЪЛИМИ МАСКАНЛАРИДА

Эртанинг ёруғ умидлари

Зарафшон тиббиёт коллежида ўқиш кўплаб ёшлар учун фахрга айланган

Бугун юртимизда ёш авлоднинг касб-ҳунарли ва юксак билимга эга бўлиб камол топишига алоҳида эътибор қаратилаётир. Бу жараёнда эса касб-ҳунар коллежлари ва академик лицейларнинг муносиб ўрни бор. Навоий вилоятида бугунги кунда 36 та коллеж ҳамда 4 та академик лицейлар фаолият юритиб келмоқда. Жумладан, Зарафшон тиббиёт коллежи ҳам бир неча йиллардан буён ёшларга етарлича билим ва кўникмалар беришда ҳамда уларга касб-ҳунар сирларини ўргатишда муносиб ўринга эгадир.

Коллежимиз 1993 йилда Навоий тиббиёт билим юрти Зарафшон филиали сифатида ташкил этилган бўлиб, 2004 йилда Зарафшон тиббиёт коллежи мақомига эга бўлди. Коллежда ҳозирги кунда 1336 нафар талаба таҳсил олаяпти. Ҳамширалик иши, даволаш иши, ортопедик-стоматология йўналишлари бўйича сабоқ олаётган талабаларимиз нафақат туманда, балки вилоят ва республика миқёсида ўтказилаётган тадбирларда ҳам фаол иштирок этишяпти.

Энг муҳими, яқин йиллар ичида улар элимиз саломатлиги йўлида астойдил меҳнат қиладиган мутахассислар бўлиб етишадилар.

Талабаларнинг касбга бўлган муносабатини яхшилаш, касбга меҳр уйғотиш, инсонларга ҳамиша кўмак бериш ҳиссини ривожлантириш ва муомала маданиятини ўстириш мақсадида турли учрашувлар, кечалар, мушоиралар ҳамда кўрик-танлов тарзида бир қатор тадбирлар ўтказилиши анъана тусини олган. Илм масканимизда ўқув жараёнини ўрта махсус, касб-ҳунар таълими стандартлари талаби даражасида ташкил этиш, таълим тизимини такомиллаштириш ва сифатини оширишга, илғор шакл ва услубларни татбиқ этишга, дарс беришнинг услубий савиясини кўтаришга, ўқувчилар ва ўқитувчилар ўртасида тарбиявий ишларни мукаммаллаштиришга, амалий ва назарий дарсларни бир-бирига боғлаб олиб боришга алоҳида эътибор қаратилиб келинаётир.

Йил бошидан "Ёш ўқитувчилар мактаби" режаси тузилиб, шу режа асосида ишлар олиб борилмоқда. Ёш ўқитувчиларга журналларни юритиш бўйича семинарлар, конспектлар, маъруза матнлари тайёрлаш ҳамда ўқитишнинг фаол усуллари мавзусида бир қатор тадбирлар ўтказилмоқда. Шунингдек, ҳар бир ёш ўқитувчи билан якка ҳолда машғулотлар ўтказилиб, уларга керакли услубий тавсиялар бериб борилади. Эътироф этиш керак, 2006-2007 ўқув йилида физика ва астрономия фани ўқитувчиси Роҳила Шукурова-

нинг иши оммалаштирилди. Ўқувчиларнинг дарсдан бўш вақтларини кўнгилдагидек ўтказиши учун 26 та тўгарак фаолият кўрсатиб турибди. Айни кунда мазкур тўгаракларга 500 дан ортиқ талабалар жалб этилган. "Ҳамшира", "Болалар", "Ёш терапевтлар" ва бошқа бир қатор тўгараклар шулар жумласидан. Хоналарда тўгарак бурчаклари, маънавият бурчаклари ташкил этилганлиги ёшларнинг бу йўналишлар борасида кенгроқ тушунчаларга эга бўлишларига замин яратаётир.

Ҳозирги кунда компьютер тизими ўқув жараёнида қўлланилиши кенг йўлга қўйилган. Коллежимизда етмишдан ортиқ электрон дарсликлар мавжуд бўлиб, улар ўқув жараёнида қўлланилмоқда. Шу билан бирга, Жаҳон банки гранти асосида 21 та кодоскоп олинганлиги дарс жараёнида энг иқтидорли талабалар билимини юксалтиришда катта самара бермоқда. Анатомия фанидан эса кинопроекторлардан кенг фойдаланиш йўлга қўйилди. Бу ёшларимизнинг замон талабига мос равишда билим эгаллашига замин яратаётир.

Коллежимизда маънавий-маърифий ишлар ҳам яхши йўлга қўйилган. Бу ўқувчиларнинг маънавий дунёқарашини кенгайтиришга имкон яратаётир. Ҳар ҳафтада маънавият соатлари, гуруҳ йиғилишлари ўтказилиб турилади. "Ёшлар йили" Давлат дастури асосида коллежимизда дастур ишлаб чиқилиб, бир қатор тадбирлар амалга оширилиб борилмоқда. Илм муассасамиз маънавий-маърифий тадбирларни амалга оширишда маънавият ва маърифат ишлари бўйича директор ўринбосари Юлдуз Ярашеванинг алоҳида ҳиссаси борлигини айтиб ўтиш мумкин.

Коллеж ва ота-оналар ҳамкорлиги таълим-тарбия ривожига кўмак беради. Шу мақсадда Ота-оналар кенгаши ташкил қилинган. Кенгаш йилига уч марта йиғилиш ўтказиб, умумий масалаларни келишиб олади.

Коллежимизнинг истеъдодли талабалари Гулноза Шаропова ва Наргиза Шайаҳмедова Зулфия номидаги Давлат мукофоти танловининг вилоят босқичида иштирок этишди. Тадбирларда фаоллик кўрсатган Гулноза танловнинг республика босқичида иштирок этишга мушарраф бўлди. Таълим масканимизда бу каби иқтидорли ёшлар кўпчиликни ташкил этади. Жумладан, Феруза Қурбонова, Сабоҳат Қамбарова, Зарина Муродова, Гўзал Иноятова ва бошқа талабаларнинг ташкилотчилиги ва фаоллиги тенгдошларига ўрнак.

Таълим масканининг ахборот-ресурс маркази 29 778 дона китоб фондига эга бўлиб, у замонавий техника воситалари билан жиҳозланган. АРМдан нафақат талабалар, балки ўқитувчилар, коллеж атрофидаги аҳоли фойдаланиши учун ҳам кенг имкониятлар яратилган.

Халқаро ҳамширалар куни муносабати билан талабалар ўртасида "Соғлом авлод посбонлари" мавзусида танлов ўтказилди. Бундан ташқари, коллежимизда "Энг фаол етакчи", "Энг ёш иқтидорли истеъмолчи — 2008", "Интеллектуал ринг" сингари бир қатор танлов ва мусобақалар ҳам ўтказиб келинмоқдаки, булар ёшларнинг тафаккурини янада оширишга замин бўлмоқда.

Коллежда ташкил этилган "Иқтидорли талабалар билан ишлаш маркази" ва "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати ҳамкорлигида талабалар турли фан ва спорт тўгаракларида, олимпиадаларда, мусобақаларда, кўрик-танловларда қатнашиб муносиб ўринларни эгаллаб қайтишаётир. Масалан, яқинда Тошкент шаҳрида ўрта махсус касб-ҳунар таълими тизимида ўтказилган "Ўйла, изла, топ!" ёки "7х7" телемусобақасининг финал босқичида коллежимиз жамоаси иштирок этиб, фахрли биринчи ўринни эгаллаб қайтди. Бу нафақат биз учун, балки Навоий вилояти ўрта махсус касб-ҳунар таълими бошқармаси учун катта ютуқ бўлди.

Таълим муассасамизда спорт ишлари ҳам самарали йўлга қўйилган. Ёшларимизни жисмоний жиҳатдан тарбиялаш, соғлом турмуш тарзини яратишга муносиб ҳисса қўшиш мақсадида спорт майдонимиз талабаларимизга хизмат қилмоқда. Ўқувчиларимиз шаҳар ва бошқа илм масканларида ўтказиладиган спорт мусобақаларида фаол иштирок этаётир.

Шу ўринда бир воқеани алоҳида эътироф этиш керакки, юртимиз истиқлоли коллежимиз тарихида янги зарварақлар очилишига замин яратди. 540 ўринли янги ўқув биноси замонавий ва жаҳон стандартларига мос тарзда қуриб фойдаланишга топширилди. Мазкур янги бинонинг барча хоналари ҳозирги замон талаблари даражасида жиҳозланди. Барча қулайликларга эга хоналарда таҳсил олаётган ёшларимиз келажакда етарлича билим олиш билан бирга касб-ҳунар сирларини ҳам пухта эгаллаб, жамиятимиз учун хизмат қиладиган муносиб кадрлар бўлиб етишадилар.

Бугунги кунда бир нарсани ишонч билан айта оламизки, билим даргоҳимизда таҳсил олган минглаб мутахассислар нафақат вилоятимизда, балки, республикамизнинг турли тиббий муассасаларида эл-юрт саломатлиги йўлида меҳнат қилишмоқда. Қолаверса, улар ўз оиласи, яқинлари, қўшниларию ҳамқишлоқларининг ҳам яқин маслаҳатчиси, "оилавий шифокор"ларига айланишади.

Зеро, бугунги талаба — эртанги куннинг саломатлик посбонидир.

Исон МАҲАММАДОВ,
Зарафшон тиббиёт коллежи директори. ®

***СУРАТЛАРДА:** коллеж ҳаётидан лавҳалар*

ДУНЁДА НИМА ГАП?

МОЛИЯ МУАССАСАЛАРИДА

Тараққиёт нарвони

Давлат-тижорат Халқ банкининг Қорақалпоғистон Республикаси филиалларида кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш билан бир қаторда, тадбиркор аёлларга имтиёзли кредитлар ажратилишига алоҳида эътибор қаратилмокда

Мана, жорий йилнинг олтинчи ойига ҳам қадам қўйдик. Умримизнинг ҳар бир ўтаётган даврига тўхталиб, ортда қолган вақтга нигоҳ ташлаш, эришилган ютуқ ва камчиликларини сарҳисоб қилиш бугуннинг яхши бир анъанасига айланган. Ана шу жиҳатдан олганда, Қорақалпоғистон Республикаси Халқ банки филиалларининг жорий йилдаги фаолиятига зимдан назар солинса, унинг аҳоли фаровонлигини ошириш учун иқтисодиётнинг муносиб бир нарвонига айланаётганини илғаш қийин эмас. Энг аввало, мижозларга янада яқин бўлиш, уларга янаям қулай шароитлар яратиш мақсадида банкнинг барча филиаллари штат жадвалига маслаҳатчи-менежер лавозими киритилиб, ҳозирда малакали мутахассислар билан тўлиқ бутланди. Банк филиалларида 25 дан ортиқ омонат турларини жорий этилиши банк депозитларига аҳоли бўш пул маблағларини жалб қилишнинг ортиб боришини таъминламоқда. Эътибор беринг-а, жорий йилнинг 1 майига қадар банк томонидан хизмат кўрсатилувчи мижозлар сони ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 316 тага кўпайган. Бу мижозлар, асосан якка тартибдаги тадбиркор аёллар, қишлоқ хўжалик корхоналари ва иқтисодиётнинг турли соҳаларида ишлаётган хўжалик юритувчи субъектлардир.

Нишонгул Ўролбоева — Хўжайли туманидаги тадбиркор аёллардан бири. У қисқа муддат ичида кўп тармоқли хусусий корхонасини оёққа қўйди. Бунга энг аввало ташкилотнинг бақувватлилиги қўл келган бўлса, ишни тўғри йўлга қўйгани, хусусан, давлат-тижорат Халқ банки Қорақалпоғистон Республикасининг Хўжайли филиали билан алоқани самарали амалга оширолгани ҳам ёрдам берди.

— Аввало, катта, аниқ мақсадлар билан иш бошлаш, уни рўёбга чиқаришга бўлган ишонч руҳининг устуворлиги жуда зарур, — дейди тадбиркор биз билан суҳбатда. — Тўғри, ҳар бир тадбиркор кўпроқ фойда олиш ўйхаёли билан ишга киришади. Бироқ ота-боболаримиздан қолган нақл бор: "Ҳаракатга яраша — баракат".

Шундай бўлди ҳам. Нишонгул раҳбарлик қилаётган "Муҳаммад Нурсултон" кўп тармоқли хусусий корхонаси 2 йил ичида ўзининг айланма маблағини 4-5 баробарга кўпайтириб олди.

— Тадбиркор илк қадамларини қўяр экан, ҳамкор танлашда адашмаслиги лозим, — дея сўзини давом эттирди у. — Мана, мен 2003 йилдан буён Халқ банки Қорақалпоғистон Республикаси Хўжайли филиали хизматидан фойдаланаман. Бу ердагилар мен ва менга ўхшаган тадбиркорларнинг кўпчилигига мисоли қанот бўлаяпти, десам адашмайман. Яқин кунларда яна банкдан кредит олишни режалаштираяпман. Демак, эртага мен кўп вақтдан буён ўйлаб юрган янги режаларимни рўёбга чиқаришим мумкин бўлади. Фаолиятимни янада кенгайтириш имконига эга бўламан.

Нишонгул Ўролбоевага ўхшаган кўплаб тадбиркор аёллар Халқ банкидан турли йўналишлар учун манфаатли кредитлар олиб, хайрли ишларни рўёбга чиқаришмоқда.

— Бугун фаолият юритаётган 16 та филиалларимизда, — дейди Халқ банки Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудий филиали бошлиғи Зевар СУЛТОНОВА, – Жами кредит қўйилмалари миқдори ўтган йилнинг шу даврига нисбатан қарийб 3 баробарга ортди. Ажратилган кредитларнинг 70 фоизи асосан жисмоний шахсларга ажратилган кредитлардан иборат бўлиб, улар асосан ёш оилаларнинг турмуш даражаларини яхшилашга қаратилган. Шунингдек, ёш оилаларга касаначилик, ҳунармандчиликни ривожлантириш, аҳолининг ишсиз қатламини иш билан таъминлаш мақсадида Халқ банки филиаллари томонидан 60 та кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларига имтиёзли кредитлар ажратилиши таъминланди. Шу билан бир қаторда аҳолига маиший ва сервис хизмати кўрсатувчи кичик бизнес субъектларини кредитлаш масаласига алоҳида эътибор қаратаяпмиз.

Ҳозир банк филиалларида аҳолининг банк тизимига бўлган ишончини янада мустаҳкамлаш чоралари изланмоқда, шунингдек, омонатлар сақланиши, банк сири, мижозларнинг биринчи талабидаёқ уларнинг ҳисобварақларидан маблағлар ҳеч қандай тўсиқсиз берилишини ўз вақтида таъминланмоқда. Бу саъй-ҳаракатларнинг бари энг эзгу, энг ойдин мақсад-муддаоларга йўналтирилган. У ҳам бўлса, тадбиркор ва ишбилармонларнинг сафи ўссин, уларнинг фаолиятлари кенгайиб, "қўллари узун" бўлсин ва оқибатда халқ фаровонлиги ортсин. Қорақалпоғистонлик Халқ банки ходимларининг ана шундай эзгу ишларга эш бўлишаётгани янада ёруғ натижаларнинг рўёбга чиқишидан далолатдир.

Ғойиб ЁҚУБОВ,
"Ҳуррият" мухбири. ®

МАФИЯ САРДОРИГА МЕҲРИБОНЧИЛИК

Япон мафиясининг етакчиси Тадамаса Гото 2001 йили Калифорниядаги тиббиёт марказида даволанган ва унга янги буйрак кўчириб ўтказилган. Ҳолбуки, жиноий ўтмиши сабабли унга АҚШ ҳудудига кириш тақиқланган эди. Los Angeles Times газетасининг ёзишича, Федерал қидирув бюроси мафия сардори улар билан ҳамкорлик қилиши ва гуруҳнинг бошқа аъзолари хусусида маълумот беришига умид қилиб мазкур тақиқдан вақтинча кўз юмган.

Жиноят оламида шафқатсизлиги билан донг таратган Готони дунёдаги энг машҳур жарроҳлардан бири Рональд Бузуттил даволаган. Таниқли шифокор ва унинг ҳамкасблари 65 ёшли Готонинг жиноий ўтмишидан хабардор бўлганми, йўқми – аниқ эмас. Лекин шуниси маълумки, операциядан кейин япониялик жиноий етакчи тиббиёт марказига 100 минг доллар пул ўтказган.

Ушбу ҳодиса тафсилотларини ўрганишга уринган америкалик журналист Рик Аделстайн жиноий гуруҳ томонидан таъқибга учраган. Хабарларга қараганда, Аделстайн айни пайтда АҚШ ҳуқуқ идоралари томонидан муҳофазага олинган.

DEUTSCHE TELEKOMДА МАХФИЙ ТИНГЛАШ?..

Германиядаги йирик коммуникация компанияларидан бири Deutsche Telekom раҳбарияти менежерларнинг телефон орқали мулоқотларини махфий равишда тинглаган. Мамлакат прокуратураси мазкур ҳолат бўйича тергов олиб бормоқда. Компания раҳбарияти телефон қўнғироқларини кузатиб бориш учун хусусий фирма ёллаганини тан олган ҳолда, бу жараёнда фақатгина сўзлашувлар вақти ва рақамлар рўйхатга олинганини қайд этган.

Ушбу иш бўйича Deutsche Telekom собиқ раҳбарлари Кай-Уве Рикке ва Клаус Цумвинкель гумондор деб топилган. Компаниянинг амалдаги бош директори Рене Оберманн ҳам сўзлашувларни махфий тинглаш операциясидан хабардор бўлган. Р. Оберманн гарчи ушбу ҳолатдан воқиф бўлса-да, компания нуфузини ўйлаб буни ошкор этмаганини айтган.

Deutsche Telekom дунё бўйича 90 миллиондан ошиқ мижозга хизмат кўрсатади. 2006 йили компаниянинг соф фойдаси 4,25 миллиард долларни ташкил этди.

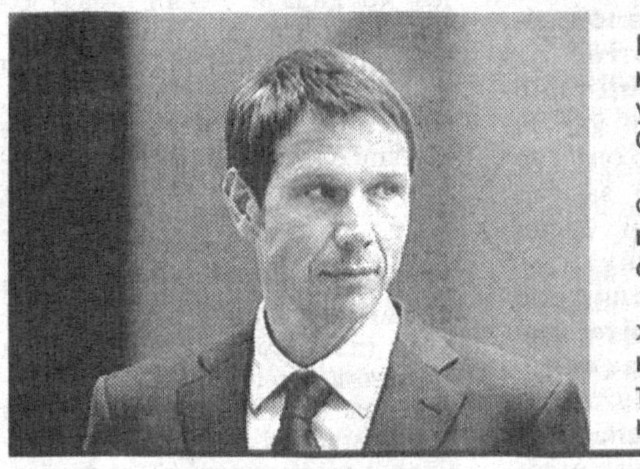

"УСАМА"НИ ЎЛДИРИШДИ

Ҳиндистоннинг Жарханд шаҳрида 11 киши ҳаётига зомин бўлган ва ўнлаб кишиларни жароҳатлаган ёввойи фил ўлдирилди. Охирги ойларда йирик махлуқ учраган одамга ҳужум қилиб, аҳолига даҳшат солиб келаётган эди. Шу боис ҳам филга "Усама бин Лодин" лақаби берилганди.

Қотил филни маҳв этиш операцияси маҳаллий полиция ҳамда ўрмончилар иштирокида амалга оширилди. Уни ўлдириш учун 20 дона ўқ керак бўлди. Йирик махлуқнинг жасадини кўриш учун бир неча юз чоғли одам йиғилди.

Шунга ўхшаш воқеа бундан бир неча кун олдин ҳам рўй берганди. Ҳиндистон шимолидаги Будахеда қишлоғидан чиққан йиртқич фил ҳам етти кишининг ўлимига сабаб бўлди. Будахедалик филнинг жони "Усама"никидан ҳам қаттиқроқ бўлиб, уни юзга яқин ўқ билан базўр қулатишган.

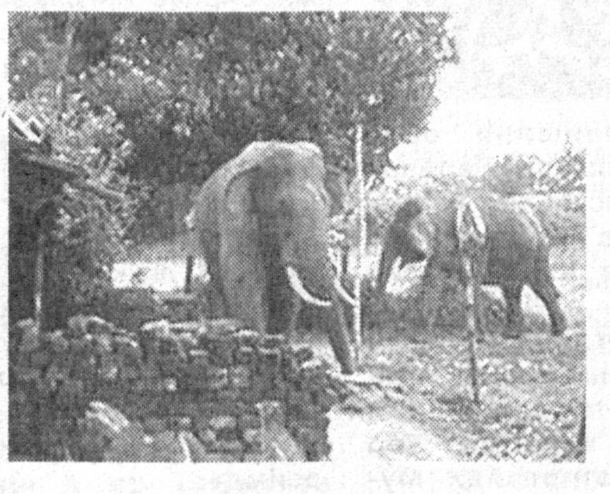

"АЛЛО, БОШ ВАЗИР СИЗНИ БЕЗОВТА ҚИЛЯПТИ!"

Буюк Британия бош вазири Гордон Браун унга мактуб ёки шикоят ёзган фуқароларга шахсан ўзи қўнғироқ қилиб, улар билан суҳбатлашади. Бу ҳақда The Guardian газетаси хабар беради.

Ҳукуматга яқин бўлган ахборот манбасининг маълум қилишича, инглиз бош вазири ўтган ҳафта давомида 25 дан ошиқ фуқаро билан суҳбатлашган.

Гордон Браун кам ухлаши ва ишни жуда эрта бошлаши маълум. Хабарларга қараганда, у тонг саҳар эканини ҳам унутиб, фуқаролардан бирига соат олтида қўнғироқ қилган. Яхшики, шикоят муаллифи шу куни эрта уйғонган экан.

The Telegraph газетаси охирги ойларда Гордон Браун раҳбарлигидаги лейбористлар партиясининг нуфузи тобора тушиб бораётганини ёзади. Тадқиқотлар айни пайтда аҳолининг бор-йўғи 23 фоизи амалдаги ҳукмрон партияни қўллаб-қувватлашини кўрсатди. Кузатувчилар партия нуфузининг бу қадар қуйига шўнғишида бош вазирнинг ҳам тузуккина улуши борлигини таъкидламоқдалар.

Таҳлилчилар наздида Г. Брауннинг оддий фуқаролар билан телефон орқали мулоқоти сўнаётган обрўни сақлаб қолиш йўлидаги уриниш бўлиши мумкин.

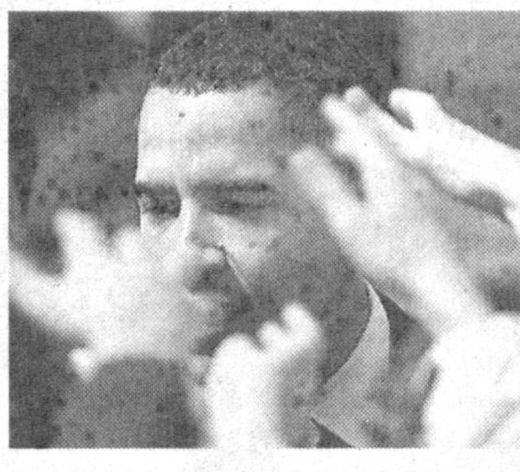

ЕВРОПАЛИКЛАР АМЕРИКА ПРЕЗИДЕНТЛИГИДА КИМНИ КЎРМОҚЧИ?

Европанинг бешта давлатида ўтказилган ижтимоий сўров натижаларига кўра, кўҳна қитъа Американинг навбатдаги раҳбари Барак Обама бўлишини афзал билади.

Барак Обаманинг ихлосмандлари Италияда энг кўп экани аниқланди: сўралганларнинг 70 фоизи уни қўллаб-қувватлаган. Францияда 65 фоиз, Германияда эса 67 фоиз респондент Обама номзодини маъқул деб топган.

Франция, Италия, Германия, Буюк Британия ва Россиянинг 15 фоиз аҳолиси АҚШ президенти лавозимида Жон Маккейнни кўришни афзал билган.

Мазкур сўров дунё давлатларида Америкага қарши кайфият ҳали ҳам сақланиб қолаётганини кўрсатди. Масалан, Россияда ижтимоий сўровда иштирок этганларнинг 56 фоизи АҚШ сиёсатини салбий баҳолаган. Италияликлар эса Америка сиёсатини кўпчилик овоз билан қўллаб-қувватлаганлар.

ЭРТАНГИ КУН «ЖАНГ ВОСИТАСИ» НАМОЙИШИ

Берлинда ўтаётган ILA-2008 кўргазмаси пайтида ҳимояланган жанговар машиналарнинг янги авлоди намойиш этилди. Krauss-Maffei Wegmann компанияси томонидан тақдим этилган лойиҳа

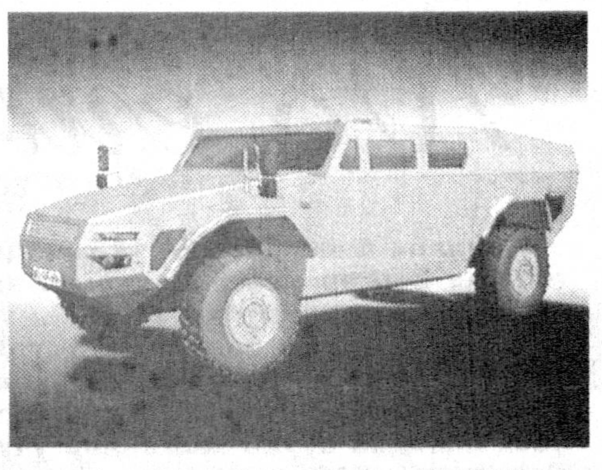

бўйича янги машина GP-F2T, деб аталади. Янги техника Афғонистонда яхши жанговар натижаларни қайд этаётган Fennek машинасининг такомиллашган кўриниши.

GP-F2T техник жиҳатдан кучайтирилган. Муҳим жиҳати, машина иккита двигатель билан таъминланган бўлиб, бу жанговар операцияларда жуда ҳам қўл келади.

Машинанинг марказий қисмида экипаж учун махсус қисм ажратилган. Мазкур қисм турли портлаш воситалари, ядро, биологик ва кимёвий қуроллардан юқори даражада ҳимояланган. GP-F2T экипажи 3-6 кишидан иборат бўлиши мумкин.

Мазкур машинанинг якуний модели келгуси ой Париж шаҳрида ўтадиган Eurosatory кўргазмасига қўйилиши кутилмоқда.

ЛОТИН АМЕРИКАСИДАГИ ЭНГ БОЙ РАССОМ

Мексикалик мусаввир Руфино Тамайонинг "Трубадур" деб номланган сурати Нью-Йоркдаги Christie's аукционида 7,2 миллион долларга сотилди. Мазкур баҳо Лотин Америкаси рассомлари фаолиятидаги энг юқори кўрсаткичдир. Кимошдидан аввал полотно 2 миллиондан ошиққа кетмаслиги тахмин қилинганди.

Ҳозирга қадар Колумб кашф этган қитъадаги энг қимматбаҳо сурат Фрида Калога тегишли, деб ҳисоблаб келинганди. Мусаввирнинг "Илдизлар" сурати 2006 йили 5,6 миллион долларга пулланганди.

Тамайо (1899-1991)нинг "Трубадур" сурати XX асрда чизилган. Сурат ҳозирга қадар Виржиния штатидаги хусусий таълим муассасаларидан бирига тегишли эди. Полотно кимошдига қўйилган пайтда мазкур таълим муассасасининг бир неча ўқитувчилари ушбу савдога қарши чиқишди. Лекин норозиликларга ҳам қарамай рекорд деб баҳоланаётган кимошди савдо амалга оширилди.

ТАФСИЛОТ

Цивилизациянинг "иккинчи қутби"да

Сайёрамиз миқёсида ҳозирга қадар ибтидоий жамоа тузумидагидек яшаётган 100 га яқин қабила борлиги аниқланган

Улар автомобилни етти ухлаб тушларида кўришмаган. Электр нима эканини билишмайди. Дунёда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти деган номдор идора борлигидан ҳам мутлақо бехабар. Хат-савод масаласида-ку сўз ҳам бўлиши мумкин эмас. Улар тирикчилик учун озуқани ов ва балиқчилик ортидан топишади. Шамоллаш ёки грипп вируси каби замонавий инсонлар учун арзимас касаллик бўлиб туюлган омиллар ҳам уларга ўлим келтириши мумкин. Ёввойи қабилаларни бирлаштириб турувчи умумий хусусият шуки, улар аждодлари ҳаёт тарзига содиқ ва замонавий дунё билан мулоқотга киришишдан ўтдан қўрққандек ҳайиқишади.

Бундай қабилалар антрополог олимлар учун ғоят қимматли топилма ва тадқиқот манбаи саналади. Улар билан учрашувлар баъзида мутлақо тасодиф туфайли, яна айрим пайтларда эса махсус тайёргарлик ва узоқ йиллик қидирувлардан кейин рўй беради. Масалан, ўтган ҳафта Бразилия-Перу давлатлари чегарасида – Амазонка чангалзорларида яна бир ибтидоий қабила борлиги аниқланди. Аслида бу ҳудуддан илгари ҳам замонавий цивилизацияни ўзига ғаним деб билган қабилалар топилган эди.

Тахминий ҳисобларга кўра, бутун Ер юзаси бўйича юзга яқин ёввойи қабила мавжуд. Улар Жанубий Америка, Африка, Австралия ва Осиё минтақаларида яшашади. Мазкур қабилаларнинг аксарияти улар учун ташқи дунё бўлган маконда ривожланган жамиятлар борлигини билганидан кейин ҳам ўз яшаш тарзида қолишни афзал билади. Яна айримлари эса замонавий цивилизация ютуқларини ўзлаштириб, ибтидоийлик тамғасидан воз кечишга қарор қилади (Лекин бу тариқа ҳаёт йўлини ўзгартирган қабилалар бармоқ билан санарли).

Турли хил касалликлар "ёввойи одамлар" сони камайиб кетишига сабаб бўлмоқда. Бундан ташқари, ўзини ривожланган жамият вакили деб билган инсонлар томонидан ўрмонларга қарши шафқатсиз уруш очилгани, янги ҳудудларнинг ўзлаштирилаётгани ёввойи қабилаларни яшаш учун бошқа ерларга кўчишга мажбур қилмоқда.

Олимлар ҳозирга қадар айрим қабилаларнинг яшаш тарзи, тили, дунёқараши ва эътиқодини ўрганганлар. Бироқ аниқланган маълумотлар ёввойиларнинг сир-синоатларга тўла ҳаёти хусусида узуқ-юлуқ тасаввур беради, холос.

Пирахалар. Бразилия жангалзорларида, Мэйки дарёси водийсида пираха деб номланган қабила истиқомат қилади. Умумий миқдори икки юз чоғли бўлган қабила овчилик билан кун кечиради. Олимларнинг кузатишларига кўра, пираха тилида ранг маъносини англатувчи сўзлар йўқ. Тилнинг луғат бойлиги ва грамматик воситалари ҳам анчайин ғариб. Масалан, пираха тилида "кўпроқ", "барча", "ҳар бир", "бир қанча" каби сўзлар мавжуд эмас. Саноқни англатувчи рақамлар ҳам чегараланган — пирахалар учдан ошиқ нарсани санашга қодир эмас. Уларга ўз тажрибалари орқали синаган воқеликдан ташқари ҳодисалар ҳақида тафаккур қилиш ман этилган. Шу боис, бразилиялик ёввойи одамлар оғзаки ижодида дунёнинг яралиши тўғрисида ҳам ривоятлар йўқ.

> *"Турли хил касалликлар "ёввойи одамлар" сони камайиб кетишига сабаб бўлмоқда. Бундан ташқари, ўзини ривожланган жамият вакили деб билган инсонлар томонидан ўрмонларга қарши шафқатсиз уруш очилгани, янги ҳудудларнинг ўзлаштирилаётгани ёввойи қабилаларни яшаш учун бошқа ерларга кўчишга мажбур қилмоқда."*

Синта ларга. Бразилия ҳудудида яшайдиган синта ларгалар миқдори қачонлардир беш мингдан ошган, ҳозир эса улар сони аранг бир ярим минг чиқади. Қабила учун энг кичик ижтимоий бирлик оила саналади: эркак — оила бошлиғи, унинг бир неча хотини ва болалари. Синта ларгалар гарчи кўчманчи бўлишса-да, вақтинча яшаш учун уй қуришга ҳам қунт қилишади.

Ҳар бир синта ларга бир неча исмга эга бўлади. Лекин асл исм кўпчиликдан сир сақланади. Бундан ташқари, турли ҳодисалар муносабати билан унга бошқа исм-лақаблар берилиши мумкин. Қабилада ота ҳукмронлиги — патриархал тартиб амал қилади. 2000 йилдан кейин синта ларгалар яшаётган ҳудудда йирик олмос кони борлиги аниқланди. Бу ҳодиса қабиланинг осойишта ҳаётини издан чиқарди. Олмос ўзлаштириш учун келган кончилар ва уларнинг мақсадини тушунолмаган ёввойи қабила ўртасида зиддиятларда ҳар икки томон қурбон берди. Бироқ барибир нотенг курашда энг кўп азиятни ибтидоий одамлар кўрди. Айни пайтда Бразилия ҳукумати синта ларгаларга дахл қилмасдан, муроса йўли билан олмос конларини ўзлаштириш йўлларини қидирмоқда.

Никобар ва Андаман ороллари қабилалари. Ушбу ороллар Ҳиндистоннинг соҳилбўйи ҳудудидан 1400 километр масофада жойлашган. Ташқи муҳитдан узилган узоқ оролларда буюк андаман, онге, жарава, шомпенс, сентинел ва негрито каби олти номдаги қабила истиқомат қилади. 2004 йили даҳшатли денгиз тўфони даврида мазкур қабилалар қирилиб кетиши хавотир билан кутилганди. Лекин антрополог олимлар бахтига қабилалар табиий офатдан омон чиқди.

Никобар ва андаманликларни қадимий қабилалар сирасига қўшишади. Масалан, бўйи 150 см.лик негрито одамлари ҳақида Ўрта аср сайёҳи Марко Поло ҳам ўз хотираларида ёзган.

Корубо. Қабилани бошқалардан яққол ажратиб турувчи хусусият – одамхўрлик, илмий тилда айтганда каннибализм. Амазонканинг ғарбий қисмида яшовчи ёввойи одамлар ғоят агрессив характерга эга, деб хулоса қилади олимлар. Улар тирикчилик учун ов билан шуғулланишади, бироқ дўппи тор келиб, қора кунлар билан рўбарў бўлган пайтларида кучлилар ожизларни ейиши ҳам одатга айланган. Бундан ташқари, корубоéchelle гўдак болаларни ўлдириш одати ҳам учрайди.

Папуа Янги Гвинея каннибаллари. Папуа Янги Гвинеяда яшовчи ял, вануату ва карафа қабилалари ҳам одамхўрлиги билан тилга тушган. Улар баъзида очлик туфайли ўз яқинлари жонига қасд қилишади. Яна айрим ҳолатларда – диний расм-русумлар ва маросимларни адо этиш чоғида ҳам ана шундай шафқатсизлик рўй беради. Олимларнинг тадқиқотларига кўра, мазкур қабилаларда яқингача Ўлим деб номланган маросим ўтказилган. Диний руҳдаги маросим пайтида руҳоний (шаман) ўлдирилган ва унинг мияси ейиш учун қабила бошлиғига тақдим этилган.

Тараққиётнинг юксак чўққилари забт этилаётган бугунги даврда ибтидоий тузумда яшаётган одамлар ҳақидаги хабарлар ақлбовар қилмас ҳодиса сифатида қабул қилиниши мумкин. Лекин дунё мавжуд экан, унда яхшилик ва ёмонлик, бойлик ва қашшоқлик, оқ ва қора, кеча ва кундуз каби бир-бирига қарши тушунчалар яшаб келади. Шу маънода юксак тараққиётнинг иккинчи қутбида ибтидоийлик мавжудлиги ҳам табиий воқеликдек туюлади.

Хориж матбуоти ва Интернет хабарлари асосида Нурали ПАРДАЕВ тайёрлади.

108 ёшли Заргар момо

Болалик пайтларимда уйимиздан тўрт-беш ҳовли нарида Заргар момо истиқомат қилар эдилар. Аслида, бу ном момонинг касбу кори билан боғлиқ эди. Бироқ нафақат маҳалла болалари, ҳатто момо билан девордармиён яшаган баъзи катталар ҳам у кишининг асл исмини билмай ўтиб кетишди. Бутун бошли маҳалла, узоқ-яқиндан сўраб келганлар учун биргина ном — Заргар момо исми мавжуд эди.

Болалиги чанг тупроқли маҳаллада ўтган, тақдир тақозоси билан бугун пойтахтда палак ташлаган дўстимнинг уйида ўтган меҳмондорчиликда болалик хотираларидан суҳбатлашиб, иттифоқо Заргар момони ҳам эсладик.

— Раҳматли хўп ажойиб момо эдилар-да, маҳаллани бошимизга кўтариб, шовқин-сурон қилиб тўп сурган пайтларимизда шу момогина бирор марта ҳам бизга дакки бермаганлар, — деб қолди дўстим хаёлларга берилиб.

— Нега энди раҳматли бўлсин, — дейман дўстимнинг бу гапидан ажабланиб, — ахир Заргар момо ҳали ҳаётлар-ку, наҳотки билмасанг?!

— Қанақасига, Бойсундан чиқиб кетганимга 30 йилча бўлиб қолди, ўшанда момо 80 ёшларда эдилар, чоғи.

— Ҳозир эса роппа-роса 108 ёшдалар, — дейман унинг ҳижолатдан қизарган юзларига боқиб, — бир этак эвара-чеваралар ардоғида шу кунларга етказганига шукроналар айтиб, сену менга ўхшаганларнинг дуойи жонимизни қилиб ўтирибдилар.

... Ўша тун дўстим билан олис болалик хотираларини, унинг қатларида ўчмас бўлиб муҳрланиб қолган ажойиб инсонларни, айниқса, Муҳаррам момо, яъни Заргар момони, у кишининг жиянлари — маҳаллада боғбон, уста, гулчи дея танилган раҳматли Ғани бобони ва яна кўпларни эслашдик.

Айтишларича, Муҳаррам момо оналаридан уч ёшда, оталаридан эса беш ёшда сағир қолган эканлар. Шундан сўнг уч нафар опа-сингил акалари Ҳамдам заргарнинг қўлида қолиб кетишган. Вақти келиб 16 ёшга тўлганда Муҳаррамни Исмоил заргарга турмушга узатишди. Мана заргарлар хонадонида ўтган ўша тўй-томошага ҳам қарийб бир аср бўлибди. Заргар момо бундан 92 йил аввал гулхан атрофида куёв навкарлар жўрлигида ўтган ўша тўйни, сағирликда кечган ёшлигини эслаб гоҳида чуқур хўрсиниб қўядилар. Момо балки сағирликда унинг бошини силаган акаси Ҳамдам заргарни, балки бу дунёни эрта тарк этган икки жигаргўшаси — фарзандларини ёки... бизга аён бўлмаган бошқа хотираларни эслаб шу аҳволга тушар. Яна ким билади дейсиз, икки асрнинг гувоҳи бўлган нуроний қалбида қандай кечинмалар, ўй-хаёллар ўтишини.

Муҳаррам момомиз узоқ йиллик ҳаётлари давомида бошларига тушган минг бир ташвишлару яхши кунларни эслашни, эслаб ҳамсоя хотин-халаж, бола-чақаларга гурунг беришни хуш кўрадилар. Айниқса, момо уруш билан боғлиқ бир воқеани кўп бора алам билан эслаганлар. Ахир, бу воқеа қарийб олтмиш йил бахтли умргузаронлик қилган чоли — Исмоил бобо номи билан боғлиқ эдида.

> *... Ҳали уруш соялаmagan бўлса-да, авжи қатағон йиллари кечаётган ўтган асрнинг 30-йиллари охирида Исмоил бобони ишчи батальонига жўнатишади. Шу зайл Исмоил заргар етти йил ўша томонларда қолиб кетади. 1944 йилда уйга қайтган заргарни уч ойдан сўнг бировнинг ўрнига фронтга жўнатишади. Эндигина оила бағри тўлганидан қувончи узоққа бормаган аёл яна аламини, дардини меҳнатдан олади.*

Кундузлари колхозда ишлаб, тунларни дўконда — заргарлик устахонасида ўтказа бошлади. Косибчиликдан тушган уч-тўрт танга даромад рўзғорнинг кам-кўстига асқотиб турди. Уруш тугаб, уста Исмоил уйига қайтганида оилада яна бир фарзанд — Парда дунёга келган, унинг туғилиши билан гўё заргарлар хонадонига яна бахт, осуда ҳаёт қайтгандек бўлди. Қолаверса, Исмоил ота ҳам, Муҳаррам ая ҳам ўзларидан кейин уларнинг ишларини давом эттирувчи фарзанд қолишини орзу қилар ва ўғиллари Пардада ана шундай истеъдод қирраларини кўра бошлаганда кўнгилларида алланималар ғимирларди.

— Отаси ўғлингдан яхши заргар чиқади, кампир, ахир ишимизнинг давомчиси бўлиши ҳам керак-ку, дер эдилар, — хотирлайди Муҳаррам момо. — Аммо ўғлимиз заргарликни эмас, бошқа касбни танлади. Орзуси математик олим бўлиш эдида, болагинамнинг. 1969 йили ўқишни тамомлагач Тошкентда ишга олиб қолишди. Ўша ёқда бирмунча ишлаб, менгинани ўйлаб Бойсунга қайтди. Мени деб орзуларини ҳам орқага сурди, барака топгур.

Дарвоқе, Муҳаррам момонинг ўғиллари воҳада таниқли математик олим Парда Исмоилов қарийб ўттиз йилдирки Термиз давлат университетида фаолият кўрсатади. Доцент Исмоиловнинг шу пайтгача 2 та дарслик, 6 та ўқув ва 8 та услубий қўлланмалари чоп этилган. Домла 100 ёшдан ошган оналари, шунингдек, бошқа кекса нуронийлардан эшитган-билганларини жамлаб, ўтган йили "Бахт ва Ақл" номли эртаклар тўпламини нашрдан чиқарди. Айни пайтда домла янги китоб устида иш олиб боряпти.

Болалигимда ўзимнинг ҳам Заргар момо билан танишувим қизиқ бўлганди.

Онам раҳматли каштадўз эдилар. Узоқ-яқиндан у кишига келиб кашта, палак, зардеворларга буюртма беришарди. Баъзан онамнинг сеҳрли бармоқлари ҳаракатидан оддий ипак қатмларининг минг бир хилда товланувчи гулларга айланишига завқланиб соатлаб тикилиб турардим. Шундай кунларнинг бирида онам тикаётган ишни йиғиштириб Заргар момоникига отландилар. Одатда у киши каштага гул тушириш жараёнида момодан маслаҳат олиб турардилар. Онамга қўшилиб қўшни ҳовлига ўтдим. Авваллари Заргар момони уйимизда, кўча-кўйда учратган бўлсамда, ҳеч ҳам суҳбатлашмаган эдим.

— Улингми бу, Зайнабой, — дея менга савол назари билан қарадилар биби, онамга керакли маслаҳатни бериб бўлгач. — Шу, катта улингни дейман, чизмакашликдан хабари бор-да, бир яхши рассом бўладиганга ўхшайди. Буниси майдангми? (кичик ўғлингми демоқчи — Д.О.) Қани, бирорта эртак айтиб бер-чи, ўзи эртак ўқиганмисан, бачам?

Заргар момодан бундай қалтис савол кутмаганимданми бирпас анграйиб қолганман. Шунда онам секингина туртиб, "Ўқиганларингдан бирини айтиб бер, мени уялтирмай", деганларидан кейин бироз ўзимга келиб, хаёлимга келгани "Муқбил тошотар" эртагини айтиб берганман. Эртакни диққат билан эшитган момо қўйнимни қандқурсга тўлдириб, елкамга секингина қоқиб: "Барака топ, улим, ўқисанг олам сеники", деганлари худди кечагидек эсимда...

Заргарлик аслида эркаклар касби дейишади. Бироқ Муҳаррам момо авлоддан-авлодга ўтиб келаётган ота касбининг барча сир-синоатларини пухта билан ўзлаштирди. Айниқса, марҳум турмуш ўртоғи Исмоил заргардан кўп нарсаларни ўргандилар. Бойсуннинг унутилиб кетган кўплаб заргарлик осори атиқаларини қайта тиклаш, бугунгача сақланиб қолишида айнан Муҳаррам момо каби устазодаларнинг меҳнати катта бўлган. Аслида, Бойсун маданий муҳитининг ҳақаро ЮНЕСКО ташкилоти томонидан дунё номоддий бойликлари сифатида эътироф этилиши Муҳаррам момога ўхшаганларнинг меҳнат ва ижоди натижасидир, десак муболаға бўлмайди.

Заргарлик халқ ҳунармандчилик йўналишидаги энг нозик, шу билан бирга, меҳнат, кунт ва сабр-бардош талаб қиладиган, минг йиллардан буён сайқалланиб келаётган санъат намунасидир. Табаррук 108 ёшга кириб уч қиз, келинлар, уч невара-келин, тўққиз невара ва ўн икки нафар чевара ардоғида бўлган нуроний онахоннинг узоқ яшашлари сири ҳам балки худди шу касб эгаси бўлганидадир. Айтишларича, санъатга ошуфта бўлган кўнгилларгина эмас, балки жисм ҳам ҳамиша навқирон бўларкан. Заргар момомиз ана шундайлардан бири.

Даврон ОРИПОВ,
"Ҳуррият" мухбири.

САРЧАШМА

Абу Райҳон БЕРУНИЙ

Қарама-қарши қуруқлик бордир

Экин (уруғ) ва насл қолдириш билан дунё тўлиб бораверади. Гарчи дунё чекланган бўлса ҳам, кунлар ўтиши билан бу икки ўсиш натижасида кўпайиш чекланмайди. Агар ўсимликлар ёки жониворлардан бирор хилининг ўсишига шароит бўлмай, ўсишдан тўхтаса ҳам, бошқаларида бу аҳвол бўлавермайди. Уларнинг ҳар бири вужудга келишида бирданига пайдо бўлиб, йўқолишда эса бирданига йўқолиб кетмайди. Балки унинг ўзи йўқолса ҳам, у ўз ўхшашини қолдириб кетади. Ҳатто у (битта эмас) бир нечтасини қолдиради. Агар Ер юзини бир хил дарахт ёки бир хил ҳайвон қоплаб олса, (бу ҳолда) ҳайвоннинг кўпайишига ҳам, дарахтнинг ўсишига ҳам ўрин қолмайди. Шу сабабдан деҳқонлар экинларини ўтоқ қилиб, кераклигини қолдириб, кераксизини юлиб ташлайди, боғбонлар ҳам дарахтларнинг мева берадиган шохларини қолдириб, яроқсизларини кесиб ташлайдилар. **Асаларилар ҳам ўз жинсидан бўла туриб, ишламай кувадаги (асални) бекорга еб ётадиганларини ўлдириб ташлайди.**

Табиат ҳам худди мана шундай иш қилади. Лекин табиат яхшини ёмондан айирмасдан, ҳаммасига бир хилда таъсир қилган ҳолда дарахт баргларини тўкиб, мевасини бузиб, мева қилишдан қолдириб қуритади. Дунё ҳам шунга ўхшашдир.

* * *

Эҳтимол, ер чоракларидан бўлган икки чорак қуруқликка ҳамкурт (диаметрал) қарама-қарши қуруқлик бордир, худди шунингдек, сув остида кўмилиб қолган бошқа икки чорагининг ҳам бирбирига ҳамкурт (диаметрал) қарама-қарши ер бўлиши зарурдек кўринади. *(Беруний Ерни шар шаклида деб олиб, унинг нариги тарафида бошқа бир қитъа, яъни Америка борлигини айтмоқчи.)*

* * *

Олтин ва кумуш қадри одамлар орасида табиий суратда эмас, сунъий суратда юксалди. Чунки бу иккаласи топ бўлиб одамни очликдан тўйғаза олмайди, ташналикни қондира олмайди, зарарни даф қилолмайди, машаққатдан сақлай олмайди. Овқат сифатида манфаати бўлмай, инсонни тиклай олмаган ва унинг турини боқий қолдиролмаган, кийим бўлиб одамларни ўраб асрай олмаган, иссиқсовуқ қийинчиликлардан сақлай олмаган ва пана ер сифатида сақланишга ёрдам беролмайдиган ҳар бир нарса табиатан мақтанарли эмас.

Башарти мақтовга сазовор бўлгудай бўлса ҳам, у табиий равишда мақталмайди, балки ҳаётда зарур бўлиб, бошқанинг эҳтиёжи тушадиган нарса унинг ёрдамида бўлса, шундагина мақталади.

* * *

Етилган экин орасига от билан кириб қолган киши эсини йиғиб олгач, бу феълининг ёмонлигини сезиб, экинга зарар етказмасдан чиқишни хоҳласа, отини орқага қайтармасдан ва кирган йўлидан қайтиб чиқмасдан бошқа чораси йўқ. Кирганда қанча экинлар вайрон бўлса, чиққанда ундан кўпроқ экин вайрон бўлади. Бундан бошқа унинг чораси ҳам йўқ.

* * *

Ромин оролида, Сарандиб чегараларида бир ҳайвон бор. Уни киши кўрганидан кейин қирқ кун ҳам яшамайди, дейишади. Бу ҳолатлар руҳий нарса ва уларнинг таъсирига тегишли бўлиб, бу "Раъода" (қалтировчи) деб танилган балиқ таъсиридан ажиброқ эмас. Бу балиқ тўрда тирик турган вақтда уни овлаган (кишининг) қўли увушади, ҳатто шундай дейдилаки, биров қамишни олиб, унинг бир учини ҳали тирик бўлган ўша балиқ устига қўйиб, бошқа учини ўзи ушлаб турса, қамиш унинг қўлидан тушиб кетади.

Шунга ўхшаш Шарқий Журжоннинг қишлоқларидан бири Раъода учратиладиган қуртлар ҳам (Суҳайлдаги таъсирга) мисол бўлади. У қишлоқнинг айрим жойларида майда қуртлар бор, сув олган киши уларни босса, ўша сув бузилиб ҳидланади. Босмаса, тоза, хушбўй ва ширин мазалилигича қолади.

Қоплон тишлаб, тишлаган жойга сичқон сийган кишининг ўлиши ҳам (бунга мисолдир), сичқонлар бунга ўч бўлиб, (ундай кишини) қидиради ва қаерда бўлсада, унга эришишга ҳаракат қилади.

* * *

Маълумки, саводсиз кишиларнинг сезиладиган ва кўриладиган нарсага тарафкашлик қилиб қизиқиши, ҳар бир замон ва ҳар бир жойда озчиликни ташкил қилган олимлар ақллари топадиган нарсадан уларнинг нафрат қилиши табиийдир. Ақл билан билинадиган нарсани мисол ва суратда кўрсатиб оми кишиларни тинчитиш учун яҳудийлар, насронийлар, айниқса, маннонийлар каби турли халқлар кишиларининг кўпи китобларда суратлар кўрсатишга ва ҳайкаллар тиклашга киришган... Пайғамбарлар, олимлар ва фаришталардан иборат улуғ шахсларнинг исмларига санамлар барпо этишнинг сабаби ва боиси шудир, улар ўлиб, йўқ бўлиб кетсалар ҳам, қилган ишларини шу санамлар орқали эслатиш, ўзлари бўлмасалар ҳам, одамларнинг қалбларида уларнинг ҳурматларини сақлаб қолдириш учун шундай қилганлар. Ниҳоят у санамларни ишлаган кишилардан кейин кўп замонлар ўтиб, санамлар кўп асрларни кечирганлар. Кейин уларнинг ясалиш сабаблари ва уларни талаб қилган аҳвол унутилган ва санамлар одатга кириб, расмий ва одатий нарса бўлиб қолган.

Сўнгра қонунчилар санамларга ибодат қилиш воситасида оми халқ орасида иш олиб борганлар. Шундан кейин бу йўл улар орасида жуда ўрнашганлиги жиҳатидан улар санамларга ибодат қилишни халққа лозим қилганлар.

* * *

Бир киши кийикларни тутмасдан ҳайдаб ошхонага киргизиб оламан деб даъво қилди. Уларнинг бундай ишларини аста-секин, сабот ва матонат билан кийикларни бир хил куйга одатлантиришдан бошқа нарса деб билмайман. Бизнинг элатларимизнинг ҳам буғуларни овлашда шундай қилганларини кўрамиз, буғулар кийиклардан кўра ёввойироқ бўладилар; элатларимиз буғулар галасини кўрганларида уларнинг атрофига давра олиб от, буғулар одатлангунларича, товушларини ўзгартирмай бир хилда куйлай берадилар. Кейин давраны аста-секин торайтирадилар, бора-бора буғулар қимирламай қолишади ва уларга зарба бериб (тутиб олиш) мумкин бўлади. Ҳатто каклик овлайдиганлар мис идишларни бир хилда куй билан ўзгартирмай чалавериб, уларни қўллари билан тутиб оладилар. Агар куй ўзгарса (какликлар) ҳар томонга қараб учиб кетишади. Бу хусусиятларга дуохонликнинг дахли йўқ.

* * *

Танишиш ҳамжинслик билан юзага келади. Ҳатто бу тўғрида "Шакл шаклга тортар, куш ўз шериклари билан тушади", деган гап бор. Кўрмайсанми, **соқов назарида барча одамлар ҳам соқовдир.** Чунки улар бир-бирлари билан сўзлашганларида аъзолари ёрдамида имо-ишора қилиб, ўз истакларини билдирадиган аломатлар ишлатадилар. Агар соқов бирор ўзига ўхшаганни топса, унга шундай бериладики, бутун вужуди билан унга қарайди.

Бу эса худди тилига тушунмайдиган одамлар орасида унинг тилини биладиган битта одамни топган кишига ўхшаб кетади...

Агар бу танишиш ёмонлик хавфидан холи бўлса, у ҳолда, ... ошначилик икки бор ортади, орадан нафрат кетади.

* * *

Инсон ҳаётидаги зарурат, эҳтиёжлар уларнинг илмларга бўлган талабларини келтириб чиқарди. Шу эҳтиёжларга кўра илмлар ҳар хил тармоқларга бўлинди. **Илмларнинг фойдаси очкўзлик билан олтин-кумуш тўплаш учун бўлмай, балки у орқали инсон учун зарур нарсаларга эга бўлишдир.**

* * *

Киши ўз меҳнат ва машаққат чекишлари жараёнида, гарчи у инсонларнинг энг ақллиси ва энг зийраги бўлса ҳам, ҳамиша шоду хурсандчиликни орзу қилиб, севинч келтирадиган нарсаларга мойил бўлади ва ёлғон кўриладиган нарсалардан тортинади; шу билан телбаланиб, яхши тушлар кўрса хурсанд бўлади, ҳатто фол ва мунажжимлар гапига ишонади.

Фаррух ЖАББОРОВ тайёрлади.

САБОҚ

Ҳаётнинг ҳар куни

Инсон ўз ҳузур-ҳаловатини, тинчлик ва осойишталигини ҳамда дастурхонининг баракасини фақат ўз киндик қони тўкилган Ватанидан топади. Табиат яратган неъматлардан баҳра олиб, қозонининг қайнаб туриши эса унинг ҳалол меҳнати ва фидойилигига боғлиқ.

Бунга қаноат қилмай, ўзга ерда ётиб еса ҳам тугамайдиган тоғ бор деб ўйлайдиганлар қаттиқ адашишади. Одамфурушларга эса айнан шундай ишонувчанлар керак...

"Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикасининг қонунини ўқиб чиқар эканман, юқоридаги фикрлар кўнглимдан ўтди.

Қонунда белгиланишича, "одам савдоси — куч билан таҳдид қилиш ёки куч ишлатиш ёхуд бошқа мажбурлаш шаклларидан фойдаланиш, ўғирлаш, фирибгарлик, алдаш, ҳокимиятни суиистеъмол қилиш ёки вазиятнинг қалтислигидан фойдаланиш орқали ёхуд бошқа шахсни назорат қилувчи шахснинг розилигини олиш учун тўловлар ёки манфаатдор этиш эвазига оғдириб олиш орқали одамлардан фойдаланиш мақсадида уларни ёллаш, ташиш, топшириш, яшириш ёки қабул қилиш..."дир.

Дарҳақиқат, мазкур қонуннинг вужудга келиши ҳаётий зарурат эди. Чунки атрофимизда бўлаётган озми-кўпми воқеаларни эшитиб, илгарилари "Наҳотки бундай хатти-ҳаракатларни чеклайдиган қонун йўқ бўлса", деб афсусланардик...

Ёшлар ўртасида чет элга бориб, ишлаб келишга қизиқиш қанчалик катта бўлса, фирибгарлик, алдов ва ёлғон йўллар билан хаёлий "Утопия"ни ваъда қилаётган товламачилар ҳам шунчалик кўпайиб кетаётган эди. Энди эса бу аянчли ҳолатлар қонун йўли билан қатъиян тақиқланди.

Яқинда бир воқеани эшитдим, Тошкент шаҳри "Ғунча" маҳалласида яшовчи йигитларга икки аёл Қозоғистоннинг Остона шаҳрида катта қурилиш объекти борлигини, ойига 500 минг сўмдан пул ишлаб олиш мумкинлигини айтади. Эртаси куни беш йигит қўшни мамлакатнинг Сариоғоч шаҳрига боришади. У ерда икки аёл ана шу йигитларни Несенбой деган танишига 200 минг тенгега сотиб, жуфтакни ростлаб қолади. Несенбой ҳам ўз навбатида Остона шаҳрида "Гаплашган одамим кўнмаяпти", деган ёлғон гап билан уларни Асқар деган одамга 300 минг тенгега сотиб юборади. Содда йигитлар ўзларининг сотилаётганликларидан, кимлар учундир текин даромад манбаи бўлаётганларидан бутунлай бехабар эдилар. Янги хўжайин уларни бир хонага жойлаштириб, ҳеч қандай шароити бўлмаган жойда яшашга мажбур қилади. Улар эрталаб соат 6 дан иш бошлаб, 12-14 соатлаб оғир меҳнат ичида бўлишади. Орадан икки ой ўтади ҳамки, иш ҳақидан дарак йўқ. Норози бўлиб, пул талаб қилишганда, иккинчи бундай "номақбулчилик" қилмасликлари учун роса калтаклаб, "ақлларини киритиб" қўйишади.

Йигитларнинг қариндош-уруғлари ҳам икки ойдан сўнг безовталана бошлайди. На хат-хабар бор, на телефон... Оналарнинг юраги ниманидир сезади, югур-югур, излаизла бошланади.

Ниҳоят, адашганлар тезда бойишга ишонишиб, орзулар қанотида учиб кетганлар катта қийинчиликлар билан ўз уйларига қайтиб келишади. Фақат қуппа-қуруқ, соғликларини йўқотиб қайтишади.

— Ишимиздан мамнун эдилар. Лекин иш ҳақига келганда тушимизни сувга айтдик, — дейди А.Рўзиев. — Сўрасак, калтаклаб ташлашди. Қорнимиз тўйиб овқат емадик, шундай оғир аҳволда тишни тишга қўйиб, ишлайвердик. Ахийри бу азоблар жонимиздан ўтиб кетгач, бир амаллаб яширинча уйга телефон қилдик-да, аҳволимизни тушунтирдик...

Ҳа, элимизда бир яхши гап бор: "Ҳар жойни қилма орзу, ҳар жойда бор тошу тарозу".

"Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида"ги қонуннинг 4-моддасида "Одам савдосига қарши курашиш — қонунийлик, одам савдоси билан шуғулланувчи шахслар жавобгарлигининг муқаррарлиги, одам савдосидан жабрланганларнинг камситилишига йўл қўймаслик ва ижтимоий ҳамкорлик каби асосий принципларга асосланади", дейилган.

Қонунда одам савдосидан жабрланганларга моддий ёрдам кўрсатиш, уларни реабилитация қилиш ва хавфсизлигини таъминлаш каби инсонпарварлик ғоялари ҳам аниқ ифода этилган.

Бундан ташқари, чет элда ишлашни хоҳловчилар учун бошқа имкониятлар ҳам йўқ эмас. Улар хоҳлаган пайтда давлат рўйхатидан ўтган махсус идораларга мурожаат қилишлари мумкин. Ота-оналар ҳам безовта бўлмайди, ишловчилар ҳам ҳеч бир тазйиқсиз худди ўз ватанида ишлаётган одамдек ишлашади. Вақтида иш ҳақини олиб туришади. Кўчада учраган ёлғонларга ишониб, кўринганнинг орқасидан эргашиб кетавериш эса бойлик эмас, фақат ва фақат ташвиш келтиради.

Таъкидлаш ўринли, мамлакатимизда ишсизларни ишга жойлаштириш борасида ҳам жойларда бир қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда.

Яқинда Тошкент вилоятининг Қумовул қишлоқ фуқаролар йиғинида катта меҳнат ярмаркаси ўтказилди. Барча туман ва шаҳарларни қамраб олган бу тадбирда мингга яқин ёшлар иш билан таъминланди. Ишга кириш учун биринчи йўлланмани олган йигит-қизлардан тортиб, иш излаб юриб, ишли бўлганларгача ҳамма хурсанд, қувончи ичига сиғмайди.

Уларнинг хурсандчилигига шерик бўлиб турган эдим, олдимга 70 ёшлар чамаси, ҳали бардам бир қария келди:

— Ўғлим, сиз мухбир экансиз, тўғрими? — деб сўради у, қуюқ саломлашгач.

"Ҳа" деб жавоб бердим.

— Ундай бўлса, менинг дардимни эшитинг, болам, — деди қария. Исмим Турсунали. Уч қиздан кейин худо менга ўғил берганди. Афсуски, автомашина фалокати туфайли эндигина 38 ёшни қаршилаган ёлғиз ўғлимдан айрилиб қолдим. Йиғладим, фарёд чекдим, аммо начора тақдир экан. Шу ўғлимдан бир ўғил ва бир қиз қолган. Кампир иккаламиз қолган умримизни шуларга бағишладик. Бир куни ўғил неварам Қаҳрамон "Ўртоқларим билан чет элга бориб, ишлаб келаман", деб туриб олди. Аввал кўнмадим, кейин ноилож рози бўлдим. Ишонасизми, неварам шу кетгани бўйи уч йил деганда қайтиб келди. Уни уч йилда беш марта сотишибди. Худога айтганим бор экан, неварамни қайтариб берди. Ҳозиргина уни Олмалиқ шаҳридаги энг катта корхоналарнинг бирига ишга олишди. Иш ҳақи ҳам яхшигина экан. Бемалол бир оилани тебратса бўлади. Энг асосийси, энди у ўз ватанида, кўз ўнгимда ишлайди. Яхши ниятлар билан тўйга ҳам тайёргарлик кўраяпмиз.

Суҳбатимиз сўнггида, ёлғиз ўғлидан айрилган, неварасини йўқотиб, зўрға топган Турсунали ака умри давомида фақат битта ишончга суяниб яшаб келаётганлигини таъкидлади: "Ҳузур-ҳаловат ҳам, бойлик ҳам, униб-ўсиш ҳам ўз Ватанимизда. Ватан бу — сиз, Ватан бу — биз!"

Ҳақиқатдан ҳам, салафларимиз таъкидлаганларидек, буюк мураббий — ҳаётнинг ҳар бир кунидан сабоқ олиб яшаш, қадрдон туғишганлар билан ёнма-ён меҳнат қилишдан-да каттароқ бахт йўқ, аслида.

Ҳамид НОРҚУЛОВ,
"Ҳуррият" мухбири.

МАЪНАВИЯТ

УЧРАШУВ

Замоннинг ўзи ўз қаҳрамонини яратади

Муҳаммад АЛИ, Ўзбекистон халқ ёзувчиси, Халқаро Амир Темур ҳайрия жамғармаси раиси

Халқимизнинг таниқли ёзувчиси Муҳаммад Алининг салмоқли романлари, ўзига хос шеърияти китобхонларнинг севимли асарларига айланганлиги рост. Қолаверса, унинг "Сарбадорлар", "Гумбаздаги нур", "Боқий дунё", "Сен бир гулсан", "Абадий соғинчлар" номли китоблари ўзбек адабиётида муҳим ўрин тутади.

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 16 йиллиги арафасида севимли адибимизга "Улуғ салтанат" тарихий роман-диологияси учун Давлат мукофоти берилганлиги адабиёт аҳлини чинакамига қувонтирди.

Ёзувчи Соҳибқирон Амир Темур ҳаёти ҳақида олиб бораётган янги ижодий изланишларини биз билан ўртоқлашаркан: — Толени қарангки, Амир Темур мамлакат ва миллат тақдири учун муҳим бўлган шундай бир пайтда жаҳон тарихи майдонига кириб келди. Бу ҳам унинг манглаи ёруғлигини кўрсатиб турибди. Замоннинг ўзи ўз қаҳрамонини яратади, — дейди адиб.

— Дарҳақиқат, истиқлол шукуҳи ила Амир Темур номи абадийлаштирилгач, Соҳибқирон ҳаёти билан боғлиқ кўплаб тарихий асарлар яратилди. Ўзингиз ҳам анча йиллардан буён буюк бобомизни астойдил ўрганиб келаётган ижодкор бўлиш билан бирга Халқаро Амир Темур ҳайрия жамғармасининг раиси сифатида фаолият юритиб келмоқдасиз. Даставвал суҳбатни кўпчиликни бирдек қизиқтириб келаётган Амир Темур тузган салтанат қудратининг тилсимлари ҳақидаги фикрларингиз билан бошласак...

— Соҳибқирон Амир Темур бобомиз ҳақида доим айтилса ҳам такрор саналмайдиган ҳақиқатлар бор. Уларни эслаб турмоқ кони савобдир. Энг аввало шуни айтиш керакки, Соҳибқирон Амир Темур оддий халқ ичидан чиққан чинакам қаҳрамон деса бўладиган буюк сиймодир. Темурбекнинг отаси Муҳаммад Тарағай кешлик оддий амирлардан бири эди. У ҳеч қачон юрт бошлиғи бўлмаган, лекин ўзининг одамийлиги, тақводор мусулмон инсон эканлиги билан юртда катта ҳурматга сазовор эди. Машҳур Шайх Шамсиддин Кулол муриди бўлган Шарафиддин Али Яздийнинг гувоҳлик беришича: "...уламо ва сулаҳо ва муттақиларга мушфиқ ва меҳрибон эрди..." Онаси эса Тегина Хотун бухоролик Садр аш-Шаръия қизлари бўлган. Темурбек ана шу оилада ўсиб вояга етди. Болалигиданоқ унинг қалбида кўпни, юртни бошқариш меҳри, орзуси уйғонади. Назаримда, эсини таниганиданоқ Темурбекнинг бошқа орзуси бўлмаган бўлса керак. Шарафиддин Али Яздийнинг ёзишича, Темурбек 12 ёшида бутун тенгқурларини йиғиб, уларга бош бўлиб "подшо-вазир" ўйнашар экан. Темурбек, албатта, подшо бўлган.

Дарҳақиқат, Амир Темурда худо берган буюк салоҳият мужассам эди. Милодий 1358 йилдан кейин, яъни Амир Қозоғон вафотидан сўнг мамлакатда бошбошдоқлик юз берди. Ҳар шаҳарда бир ҳоким, ҳар қасабада бир сардор ҳукмдорлик қиларди. У пайтлар тахтсиз мамлакат эди юртимиз. Бобомиз энг аввало, ўзбошимча амирларнинг бошини бириктириш йўлидан борди, баҳамжиҳатликка, иноқликка интилди. Бу йўлда вақтини, молини, бойлигини аямади. Энг муҳими, ўзининг фидойилиги ва инсонийлиги оқибатида атрофига қаттиқ ихлос кўргизган ва хизматдан чарчамайдиган ажойиб дўстларини, баҳодирларни, мардларни йиға олди. Шуниси қизиқки, Амир Сайфиддин некуз, Амир Жоку барлос, Аббос Баҳодир сингари ва бошқа кўп сафдошлари, ҳали Соҳибқирон давлат бошига келмай туриб ҳамфикр бўлган дўстлари то умрларининг охиригача ёнида бўлдилар ва Соҳибқирон Амир Темур ҳаётида, давлатимиз тақдирида муҳим роль ўйнадилар. Амир Темур ўз салтанатини, давлатчилигимиз тарихида буюк намуна бўладиган давлатни, айтиш мумкинки, йўқ жойдан барпо этди. Давлатнинг янги қонунларини ишлаб чиқди, бу қонунлар ҳаётнинг талаби билан дунёга келди.

Президентимиз Ислом Каримов Амир Темур тарихига бағишланган маъруза ва мақолаларида тўртта нарсага диққатни қаратадилар. Биринчи, Амир Темур буюк давлат арбоби; иккинчи, Амир Темур буюк бунёдкор. Яқинда Соҳибқироннинг бунёдкорлик фаолиятини ўрганаётиб, бир нарсага амин бўлдим. Ўша замонда, ажабо, бошқа мамлакатларда урушлар кетарди, Соҳибқирон юртида қурилишлар тинмасди. Уруш ва қурилиш... Учинчиси, илм-фан ҳомийси; тўртинчиси, буюк саркардалик фаолияти. Бу Амир Темур тарихига тамомила янгича қараш намунасидир.

— Умуман... шўро тузумида Темурийлар тарихи қора буёқларда тасвирлаб келинган. Соҳибқирон шахсияти тўғрисида ҳар хил ривоят, афсоналар юради. Сиз бобомиз тарихини ўрганган адиб сифатида айтинг-чи, тасаввурингизда Амир Темур қандай гавдаланади?

— Амир Темур тарихи Шўро тузуми даврида бир ёқлама ўрганилиб келинганлиги бугун кўпчиликка аён. Соҳибқирон асосан саркарда сифатида машҳур бўлган. Дунёда уни машҳур саркардалар Искандар ва Чингизхон қаторига қўйишган. Шундай бўлгач, албатта, Амир Темурнинг фақат ҳарбий юришларига диққати қаратилган. Уруш эса ўз номи билан уруш, унинг ҳеч кимга бўйсунмайдиган ўз қонуниятлари бор. Жойлар вайронага айланади, қурбонлар бўлади, фалокат юз беради ва ҳоказо... Бундан кўз юмиш қийин. Лекин юқорида айтилганидек, тўртта фазилатдан асосан, фақат саркардалик фаолиятигина жаҳон олимлари томонидан ўрганилиб келинган. Шу сабабдан Соҳибқирон ҳақидаги китобларнинг жуда кўпчилиги ана шу юришларга бағишланган ва дунёга тарқалган.

Амир Темур шахсияти ҳақида сўрадингиз. Бу шахсият жуда ҳам бой ва теран мазмунга эга. Халқимизда "бутун одам" деган ибора бор. Таъбир жоиз бўлса, Амир Темурни бутун одам дегим келади. Бу дегани камкўсти йўқ дегани бўлади. Лекин бобомизда ҳам камчиликлар бор эди. Менинг назаримда, бу унинг ўта ишонувчанлиги ва ортиқча раҳмдиллигидир. Амир Темур Низомиддин Шомийнинг таъбири билан айтганда, бошлаган ишини охирига етказмай қўймайдиган, ёлғонни ёмон кўрадиган, агар у ҳақда аччиқ ҳақиқатни айтсалар сабр қилиб тинглай оладиган, айтган сўзи билан иши бир, Шарафиддин Али Яздийнинг гувоҳлик беришича, ўз вақтини маишат билан ўтказишга қизғанадиган инсон эди. Ҳар нарсада меъёрни билган, меъёр ҳаётнинг чинакам мезони эканини сўнгигача англаб етган ва бунга амал қилган буюк зот эди. Оилада суюкли ёр, меҳрибон падар, улуғ бобо бўлган. Фарзандларига ниҳоятда меҳрибон эди ва ҳар фарзанди туғилганда карнай-сурнайлар чалдириб, ўзининг қувончини бутун мамлакат билан баҳам кўрарди. Бобомиз фарзандларининг тарбияси билан қаттиқ шуғулланганлар. Уларни уйлаш, тўйларини ўтказиш Соҳибқироннинг энг ёқимли машғулотларидан бўлган. Бирданига бир неча амирзода ва маликаларнинг тўйларини қўшиб ўтказар эканлар. Соҳибқирон садоқат ва ихлосни жуда ҳам қадрлаган. Агар душман аскари асир тушса, унинг қандай жанг қилгани ва қандай асир тушганини суриштирар эканлар. Агар асир қочиб ўтган бўлса, Амир Темур уни ўзининг энг ашаддий душмани деб ҳисоблар экан. Чунки у ўз юртига хиёнат қилди. Агар ўша аскар жон-жаҳди билан жанг қилган бўлса, уни юртининг ва лашкарбошисининг тузини оқлади, деб ардоқларканлар.

— Францияда ҳам Амир Темур ва темурийлар даври тарихини ўрганиш ва тарғиб этиш билан шуғулланадиган жамият фаолият кўрсатиб келаётган экан. Жаҳон мамлакатларида ҳам бобомизга кўрсатилаётган бундай эҳтиромнинг сабаби нимада деб ўйлайсиз?

— Бу саволга қисқа жавоб беришга ҳаракат қиламан. Амир Темур бобомизнинг жаҳон тарихида катта хизматлари бор. Жумладан, бобомиз Европани Йилдирим Боязиднинг муқаррар ҳужумидан, Россияни Олтин Ўрданинг шафқатсиз зулмидан қутқарган буюк саркардадир. Шу сабабдан, Европада Испания, Англия, хусусан, Францияда Амир Темур даврини, унинг тарихини ўрганишга қизиқиш катта. Тўғри айтдингиз, Францияда "Темурийлар" жамияти ишлаб турибди. Уни машҳур француз тарихчиси ва адиби Люсьен Карэн бошқаради. Люсьен Карэн Тошкентда бўлганида, Амир Темурни Европа халоскори сифатида олтиндан ҳайкали борлиги ҳақида гапириб берганди.

— Неча асрлар ўтганига қарамай, Амир Темур авлодлари — Улуғбек, Алишер Навоий, Бобур, Комрон Мирзо қолдирган маънавий меросдан нафақат сизу биз бутун дунё баҳраманд бўлиб келаётир. Темурийлардан келажак авлодларга яна қандай улкан хазиналар қолган?

— Энг аввало, Темурийлардан қолган маънавий хазинани айтмоқчи эдим. Унинг баҳоси йўқ, Амир Темур бобомиз илм-фанни ривожлантириш учун имконият яратиб берди ва фан-маданиятимиз жаҳонга машҳур бўлди. Яна бир хазина бу Соҳибқирон ва унинг авлодлари бунёд этган шаҳарлар, бинолар, мадрасалар... Хазина билан боғлиқ бир тарихий воқеа хаёлимга келди. Абдураззоқ Самарқандийнинг ёзишича, Шоҳруҳ Мирзо милодий 1409 йилда Самарқандга келганида Кўксаройга, хазинага кирибди. Хазина бўм-бўш экан. Ногоҳонда оёқ тагида бир нарса ялтираб кўринибди. Шоҳруҳ Мирзо эгилиб бир дирҳам тангани қўлига олибди ва артиб, ўпиб кўзларига суртибди-да, дебди: – Аллоҳга шукр, падари бузрукворимиздан бизга ҳам улуш тегди...

— Хазина қани? — деб сўрайман ўзим-ўзимдан. Кейин бунга жавоб топаман. Хазина ана, жаҳонгир бунёд этган биноларда, саройларда, шаҳарларда...

— Жаҳонгирнинг жанг санъати ҳақида тўхталсангиз...

— Саркарданинг жанг санъати жаҳон ҳарб тарихининг ёрқин саҳифаларидан бири ҳисобланади. Амир Темур ўз замонасига нисбатан анча олдинлаб кетган буюк саркарда эди. Жаҳонда саркардалик фаолиятига катта қизиқиш билан қаралишини эслайлик. Бу санъат ҳақида китоблар ёзилган. Уларни ўқиб кўп нарсаларни билиб олиш мумкин. Энг аввало, бу "Темур тузуклари" ёдгорлиги. Дарвоқе, яқинда Президентимиз Ислом Каримовнинг "Юксак маънавият — енгилмас куч" номли маънавий ва моддий ҳаётимизнинг уйғунлиги, маънавиятни англаш, маънавият ва жамиятнинг янгиланиши, инсон қалбига очилган қутлуғ ва ёруғ йўл, маънавиятни шакллантирадиган асосий мезонлар, глобаллашув жараёнлари ва маънавий таҳдидлар ҳақидаги сермазмун ва ҳаётий тажрибаларга бой китобини ўқиётиб, қуйидаги сўзларига дуч келдим. *"Шахсан мен "Темур тузуклари"ни ҳар гал ўқир эканман, худдики, ўзимга қандайдир руҳий куч-қувват топгандек бўламан, — деб ёзади Юртбошимиз. — Ўз иш фаолиятимда бу китобга такрор-такрор мурожаат қилиб, ундаги ҳеч қачон эскирмайдиган инсон маънавияти учун бугун ҳам озиқ бўладиган ҳикматли фикрларнинг қанчалик ҳаётий эканига кўп бор ишонч ҳосил қилганман..."*

Бу ибратли сўзлар Соҳибқирон қаламига мансуб асарнинг нечоғли муҳим аҳамиятга эга эканини яна бир бор тасдиқлаб турибди. Шуни айтиш керакки, Амир Темурнинг ҳарб санъати, тарихи мана олти юз йилдирки, жаҳон ҳарбий академияларида ўрганилиб келинади. Масалан, машҳур француз императори Наполеон ўз юришларида Соҳибқироннинг жанг санъатидан унумли фойдаланган экан.

— Неча бор гувоҳи бўлганимиздек, ҳар йили Қашқадарёда Амир Темур таваллудига бағишлаб оламшумул тадбирлар ўтказилади. Соҳибқирон туғилган "Хўжа илғор"га борсангиз қалбингиздан қандай туйғулар кечади?

— Умуман... Шаҳрисабзда юрганимда, Оқсаройга борганимда, Жаҳонгир Мирзонинг қабрини зиёрат қилганимда ўзимни бошқача ҳис этаман. Бобомиз билан боғлиқ тарихий жойларни кўриб ҳайратланаман, куч-қувват оламан.

— Нега ҳали ҳануз Амир Темур ҳақида юракларни ларзага соладиган кинофильмлар яратилмаяпти. Жамғарманинг ана шу борада бирор амалий таклифи, режаси борми?

— Албатта, сиз айтганингиздек, бобомиз ҳаётини ўзида мужассам этадиган жуда зўр кинолар ҳали яратилади. Жамғармамизнинг фаоллари билан жойларда бўлган учрашувларда ҳам юқоридагидек саволларга кўп дуч келамиз. Шу пайтгача яратилган "Буюк Амир Темур" фильмининг номи менга жуда ёқади... Албатта, буюк тарихимиз бор, шак-шубҳасиз ана шундай хайрли ишларда жамғармамиз камарбаста бўлиши керак деб ўйлайман.

— Шоир шеър ёзолмай қолса, насрга мурожаат қилади, дейишади. Лекин шеърларингизни ҳам ўқиб, тинглаб ҳайратланамиз. Ҳамма гап истеъдоддами ёки маҳоратда?

— Билмадим. Менимча, ҳар иккисида ҳам бўлса керак.

— Ҳозирги китобхонлик савияси қай даражада? Сизни қониқтирадими?

— Қониқтирмайди. Битта дўстимнинг сўзлари эсимга тушди. Дўстим болаларига дебди: — Битта китоб ўқисанг, беш минг сўм бераман. Китобни ўқиб тугатгач, битта-иккита саволимга жавоб берсанглар бўлгани.

— Хўш, неча пулинг кетди?- деб сўрадим. Дўстим бош чайқади.

— Пулим ҳали ёнимда турибди...

Лекин умидсизликка ўрин йўқ. Ҳозир китобларга қизиқиш кучайиб бормоқда. Биз албатта китобхон мамлакат бўламиз.

— Сиз жаҳон адабиёти дурдоналаридан бири ҳисобланган "Рамаяна" эпосини ҳинд тилидан ўзбек тилига муваффақиятли таржима қилгансиз. Ўзбек китобхонлари учун яна қандай дунёнинг шоҳ асарларини таржима қилиш ниятидасиз?

— Вақтим бўлса, жаҳоннинг таниқли мумтоз шоирлари шеърларини таржима қилиш ниятидаман. Бир пайтлар Роберт Бёрнс шеърларини таржима қилгандим. Балки шуни давом эттирарман. Умуман, Петрарка, Байрон, Рембо каби шоирларнинг шеърларини ўзбекчада ўқишни истардим.

— Келгуси режаларингиз ҳақида ҳам сўзлаб берсангиз...

— Жамғармамизда Амир Темур бобомиз қаламига мансуб "Темур тузуклари"нинг уч тилда – ўзбекча, русча, инглизча нашри устида иш олиб борилмоқда. Ўзимга келсам, Соҳибқирон Амир Темур тарихи ҳақидаги изланишларимни давом эттирмоқчиман.

Адиба УМИРОВА суҳбатлашди.

ҲА-ЁТ!

Нохолис иш

унда унум ҳам, савоб ҳам, файз ҳам йўқдир

Бу дунёнинг бизга маълум, номаълум қирралари, сир-синоат, жумбоқлари жуда кўп. Улар билан ногаҳон рўпара келиб қолганимизда, у ер-бу ердан эшитган, ўқиган маълумотларгина хаёлга келади. Ҳаётни олдиндан билиш, ўзгалар тақдирига аралашиш, инсон қисматини ўз истаклари йўлига солишга уриниш сингари ҳаракатларни тилга олишнинг ўзиёқ кўнгилда дилгир, нохуш кайфиятлар уйғотади. Аслида булар ҳақида муқаддас китобимиз — "Қуръону Карим" ҳамда Пайғамбаримиз с.а.в. дан марҳамат қилинган ҳадисларда илгари сурилган фикр ва қарашларга суянамиз, улардан чиқарилган хулоса ва ўгитларга таяниб, турмушимизни йўлга қўямиз.

Динимиз ўзимизга қайтганидан сўнг кишиларнинг исломий тушунчалари кенгайиб бораётгани, юз хил турдаги исломий китоблар ва қўлланмалар териб қўйилган савдо расталарининг борлиги кишини хурсанд қилади. Лекин минг афсус, ҳамма ҳам бу китобларда қайд этилган, ота-боболаримиз риоя этган муқаддас ўгитларга амал қилавермайди. "Ҳозирим — ҳузурим" қабилида турмуш кечириб, нафақат ўз ҳаётлари, балки ёнгиналарида тинчгина умргузаронлик қилаётган қон-қариндошлари дунёсига ҳам чалкашликлар солишга, бузуқликлар қилишга уринадиган кимсалар бор.

Яқинда уйимизга водийдан уч-тўрт киши меҳмонга келишди. Суҳбатимиз мавзуси одамлар орасида иссиқ-совуқ, илму амал қилишга ружу қўйиш иллати авж олаётганига тақалди. Айниқса, водий вилоятларида бу иллат яширин тарзда рўй бераётганини меҳмонлар шундай ҳикоя қилишдики, ҳайратдан ёқа ушлайсиз. Бирор нуфузли ташкилот раҳбари қабулига ўз талаб ва илтимоси, лойиҳаси билан кирмоқчи бўлган киши аввало биз ҳикоя қилаётган мавзу "мутахассис"ларига йўлиқиб, уларнинг махсус маслаҳат ва йўриғларини қўлга киритишар эмиш. Шундан сўнг раҳбар ҳузурига "яшил чироқ" ёнармиш. Яъниким, ҳар қандай раҳбар бундай "сеанс"лардан кейин киргувчини очиқ чеҳра билан қаршилаб, истакларини имкон қадар қондиришга уринар эмиш. Илгарилари азайимхон муллалар деб аташарди бундай кимсаларни. Эндиликда халқ орасида уларни башоратчи, фолбин, бахши, ҳатто билиб-билмай экстрасенс деб ҳам юритишади. "Бозор муносабатларига ўтиш билан азайимхонларнинг фаолият дастурлари ҳам кенгаяди-да", — дея кулгига йўяди фарғоналик меҳмонлардан бири. — "Эчкига жон қайғуси, қассобга мой", — деганларидай, ҳамма яшаш, тирикчилик учун ўзини ўтга, чўққа ураётган паллаларда нега энди "иссиқ-совуқ, илму амал" билан кун кўрувчилар бир чеккада жим туришлари керак? Сал қолса, аскияга айлантирмоқчи шеригининг сўзларидан ёши улуғроқ отахон ҳушёр тортиб, гап бошлади: — Бу ишларнинг гуноҳи оғир, уни қилганлар ҳам, шунга амал қилаётганлар ҳам иймонидан айрилгандай бўладилар. Иймонидан айрилиш, астағфуриллоҳ, яъни кофир бўлмоқ, деганидир. Табиати қувроқ меҳмоннинг бўйин эггиси келмадими, тортишмоқчи бўлдими, ҳар қалай яна савол ташлагандай давом эттирди: — Э, ака, шу ишларни қилиб юрган нечта диндор кишиларни мисол келтирай, айтинг?

Энди, бу ерда гап мисол қалаштиришдамас, иним, ҳар ким икки дунё ҳисоб-китобини ўзи беради, — деди отахон шўрданак чақаркан, — Гапнинг моҳияти илму амал, сеҳр-жодунинг нопоклигида. Мана шу шўрданакларнинг ҳам уч-тўрттаси мағзи тўқ чиқса, битта-яримтаси пуч! Бир қараганда, одамзот ҳам шундай гап. Аллоҳнинг китобида бундай ишлар ман этилганми, бўлди, уни қилмаслик керак, тамом-вассалом!

Бу гаплар мени бир инсон сифатида жуда ташвишга солди. Шу сабаб Тошкентнинг Чорсу майдонида жойлашган Хўжа Аҳрор Валий масжидига, Тошкент шаҳар имом хатиби Анвар Ҳожи Кўчқор ўғли ҳузурига келиб, юқоридаги мавзу юзасидан фикрларини сўрашга ундади. У киши шундай дедилар: *"Ислом дини илм, маърифат, яхшилик динидир. Бунга "Қуръону Карим"нинг қайси саҳифасини очсангиз, гувоҳ бўласиз. Иссиқ-совуқ амаллари, сеҳр-жоду масалаларида ҳам шундай ёндашилади. Унинг мавжудлиги айтилиб, бу сингари нопокликлар кофир жинлар иши эканлиги уқтирилади. Жумладан, "Моида" сурасида шундай дейилади: "Эй, имонли кишилар, сизларга маст қилувчи ичимликлар, қиморбозлик, бут-санамларга сиғинишлик, фолбинлик ва сеҳргарлик ҳаром қилинди. Бу ишлар нопок ишлардир, улардан узоқ бўлинглар, шоядки нажот топсарингиз." Ёки "Бақара" сурасида Аллоҳ таолло Сулаймон а.с. даврларида сеҳргарликка берилган кишиларни куфр эгалари, диндан чиққан кишилар эканлиги таъкидланади. Пайғамбаримиз с.а.в кимки, фолбин ё коҳинлар қошига борса, қирқ кунлик ибодати бекор бўлади, унинг сўзларини тасдиқласа, кофир бўлади, деганлар. Бу каби кишиларнинг касофатидан жамият катта зарар кўради. Улар оилалар ичида, жамоалар орасига бузғунчилик солиб, бирбирларига ишончсизлик туғдирадилар, қариндош-уруғлар ўртасида ваҳимачилик, хавотирлик уйғотадилар. Агар зимдан диққат қилсангиз, шундай ишлар билан шуғулланувчи кимсаларнинг уйларида нотинчлик ҳукм суради, фарзандлар беоқибат, мушкуллар бисёрлигини пайқаш қийин бўлмайди. Мана ҳаётий бир мисол: яқинда бир онанинг уйига бориб, муҳит ўрганилганда, икки келин кетиб қолгани, ўғиллар безорилик йўлига кирганининг гувоҳи бўлдик. Суриштирганимизда, она иссиқ-совуқ, сеҳр-жоду сингари нопок ишлар билан шуғулланиши маълум бўлди. Кўраяпсизми, она ўз уйига била туриб, разолат, кўзбўямачилик, бузғунчилик олиб кирган. Кўп ўтмай, бу иллатларнинг оилага, албатта, касри урган, нопоклиги аён бўлган. Ислом дини ҳар қандай ишни адолат билан, ҳеч қандай ғирромликсиз, холисона туриб бажаришни буюради. Холис қилинмаган ишда унум ҳам, савоб ҳам, файз ҳам йўқдир!*

Баъзида ака-ука қон-қариндошлар мол-дунё, мерос, мавқе талашиб, юзкўрмас бўладилар. Кечагина бир қориндан тушиб, битта нонни бўлиб еганлар, бугун нафратларига чора излаб, илму амал пешволарининг остонасини тешадилар. Ўзларига буюрмаган мол-дунё бошқаларгаям насиб этмаганини кўриш мақсадида маблағ, куч ва асабларини исроф қилишдан ҳоримайдилар. Юқорида пойтахт шаҳар имом хатибининг сўзларидан келиб чиқиб, айтиш лозим бўлса, демак, бундай кишилар ўз ихтиёрлари билан иймонларини "арзимас мато"ларга пуллаб келадилар. Бу матолар — ёлғон, риё ва куфр! Уларнинг ниҳояси гуноҳи кабира, яъни диндан чиқишдир.

Инсу жинлар орқали бирбирларига тош тугул, заҳарзаққум отаётганлар сафида хотин-халажнинг кундошлар деган тоифаси ҳам туради. Мураккаб, талатўп, шунингдек, ўта нозик турмуш ҳосиласи саналмиш кундошлар азал-азалдан бир-бирларига ётликлари ҳаммага аён. Буни қарангки, бир инсон теварагидаги бу икки, баъзида уч хотиннинг талашиб-тортишувлари оқибатида аслида эркак емирилиб борар экан. Икки хотин икки ёқдан сеҳр-жоду, илму амал кучлари билан эрни охироқибат дардга чалинтириб, хонавайрон қилишини кўпни кўрганлар тасдиқлашади.

Аёлнинг оилада эркак фақат мен ва фарзандларим томонида турсин, унинг топган-тутганлари нуқул мен ва фарзандларимга буюрсин, қабилидаги тўғридай кўрингани билан замирида худбинлик, кибр аён бўлиб турган интилишлари Яратганга хуш ёқмаслиги тайин. Яна шуниси аянчлики, баъзи аёллар эркакни ўз яқинлари — ота-онаси, жигарларидан узоқроқ тутиш мақсадида иймондан айрилиш "даргоҳ"ларига югурадилар. Аёлнинг нодонлиги, паст дунёқараши туфайли бутун бошли хонадон аҳли жаҳаннам қирғоғига келиши мумкин экан. Бундай кимсалар то бошлари бориб, бирор берк кўчага урилмагунча, турмуш чорраҳаларида сарсон кезадилар. Ундайлар назаримизда истиғфор бекатида тин олганларидан сўнг, яъни тавба-тазарру қилиб, ҳар қандай юмуш ва бурчни иймон нури билан бажариш пайига тушсаларгина, асл манзиллари йўлини пайқашлари аёнга ўхшайди.

Мамлакат НОРМУРОДОВА, "Ҳуррият" мухбири.

АКС САДО

Кинолар завқ бағишласин

("Сериалсевар болалар". "Ҳуррият", 2008 йил 30 апрель)

Феруза Худойқулованинг мушоҳадага чорловчи "Сериалсевар болалар" деб номланган мақоласини ўқиб, кўпчиликни қийнаб келаётган муаммолар қисман бўлса-да ёритилганидан мамнун бўлдим.

Ҳақиқатан ҳам, кейинги пайтларда "Ўзбекистон", "Ёшлар", "Спорт" телеканаллари сериаллар намойиш этишда "кимўзар"га ўтиб олишди. 19.30 да "Алия", унинг кетидан "Аччиқ ёлғон", кейин "Жумонг", ундан сўнг "Сўнгги қиролича"... Хуллас, кун ботгандан то ярим тунгача каналлар сериал қўйишдан, томошабинлар уни кўришдан чарчашмайди. Лекин ўзимизнинг тарихимиз, маънавиятимиз, миллий мафкурамизни тарғиб-ташвиқ қиладиган фильмлар, кўрсатувлар кўпроқ намойиш этилса яхши бўларди.

Афсуски, бугун ёшларнинг асосий вақти сериалларни кўришга сарфланяпти. Устига устак Туркия сериалларида ўрнак олса арзийдиган қаҳрамоннинг ўзи йўқ. Ёппасига алдаш, хиёнат, бойлик учун ҳеч нарсадан тап тортмаслик, вафосизлик тарғиб қилинади. Буни тўғри англай олмаган айрим ёшлар ёмонликни, иллатни фазилат даражасига кўтармайди, деб ким кафолат беради?

Шундай экан, сериалларни "Ойнаи жаҳон" орқали намойиш этишда, аввало, ёшларимизга қай даражада ижобий таъсир кўрсатишини инобатга олиш керак эмасми?

Бу билан телевидениеда ҳозирги пайтда намойиш этилаётган барча кинофильмлар ҳам ёмон деган фикрни илгари сурмоқчи эмасман. Аксинча, Япония киноижодкорлари томонидан ишланган "Ошин", Корея фильмларидан "Сарой жавоҳири", "Сўнгги қиролича" каби фильмларни завқ билан томоша қиласан киши. Айтмоқчиманки, намойиш этиладиган фильмлар томошабинга ҳам завқ бағишласин, ҳам тарбиявий жиҳатдан етук бўлса эди.

Норқувват ТЎРАЕВ, журналист.

МАДАНИЯТ

САНЪАТ

Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби, академик, маҳоратли мусаввир Владимир Бурмакин умр йўлида рангтасвир оламининг ўзига хос мактабини ярата олди, кўплаб истеъдодли шогирдлар етиштирди. Санъат устасининг бетакрор асарлари мамлакатимиздаги энг кўркам, нуфузли биноларни безаб турибди. Хусусан, рассомнинг Тошкент халқаро аэропорти қабул маросимлари хонасидаги деворий сурати, Ўзбекистон Олий Мажлис Сенатида тасвирланган “Шарқ тонги” сингари асарлари юксак бадиийлик даражасига кўтарилгани билан алоҳида аҳамият касб этади.

Рангин ҳаёт жилолари

— Рангтасвир санъатига бўлган иштиёқ отамдан ўтган, — дейди рассом. — Боиси, отам истеъдодли мусаввир эди. Уч ёшлигимдан қўлимга мўйқалам тутқазиб, тасвирий санъатга қизиқтирган. Ўсмирлик давримда бўш қолдим дегунча, узоқ-узоқларга тикилиб, хаёл сурардим. Сўнг тасаввуримда гавдаланган манзарани қоғозга туширардим. Кейинчалик санъатга бўлган қизиқишим туфайли устозим Тошпўлат Арслонқуловдан ганч ўймакорлиги санъатини ўргандим. Олий ўқув юртида Раҳим Аҳмедов, Александр Криновос сингари маҳоратли рассомлар мени тарбиялаган.

— Ижодингиз гултожи ҳисобланмиш “Бойсун мадоннаси”нинг яратилиш тарихи ҳақида сўзлаб берсангиз.

— Эҳ-ҳе, бунга қанча вақтлар бўлди. Унинг яратилишига мусаввир Рўзи Чориев сабабчи бўлган эди. 1965 йили буюк рассом Рўзи Чориев билан у туғилиб ўсган воҳага бордик. Бойсунда Рўзи Чориев билан болалар уйида бирга ўсган дўсти бизни меҳмонга таклиф қилди. Мезбоннинг рафиқаси шунчалар эҳтиром билан кутиб олдики, унинг меҳмондўстлиги, ширинсўзлигини таърифлашга тил ожиз. Устига-устак, аёл латофатда тенгсиз эди. Беш фарзанднинг онаси бўлишига қарамай, уни ёшликка хос жўшқинлик, ҳусну малоҳат ҳали тарк этмаганди. Хуллас, Бойсунда асарнинг “суяги” битди. Пойтахтга қайтгач, кўз олдимда қолган ўша маъсума, юзидан нур ёғилиб турган аёл сиймосини гавдалантирдим. Умуман, турли жойларга саёҳат қилиш ижодкор учун сув ва ҳаводек зарур. Ўшанда Рўзи Чориев иккимиз Бойсун манзараларидан илҳомланиб, кўплаб суратлар чиздик. Қишлоқнинг содда, беғубор қалбли одамлари эса пастқам томлардан туриб, бизни кузатишарди. Уларга боқиб, “Ота” картинаси учун сюжет ҳам кўзлаб қўйдим. Ушбу асарим 1972 йили Москвадаги бутунжаҳон рассомлари кўргазмасида намойиш этилган.

— Ижодий сафарлар хусусида сўз очдингиз. Хориж саёҳатлари-чи, бундай сафарларга ҳам жуда кўп чиқиб турсангиз керак?

— Талабалик йилларимда Москва, Харьков, Киев шаҳарларидаги музейларга кўп бор саёҳат қилганман. 1969 йили Францияга рассомлар гуруҳи билан бирга бордим. Лувр музейини кўриб ҳайратланганларим, Париж кўчаларида сайр қилганимиз ҳали-ҳамон қалбимни ҳаяжонга солади. Кейинчалик Марокаш, Куба, Ҳиндистон, Сингапур, Малайзия сингари давлатларда бўлдим. Ҳиндистонда бўлганимда, ўша ернинг ўзида кўплаб портретлар чиздим ва кўпини хорижлик дўстларга совға қилиб юбордим. Болгариянинг атиргуллар воҳасига Шарқий Европа рассомлари билан биргаликда ижодий сафар қилганмиз. Ўшанда кўплаб ҳамкасблар асарларимни сотиб олишган ва мен ўша маблағ эвазига яна бир ой давомида Болгария бўйлаб сайр қилиш имконига эга бўлганман.

— Бадиий ижодкорлар уюшмасида ҳам фаолият юритасиз. Хизмат юзасидан кўплаб истеъдод соҳиблари билан танишасиз, устоз сифатида уларнинг ижодига баҳо берасиз...

— Ҳа, бадиий ижодкорлар уюшмасида ижодий ишлар бўйича раис ўринбосари лавозимида ишлайман. Уюшмамиз аъзолари сафида маҳоратли мусаввирлар кўплаб топилади. Баъзан уларнинг ишига боқиб, бениҳоя ҳайратланаман. Сабаби, бугунги ижодкор кечагисидан буткул фарқ қилади. Бугунги рассом ижодида Ватанга муҳаббат, шукроналик ҳисси, эркинлик нафаси яққол сезилиб туради. Қолаверса, улар миллий қадриятларимиз, урф-одатларимиз, ўзбек элига хос жамики эзгу хислатларни рангин бўёқларда завқ билан ифодалашади. Бундай ўзига хослик аввалги замонларда камдан-кам кўзга ташланар эди. Бугун эса эркинлик ҳисси ижод аҳлига кўп нарса берди.

Ҳақиқатан ҳам, хизмат юзасидан кўплаб вилоятларга, юртимизнинг чекка-чекка қишлоқларига бориб туришга тўғри келади. Шунда амин бўламанки, ҳозир қаерга борманг, бир истеъдод эгасини учратасиз. Бу сафарлар давомида, айниқса, санъатга иштиёқманд, кенг дунёқарашга эга, турли танловларда ғолиб бўлган ёшлар ижоди билан танишаман. Ёшларимиз қай бир жанрда сурат чизмасин, асарларида ўзига хослик, маъно-мазмун, муайян бир ғоя мавжуд. Бундай истеъдод соҳибларини қидириб топиш, йўл-йўриқ ва тавсиялар бериш, қўллаб-қувватлаш биз уюшма мутасаддилари зиммасидаги энг долзарб вазифалардан биридир. Бунга баҳоли қудрат ҳаракат қилмоқдамиз.

Наргиза ТОЛИПОВА суҳбатлашди.

Пурвиқор чўққи

БОҚИЙ ИЖОД

Пушкин номи тилга олинганда, даҳо шоирнинг ўзи айтганидек, киши кўз ўнгида уфқларга сиғмай “асов ғалаён” солаётган серпўртана денгиз намоён бўлади. Александр Пушкин дейилганда, осмонларга бош уриб, ярқираб турган асрий пурвиқор чўққилар гавдаланади. Пушкин номи шу уммон, шу чўққилар сингари сертуғён ва емирилмасдир.

Улуғ шоир ижоди ўзбек ўқувчиларига яхши таниш. Катта устозларимиз унинг энг кичик тўртликларидан “Евгений Онегин” шеърий романигача юксак маҳорат билан таржима қилишган.

“Ҳамма нарса меникидир”, — деди зар,
“Ҳамма нарса меники”, — деди ханжар.
Зар дедики: “Барин сотиб оламан”,
Ханжар деди: “Барин тортиб оламан”.

Бу мўъжаз шеърий шакл ичида қанчалар қудрат, қанчалар алам ва заҳархандa яширинганини ўқувчи дарҳол илғаб олади. Шоирлар айтгани янглиғ, Дантес отган ўқ ҳали ҳам дунёда кезиб, учиб юрибди.

Қуйида биз Александр Сергеевичнинг шу пайтгача таржима қилинмаган шеърларидан намуналарни ўқувчилар эътиборига ҳавола этмоқдамиз.

* * *

Бизни азал-азал айлаган сеҳр,
Юрак озиқлангай шулардан фақат:
Момо ўчоқларга нисбатан меҳр,
Бобо мозорларга бўлган муҳаббат.

Инсон — шу муқаддас туйғуларга тан,
Уларсиз замин ҳам бўшаб қоларди.
Уларсиз беқадр бўларди Ватан,
Худосиз меҳробга ўхшаб қоларди.

* * *

Қувғин кунларимда, ғариб тунларда
Қуръонни қироат айлардим такрор.
Юпанч фариштаси учиб келди-ю,
Қўлимга тутқазди ногоҳ бир тумор.

Ўлмас оятларнинг зўр қудратидан
Қалбимда умидлар илдиз ёрарди.
Ундаги муқаддас калималарни
Илоҳий, нурли қўл ёзиб борарди.

* * *

Бекор, энди барчаси бекор,
Алданган дил истайдир ором.
Ўтди-кетди ёшлик беғубор,
Муҳаббат йўқ. Севги ҳам тамом.
Туғаб битди бетимсол ҳайрат,
Завқларимни ғамлар кўмдилар.
Ёш орзулар сўндилар абад,
Юрагимда ўлди умидлар.

* * *

Дунёда бор орзу-истакдан кечиб,
Қаърида қолсайдим қароғларингни.
Жонимдан дарду ғам либосин ечиб,
Ўпиблар ётсайдим оёқларингни.

Барча хоҳишларга қўл силтаб шодон,
Дилга тўлдирсайдим қучоқларингни.
Сен такаллум қилсанг севгидан шодон,
Мен ўпиб ётсайдим оёқларингни.

* * *

Бизнинг тажрибамиз, ақлу закомиз,
Қалбу руҳимизу номи даҳомиз —
Асли биз кечирган балолардирлар,
Бизлар тортган жабру жафолардирлар.
Яъниким, барчаси дилбандларидир,
Оғир хатоларнинг фарзандларидир.

ҚУДРАТ

Шерга айтди фил уни хавфдан этиб
огоҳлар:
“Бош кўтармиш бир неча боши бузуқ
гумроҳлар”.
Айтди шер: “Тинчир бари гар ёлларим
бир силкисам...”
Қўрқмагай хавфу хатардан қудрати
бор шоҳлар.

КУЧ ВА КУЧСИЗЛИК

Бургут лочинни ейди, лочин қўймас какликни,
Тимсоҳдан қўрқиб яшар не-не
жонзотлар шўрлик.
Қоплон бўрини ғажир, бўри ямлар тулкини,
Бу дунёни бошқарган азал куч билан зўрлик.

КАСАЛХОНА ДЕВОРИГА БИТИК

Бир бемор ётибдир — аҳволи оғир,
Ҳеч ким билмас бироқ, қаери оғрир.
Бу — қисмат савдоси, тақдир жафоси,
Муҳаббат дардининг йўқдир давоси.

* * *

Ўрмонлар, ўру қир бунчалар мунглиғ,
Кун бир кўринган сўнг тун чўккай шу он.
Кейин кечга қолган йўловчи янглиғ
Тинмай дарчамизни қоққайдир бўрон.

* * *

Гулзор аро тароватга тўлди бу гул,
Гуллар аро гуллар шоҳи бўлди бу гул.
Сен дилбарнинг кўкрагида бир лаҳзада
Сийналаринг оловидан сўлди бу гул.

* * *

Қизман деб ҳар шеърда чинқирмоқ
нечун?
Дилга сўз экмоққа ер даркор эмас.
Эй куйчи гулойим, гапимга тушун:
Сенга эр керакдир —
шеър даркор эмас.

* * *

Сиз гўзалсиз, фитнаю нозу адолар
сизда жам,
Бир ибоси неча кўнгилларни
қийратгувчи гул.
Сизни ким севгай агар — аҳмоқ эрур
ул чинданам,
Сизни ким севмас экан — юз карра
аҳмоқроқдир ул.

Сирожиддин САЙЙИД таржималари.

СПОРТ

ВАКИЛЛАРИМИЗ ҒОЛИБ

2010 йилда футбол бўйича Жанубий Африка Республикасида бўлиб ўтадиган жаҳон чемпионатига чиқиш учун Осиё минтақасида учинчи саралаш босқичининг навбатдаги турига старт берилди. «Сеул Ворлд Кап» стадионида Жанубий Корея термаси Иордания миллий терма жамоасини қабул қилди. Ўйинда ҳар икки терма ўз дарвозасидан иккитадан тўп ўтказиб юборди. Якуний ҳисоб эса 2:2 кўринишида бўлди. Ироқ терма жамоаси сафарда Австралия термасига қарши майдонга тушди. Ўйинда мезбонлар яққол устунлигини намойиш қилиб, 1:0 ҳисобида ғалаба қозонди.

«D» гуруҳидан ўрин олган миллий терма жамоамиз сафарда Сингапур терма жамоасига қарши тўп суриб 3:7 ҳисобида жуда муҳим ғалабани қўлга киритди.

ЯНГИ РЕЙТИНГ ЖАДВАЛИ

Халқаро футбол тарихи ва статистикаси федерацияси (IFFHS) жаҳон клубларининг июнь ойи учун рейтинг жадвалини эълон қилди. Рейтинг жадвалида Англиянинг «Манчестер юнайтед» жамоаси биринчи ўринни эгаллаб турибди. Ўтган ойда иккинчи поғонадан жой олган Лондоннинг «Челси» ва Испаниянинг «Барселона» клублари учинчи ва тўртинчи ўринлардан жой олди. Жорий мавсумда УЕФА кубоги қўлга киритган Санкт-Петербургнинг «Зенит» клуби ўнта ўринга юқорилаб йигирма иккинчи ўринга кўтарилди.

Тошкентнинг «Қурувчи» клуби эса жаҳон клублари орасида ўз рейтингини кескин тарзда ошириб бормоқда. Миржалол Қосимов шогирдлари бу ой бирданига эллик жамоани ортда қолдириб тўқсон еттинчи ўринга кўтарилишди. Яна бир жамоамиз «Пахтакор» эса рейтинг жадвалида бир юз йигирма биринчи поғонани банд этган.

БОКС ОЛАМИДА

Дюссельдорфеда ўтказилган бокс кечасида россиялик Александр Алексеев биринчи оғир вазндаги талабгор Луис Азиллни мағлуб этди. Учрашувнинг биринчи раундидаёқ Луис Азилл накдоунтга учратилди. Иккинчи раундда эса муштлашув бутунлай тўхтатилди. Негаки, Александр Алексеев рақибини техник нокаутга учратган эди.

Иккинчи учрашув WBA Inter-Continental йўналиши камари соҳиби, йигирма саккиз ёшли украиналик боксчи Тарас Биденко ҳамда Буюк Британия вакили тажрибали спортчи Майкл Спроттлар ўртасида бўлиб ўтди. Анча қизиқарли кечган учрашувда украиналик чарм қўлқоп устаси Тарас Биденко 97-94, 97-93, 97-93 ҳисобида ғолибликни қўлга киритди.

Испанияда ташкиллаштирилган саккиз раундлик жангда эса WBC International ва WBO Asia Pacific йўналишларининг биринчи ўрта ярим вазндаги камар соҳиби россиялик боксчи Сергей Сорокин аргентиналик спортчи Карлос Вильярреал устидан очколар ҳисобига ғалаба қозонди.

АЁЛЛАР ЧЕМПИОНАТИ БОШЛАНДИ

Вьетнамда айни кунларда аёллар футболи бўйича Осиё чемпионати бўлиб ўтмоқда. «А» гуруҳидан жой олган жамоалар дастлабки учрашувларини ўтказишди. Турнирни бошлаб берган учрашувда Хитой терма жамоаси вьетнамликларни 1:0 ҳисобида мағлубиятга учратди. КХДР ва Таиланд ўртасидаги ўйинда эса йирик 5:0 ҳисоби қайд этилди. Шимолий кореялик футболчилар Таиланд термасига ҳеч қандай имконият қолдирмади.

Эслатиб ўтамиз, аёллар ўртасидаги Осиё чемпионати 28 майдан 8 июнга қадар давом этади.

Азим РЎЗИЕВ тайёрлади.

ФИКР

Эркинлик чўққидаги ҳавога ўхшайди

Рюноскэ АКУТАГАВА, япон мутафаккири

- *Инсон ҳаёти бир қути гугуртга ўхшайди. Жиддий муомала қилиш – кулгули, ҳазиллашиш – хавфли.*
- *Аёлга эрининг яхши одамлиги ҳамма вақт ҳам муҳим эмас. Аммо эркак ҳамма вақт рафиқасининг яхши одам бўлишини истайди.*
- *Ёзувчининг илоҳий руҳи энсасида. Унинг ўзи буни кўра олмайди. Мабодо қандай қилиб бўлмасин кўришга уринса, бўйни синади.*
- *Эркинлик чўққидаги ҳавога ўхшайди, у заиф кишилар учун ҳалокатли.*
- *Ўзгалар устидан кулгучилар ўзгалар кулгусидан қўрқади.*
- *Эркин мутафаккирнинг заифлиги – фақат эркин фикрлашидадир. Мутаассиблардек ғазаби қўзиб курашиш унинг қўлидан келмайди.*

ЛУҚМА

Ўқишга... дискотека кийими билан

Яқинда бир танишимни учратиб қолдим. Талаба бўлганини билардим. Футболкасидаги турфа расмлар, шимининг эса ямоқлардан иборатлиги-ю, қўлида дафтари, ҳатто ручкаси ҳам йўқлигидан уни сира ўқийдиган болага ўхшатгим келмади. У билан хайрлашдим-у, маънавиятимизни ўзида акс эттирадиган ташқи қиёфамиз ҳақида ўйлаб қолдим.

Табиийки, жамиятдаги ҳар бир ўзгариш, маданиятдаги ижобийми, салбийми янгиликлар аввало ёшлар қиёфасида акс этади. Ёшлик жўшқинлиги, ташаббускорлигию шижоати бунга сабаб бўлса керак. Ҳозирда ёшларимиз кўплаб чет тилларини ўрганишмоқда, спортда, фанда улкан ютуқларга эришишмоқда. Халқимизнинг ўзига хос маънавий қиёфасига содиқ ва лойиқ бўлиш мақсадида берилаётган имкониятлар, яратилаётган шароитлардан унумли фойдаланишмоқда. Шу билан биргаликда, улар орасида кўз юмиш амримаҳол бўлган лоқайдлик, бефарқлик, “ўта замонавийлашув” ҳоллари ҳам кўплаб учрайди ва бу, айниқса, кийиниш маданиятида яққол намоён бўлмоқда. Талаба дўстларимнинг олий ўқув даргоҳларига гўёки дискотекага бораётгандек ҳар хил расмлари бор футболкаларда, йиртиқ, ямоқ қўйилган (ҳозирги мода) шимларни кийиб келиши, қизларнинг ҳаё-ибодан анчайин олислашгани, дарс бошланган пайтда аудиторияда баланд овозда сўрашишлари, бачкана қилиқларини кўриб ҳайрон қоласиз.

Аслида, ҳар бир билим ўчоғининг талаба риоя қилиши керак бўлган ички тартиб-қоидалари мавжуд ва бунга талабанинг бўйсуниши шарт. Шундай экан, нега бунга амал қилмаймиз? Домлаларнинг одоб доирасида кийинишни талаб қилишлари, огоҳлантиришларига қарамасдан, юқоридаги ҳолатлар қайта-қайта такрорлаnaверади. Хўш, энди ўйлаб кўринг-чи, олий ўқув юртларда кийиниш қоидаларига риоя қилиш, оқ кўйлак, бўйинбоғда юриш домлалар учун керакми? Бу бизнинг маънавиятимиз қай даражада эканлигини белгилаб бермаяптими?

Сурат ва сийрат бирлиги инсон комиллигини ўзида мужассам этади ва ички баркамоллик даражаси энг аввало ташқи қиёфада намоён бўлади. Шундай экан, танқиду кўрсатмалардан оқилона хулоса чиқариш фурсати етмадимикан? Сиз нима дейсиз, азиз тенгдошлар?

Ахрор РЎЗИЕВ, ЖИДУ халқаро ҳуқуқ факультети 2-босқич талабаси.

ШАРҚУ ҒАРБ

Дунё мўъжизаларга бой!

ёки лағмоннинг қандай қилиб спагеттига айлангани ҳақида

Итальян халқининг севимли таоми – спагеттини биласиз-а? Ҳатто бу таом лаззатидан баҳраманд бўлганлар ҳам оз эмас орамизда. Спагетти – итальян миллий таомининг бобоси лағмон бўлган десак ишонасизми? Ҳа, шундай. Ўрта асрларда Италияда машҳур Пололар – дипломат, сайёҳлар сулоласи яшаб ўтган. Бу оиладан бўлган Марко Поло ўн етти ёшидан бошлаб бутун Шарқ бўйлаб саёҳат қилган ва у Ғарбга ўзи билан қайсидир маънода маданият, тараққиёт олиб кетган.

Азал-азалдан кўҳна Шарқ Ғарб мамлакатлари учун ечиб бўлмас тилсим бўлиб келган. Уни кашф этиш учун қанчадан-қанча уринишлар бўлган: элчилик миссиялари, саёҳатчилар экспедициялари уюштирилган. Ўрта аср сайёҳлари орасида Марко Полонинг номи алоҳида эътибор билан тилга олинади. У шунчаки сайёҳгина бўлиб қолмай, кўрган-кечирганларини ёзиб қолдирган маҳоратли ижодкор ҳам эди. Марко Поло қаламига мансуб "Дунё турфаси ҳақидаги китоб" бугун ҳам қимматли тарихий манба ҳисобланади. Христофор Колумбнинг оламшумул саёҳатларида Марко Полонинг бу асари "йўлчи юлдуз" бўлиб хизмат қилади. Буюк кашшоф ундан харита ўрнида фойдаланган. Шу маънода Марко Полонинг асари буюк географик кашфиётлар қилинишида жуда катта роль ўйнаган.

Афсуски, Марко Поло ва унинг оиласи, яқинлари ҳақида маълумотлар жуда оз. Бизга фақатгина Марконинг ўз асари муқаддимасида келтирилган маълумотлар етиб келган, холос. Унинг айтишича, отаси ва амакиси саёҳатга олиб кетган пайтларида Марко ўн етти ёшда эди.

Марконинг саёҳати дастлаб "Кичик Арманистон"дан бошланади. У Лаяс бандаргоҳини таърифлар экан, у ерда пахта ва турли маҳсулотлар савдоси кенг йўлга қўйилганини ёзади. Анатолия шаҳрини Марко Поло "Туркомания" деб атаб, у ерда дунёдаги энг чиройли ва сифатли гиламлар тўқилишини айтади. Марко Поло Табриз шаҳрида илк бора дунёдаги энг катта марварид бозорини учратган. Сайёҳ Амударё бўйидаги Бадахшон вилоятидаги ёқут конлари ҳақида маълумот беради. Айни шу ёқут тошлари Бадахшонни асрлар давомида дунёга танитиб келган.

Марко Поло Хитой ҳудудидаги Юнань вилоятида пул сифатида каури чиғаноқларидан фойдаланишгани ҳақида айтади. "Дунё турфаси ҳақидаги китоб"да муаллиф Хитой императори ал-кимёдан хабардор экан, деб ёзади. Хон одамларига тут дарахти пўстлоғидан қоғоз ишлаб чиқариш йўлини ўргатиб, қоғоз пул ясашни буюрган. Европалик сайёҳ бундан ҳайратда қолади. Чунки Европада ҳали қоғоз пул муомалага кирмаган эди.

Кўринадики, Европа уйғонишида ҳам Марко Полодай сайёҳларнинг азим Шарққа қилган саёҳатлари муҳим ўрин тутган экан. "Дунё мўъжизаларга жуда бой! Мен буларга ишонаман, сиз ҳам ишонинг!" дея даъват қилади Марко Поло.

Зилола УСМОНБЕКОВА

КИНОЯ

Яхшилик жазосиз қолмайди.

Маҳмуд САЪДИЙ йўллаган.
Тошкент шаҳри.

Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси уюшма аъзоси, республикада хизмат кўрсатган маданият ходими

ҚУТБИ НОСИРОВАнинг

вафоти муносабати билан марҳуманинг оила аъзолари ва яқинларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

HURRIYAT
O'zingni angla!
Mustaqil gazeta

Муассис: Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси

Газета Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида 034-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими — А-2.

Индекс: якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233

Бош муҳаррир: Абдурасул ЖУМАҚУЛ

Таҳрир ҳайъати: Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Наим КАРИМОВ, Тўлан НИЗОМ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Ҳаким САТТОРИЙ, Шерзод ҒУЛОМОВ

Таҳририятга юборилган хат ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Телефонлар: 236-23-13, 236-53-31, 236-53-38, 236-75-15
Реклама ва маркетинг бўлими: 236-56-38 Тел-факс: 233-36-02.

ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:

Бухорода — 8-365-715-30-57
Самарқандда — 8-366-233-62-12
Сирдарёда — 8-367-374-81-53
Сурхондарёда — 8-376-335-10-22
Тошкентда — 8-370-76-21-934
Фарғонада — 8-373-225-80-58
Хоразмда — 8-362-226-20-80
Қашқадарёда — 8-375-221-78-50

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи: Фаррух ЖАББОРОВ

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 22.00

Ⓡ — тижорат белгиси.

Буюртма — Г-554 Адади: 7650 1 2 3 4 5 ( ) 7 8